

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra primární a neprimární pedagogiky

Eva Grácová

PUBERTA V EDUKACI PRIMÁRNÍ ŠKOLY

Diplomová práce

Vedoucí práce: Doc. PaedDr. Miluše Rašková, Ph.D.

Olomouc 2017

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně pod vedením Doc. PaedDr. Miluše Raškové, Ph.D. a na základě pramenů a literatury uvedené v seznamu použité literatury.

V Olomouci dne 16. 6. 2017

.....

Eva Grácová

Mnohokrát děkuji paní Doc. PaedDr. Miluši Raškové, Ph. D. za odborné vedení při vypracovávání mé diplomové práce a také za cenné rady, ochotu a čas, který mně i práci věnovala.

Obsah

ÚVOD	5
1 VÝVOJOVÁ OBDOBÍ DÍTĚTE NA PRVNÍM STUPNI ZŠ	9
1.1 MLADŠÍ ŠKOLNÍ VĚK.....	9
1.1.1 TĚLESNÝ VÝVOJ	11
1.1.2 KOGNITIVNÍ VÝVOJ.....	12
1.1.3 EMOCIONÁLNÍ A SOCIÁLNÍ VÝVOJ	14
1.2 STŘEDNÍ ŠKOLNÍ VĚK.....	15
2 PREPUBERTA	16
2.1 PREPUBERTA Z POHLEDU VÝVOJOVÉ PSYCHOLOGIE	16
3 PUBERTA	19
3.1 VYMEZENÍ POJMU PUBERTA	19
3.2 EMOČNÍ VÝVOJ A SOCIALIZACE	20
3.3 TĚLESNÝ VÝVOJ V PUBERTĚ.....	24
3.4 KOGNITIVNÍ VÝVOJ.....	26
3.5 PUBERTA A VOLNÝ ČAS.....	28
4 INFORMOVANOST O PUBERTĚ	32
4.1 ZDROJE INFORMACÍ O PUBERTĚ	32
5 RÁMCOVÝ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM PRO ZÁKLADNÍ VZDĚLÁVÁNÍ	36
5.1 TÉMA PUBERTY VE VZDĚLÁVACÍ OBLASTI ČLOVĚK A JEHO SVĚT	36
6 EMPIRICKÝ VÝZKUM	39
6.1 CÍL VÝZKUMU	39
6.2 VÝZKUMNÁ METODA	40
6.2.1 SKLADBA DOTAZNÍKU PRO ŽÁKY	41
6.2.2 VYHODNOCENÍ POLOŽEK V DOTAZNÍCÍCH PRO ŽÁKY	41
6.2.3 SKLADBA DOTAZNÍKU PRO UČITELE	41
6.2.4 VYHODNOCENÍ POLOŽEK V DOTAZNÍCÍCH PRO UČITELE	42
6.3 POPIS VÝZKUMNÝCH VZORKŮ	42
6.4 PRŮBĚH VÝZKUMU	42
6.5 PŘEDVÝZKUM	43
7 POPIS VÝSLEDKŮ VÝZKUMU	44
7.1 POPIS VÝSLEDKŮ VÝZKUMU S ŽÁKY	44
7.2 POPIS VÝSLEDKŮ VÝZKUMU S PEDAGOGY.....	61
ZÁVĚR	74
SEZNAM LITERATURY:	77
SEZNAM PŘÍLOH:	79
ANOTACE	112

ÚVOD

Pubertou v mírnější či bouřlivější podobě si prošel každý z nás. Jistě si také vzpomeneme, jak těžké může někdy toto období pro mladého člověka být. Tělo i myšlení člověka se v krátkém časovém úseku mění v mnoha směrech a je často obtížné se se všemi těmito změnami vyrovnat a přijmout je za své. Tato vývojová fáze člověka byla a stále je předmětem zkoumání mnoha odborníků, ať už se jedná o vědce, odborníky z řad sociologů, psychologů či pedagogů. Vysledovat však jisté pravidelnosti, nalézt obecné definice nebo jinak specifikovat toto období je pravděpodobně nemožný úkol. Každý člověk je jedinečný a stejně jedinečný je i průběh této životní etapy každého z nás. Postoje lidí k cizí pubertě se vyznačují mnohdy až velice negativními projevy a reakcemi. Vzpomínky na svou pubertu si ponese celý život všichni, avšak vypořádat se s projevy puberty jiného je zřejmě těžké, ne-li ještě těžší. V prostředí rodinném i jiném vzniká mezi dospělými a dospívajícími spousta konfliktů a nepochopení, které však souvisí pouze se specifiky této vývojové fáze, kdy se jedinci snaží méně nebo více bouřlivě vypořádat se změnami, které u nich probíhají. Tyto změny jsou více či méně viditelné. Jisté je, že změny zasahují všechny stránky osobnosti a existuje spousta faktorů, které tyto změny pomáhají jedincům období puberty překonat. Hlavním úkolem této diplomové práce bude zaměřit se na to, zda by tuto vývojovou fázi pomohla usnadnit překonat dostatečná informovanost žáků o průběhu a projevech puberty. Dále bude zjišťováno, zda dostatečná informovanost o pubertě u žáků je a odkud žáci informace čerpají a získávají. Jako doplněk k výzkumu budeme zjišťovat, jak se k tomuto tématu ve vyučování staví pedagogové. Pokusíme se zjistit, jak velkou míru informovanosti vnímají u svých žáků oni, jaké prostředky používají ve své výuce k tématu puberta. Bude položena i otázka, jestli se vůbec tomuto tématu věnují a pokud ano, tak v jakých vyučovacích předmětech. Ptát se budeme i na to, kde čerpají inspiraci k výuce a kde a kdy získali vědomosti o problematice vyučování tématu o dospívání a puberty oni sami.

Hlavním cílem této diplomové práce je zjistit a popsat míru informovanosti žáků o tématu puberta na konci druhého období na prvním stupni základní školy. Abychom tohoto cíle dosáhli, rozdělíme tento hlavní cíl na cíle dílčí.

Prvním dílčím cílem bude osvětlit pojem puberta z hlediska různých oborů (psychologie, sociologie, pedagogika), kterého bude dosaženo v teoretické části této práce. V teoretické části popíšeme i období pubertě předcházející. Budeme popisovat období

mladšího školního věku, neboť na období puberty navazuje a je tedy nutné znát jisté souvislosti.

Druhým dílčím cílem bude na základě výsledků výzkumu provedeného s žáky nalézt odpovědi na otázky týkající se dostatečné či nedostatečné informovanosti žáků o tématu puberta po ukončení druhého období na prvním stupni základní školy.

Třetím dílčím cílem bude na základě výsledků výzkumu provedeného s pedagogy nalézt odpovědi na otázky týkající se informovanosti žáků i z úhlu pohledu pedagoga na tuto problematiku a srovnat odpovědi na některé otázky s odpověďmi žáků.

Může se zdát, že je tomuto tématu věnováno v odborných publikacích, v médiích a školách spoustu času, ale prostředí a vůbec současný způsob života jde natolik dopředu, až se nabízí otázka, zda je tento čas dostačující a zda se informace donesou až ke svému cíli. Tedy k jedincům, kterým by tyto informace mohly nějakým způsobem pomoci.

V teoretické části mé diplomové práce se budeme zabývat tím, jaké změny přináší a co vše vůbec puberta v životě člověka znamená. Věnovat se budeme podrobné charakteristice jedince v období puberty, ale i období, které pubertě předchází, a to je prepuberta a mladší školní věk. Zde totiž všechny změny začínají a dále si je jedinec přenáší v důsledku vývoje do další vývojové fáze. Tou je již několikrát zmiňovaná puberta, která bude hlavním předmětem našeho zkoumání. Mladší školní věk a především období puberty se pokusíme uchopit a popsat z několika úhlů pohledu, a to jak z pohledu psychologie, tak i sociologie. Změny, které v mladším školním věku a v pubertě jedinci prožívají, totiž úzce souvisí s jejich sociálním životem. V pubertě probíhá mnoho změn fyzických, ale i psychických, které souvisí s utvářením osobnosti a hledáním si místa ve společnosti, v kolektivu. Toto začleňování do společnosti bude mít velký význam a vliv na další vývoj jedince, a proto si zaslouží také naši pozornost. Zaměříme se na tělesné změny pubertálního jedince. Tyto změny jsou v určité míře viditelné, ovšem hlavní změny a tedy změny na pohlavním ústrojí jsou očím neviditelné. I přesto, že jsou tyto změny hlavním cílem této vývojové fáze. Cílem teoretické části bude i popis psychických změn, které tělesné i všechny další změny doprovází. Všechny tyto změny mají společně za úkol dotvořit jedince schopného reprodukce. Veškeré změny, výkyvy, které jedinci v tomto období prožívají, jsou právě zdrojem problémů, které mohou v souvislosti se společenským životem jedince nastat. Pubertální jedinec se musí vyrovnat se změnami svého těla, se změnami ve svém myšlení, snaží se nalézt své místo a to si občas zapříčiňuje vznik problémů a jejich následné řešení. Neopomeneme také emocionální vývoj, který hraje

v životě pubescenta neméně důležitou roli. A v neposlední řadě je třeba zmínit i zaměření na volný čas žáků. Ten zabírá značnou část života pubescenta, proto je důležité věnovat pozornost i jemu. To, do čeho investují svůj čas, má totiž také nemalý vliv na to, jak se bude jejich osobnost dále vyvíjet.

Další kapitoly se budou věnovat problematice informovanosti žáků o pubertě v souvislosti se školstvím a vzděláváním žáků. Zaměříme se na současný kurikulární dokument a na téma puberty jako předmět jeho obsah. Zaměříme se hlavně na obsah a očekávané výstupy spojené s problematikou tématu puberta. Pokusíme se zjistit, zda je téma puberty zařazeno v dostatečném rozsahu a zda je obsah dostatečně a správně formulovaný tak, aby pedagog dokázal téma vhodně zařadit do výuky. Pokusíme se také zjistit, jestli v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání docházelo či dochází ke změnám, které by tuto problematiku žákům nadále přiblížily nebo nikoliv. Pokusíme se v Rámcovém vzdělávacím programu vyhledat přímo témata, která se s pojmem a problematikou dospívání pojí.

V další části práce se zaměříme na získávání dat o informovanosti žáků o problematice puberty. Možná budou právě tyto informace začátkem toho, že se budeme více zamýšlet nad tím, proč žáci jsou nebo nejsou dostatečně informováni, odkud informace čerpají, proč se k nim nedostanou informace i z jiných zdrojů, zda vůbec informace čerpat chtějí nebo jak k nim informace lépe a kvalitněji dostat. V neposlední řadě se zamyslíme nad tím, zda tyto informace jedincům vůbec nějak v překonání tohoto období mohou pomoci.

Součástí této části mé diplomové práce bude i získávání informací z řad učitelů o tom, kolik času problematice dospívání věnují ve své výuce, odkud čerpají materiály, jaké pomůcky a prostředky k výuce využívají, zda mají pocit, že je informovanost žáků o pubertě dostatečná a zkoumat budeme také to, v jakých předmětech věnují tématu puberta nejvíc prostoru a času.

Období puberty a každá jiná vývojová fáze je pro každého jedince svým způsobem složitým obdobím a také svým způsobem vlastní a jedinečná, prožívána originálním způsobem. Žádné dvě lidské osoby neprožijí určitou životní etapu stejně. Nikdy nevíme, co nám život přinese a jakým směrem půjdeme. Období puberty je obdobím velkých změn a ovlivnit nás může jakákoliv nečekaná i běžná životní situace a zkušenost. Je také přirozené, že

si snažíme pomáhat vyhledáváním informací a získáváním zkušeností. Jak jsem však již dříve upozorňovala, dnešní svět nabízí velkou škálu možností a někdy je opravdu těžké vybrat si, co je pro nás správné a vyřadit to, co nepotřebujeme a co nám spíše škodí. Ještě těžší je udržet mnohdy i tempo ostatních. Je tedy důležité, aby se co nejvíce snažili toto období překonat dospívající, ale je důležité, aby se i dospělí snažili ulehčovat toto období dospívajícím a byli v této fázi velmi trpěliví. Jako rodiče nebo jako pedagogové by si měli všichni vzpomenout, že i oni kdysi procházeli stejnou situací. Tato diplomová práce se pokusí shrnout veškeré dosavadní informace o pubertě a zaměří se na možnosti získávání informací a na míru informovanosti žáků na konci druhého období prvního stupně základní školy. Výsledky, které získáme od žáků, pak porovnáme s tvrzením a vyjádřením pedagogů těchto žáků. Budeme se zajímat o to, jaký postoj k problematice dospívání mají oni, jak toto téma zařazují do svého vyučování, jaká témata puberty žákům předkládají nebo kterým se naopak vyhýbají. Zjišťovat budeme také to, jestli oni sami mají pocit, že jsou žáci na toto téma dostatečně připraveni.

1 VÝVOJOVÁ OBDOBÍ DÍTĚTE NA PRVNÍM STUPNI ZŠ

Pro tuto diplomovou práci bude důležité nahlédnout především na problematiku vývojového období dospívání. Stejně tak důležité je však vědět, jaké vývojové období dospívání předchází, abychom pak byli schopni zaznamenat a identifikovat změny, které s dospíváním a pubertou přichází.

Seznámíme se tedy nejdříve se změnami, které u dětí probíhají v období mladšího věku. To je právě obdobím, kterým děti procházejí před fází dospívání. Změny v této životní fázi probíhají ve všech oblastech života jedince. Probíhají v oblasti rozumové, tělesné i emocionální a sociální. Všechny tyto změny spolu nějakým způsobem souvisí a navazují na sebe. Proměny a vývoj v jedné oblasti se tedy projevuje v oblasti jiné. Jako ve všech životních fázích jsou známé dané charakteristické projevy, které s touto fází souvisí, nicméně se setkáváme s rozdíly, ať už mezi chlapci a dívkami nebo mezi jednotlivými dětmi. Zde pak záleží na působení různých činitelů. Jedná se o působení vnějších činitelů, což může být vliv výchovného prostředí rodiny, školy a dalších nebo vrozených dispozic a předpokladů pro určité chování a jednání. V prostředí školy a všeobecně platí, že chlapci bývají aktivnější, energičtější, mající větší míru tvořivosti, na druhou stranu jsou však roztržitější a vyznačují se větší agresivitou vůči okolí. Dívky jsou sice méně aktivní, avšak za to pečlivější. Činností, kterou v tomto období u dětí převládá, je proces učení a hra. Učení souvisí se zahájením školní docházky a rozvojem nervové soustavy a mozku. Hra nabývá relaxačního a odpočinkového rázu a má stále nezanedbatelné místo v životě dítěte. Již v této fázi si dítě utváří představy svých zájmů, které ještě nemusí mít trvalejší ráz, ale jsou svým způsobem prostředkem seberealizace dítěte. Zájmy mají také vliv na rozvoj a působí také jako výchovná nenásilná složka.

1.1 Mladší školní věk

Období mladšího školního věku se zpravidla vymezuje časovým úsekem v rozmezí od 6-7 let až do 11-12, kdy se v největším počtu případů začínají objevovat již první známky dospívání. Toto časové rozpětí však není dáno striktně. Vývoj jednotlivých dětí se může značně lišit a můžeme sledovat velké či menší rozdíly ve všech oblastech vývoje. Může se

jednat o rozdíly v tělesném vývoji, ve vývoji poznávacích procesů i v oblasti emocionálního a sociálního vývoje. Vše záleží na několika činitelích. Existují činitelé vnitřní, jejichž působení většinou nelze nijak ovlivnit nebo jen do malé míry. Můžeme zmínit například maximální možnou úroveň poznávacích procesů dítěte, která se může projevit tak, že se dítě s nižší úrovní bude projevovat jako méně zralé než dítě, které má v oblasti kognitivního vývoje lepší předpoklady. Stejně tak se mohou objevovat výkyvy ve vývoji tělesném, které jsou ovšem v průběhu let většinou vyrovnány. Velký význam ve vývoji dítěte mají i činitelé vnější. Bohaté a podnětné prostředí dovoluje plynulý vývoj. Pokud však některé z podnětů chybí, objevují se opět mezi jednotlivci rozdíly. Všeobecně však můžeme říci, že je období mladšího školního věku obdobím bez velkých a nijak bouřlivých změn. ¹Dle Přehledu vývojové psychologie „jde patrně o nejstabilnější úsek v dětském vývoji.“

Období mladšího školního věku nelze nedat do spojitosti se vstupem na základní školu a nemůžeme opomenout také to, jak velký význam v tomto období škola pro vývoj dítěte má. Dítě se dostává do nové sociální skupiny a přijímá spoustu nových sociálních rolí. Dostává se do role žáka, spolužáka, učí se přijímat povinnosti a učí se smyslu pro práci. Setkává se zde také s tím, že již není přijímáno pouze jen svou existencí, ale jeho osoba je hodnocena a přijímána dle jeho výkonu. V tomto směru je důležitá práce autority, která by měla dítě vést a podporovat k zdravému sebevědomí, sounáležitosti a co nejméně by měla dítě vystavovat selhávání. Opakované selhávání či jiné narušování sebevědomí dítěte by mohlo poškodit nebo zpomalit jeho další zdravý vývoj. Mladší školní věk je totiž znám jako fáze velké snaživosti a aktivity dítěte, které samo vyjadřuje touhu po poznání, snahu a ochotně spolupracuje. Pokud tyto přirozené procesy nějakým způsobem narušíme, ovlivníme tak celý další vývoj ve všech oblastech. Dítě chce v této životní etapě pochopit svět kolem sebe v takové podobě, v jaké jej vnímá. Již se nezaměřuje na fantazie a představy, dle kterých se svět utvářel v předškolním věku. Nejdřív je zde také důležitý vliv autority, neboť dítě nejdřív přebírá názory, myšlenky a informace v takové podobě, v jaké mu je autorita předává. Tuto fázi nazýváme fází naivního realismu. Až později přistupuje dítě k předávaným informacím mnohem kritičtěji, což je způsobeno postupným dozráváním kognitivní soustavy jedince a toto období pak nazveme fází kritického realismu.

¹ ŠIMIČKOVÁ – ČÍŽKOVÁ, Jitka a kol. *Přehled vývojové psychologie.*, Olomouc: UP Olomouc, 2010, s.105. ISBN 978-80-244-2433-0

1.1.1 Tělesný vývoj

Na tělesný vývoj v období mladšího školního věku můžeme pohlédnout jako na období mezi první a druhou strukturální přeměnou, která pak již signalizuje nástup další vývojové fáze, kterou se budeme zabývat později a to fází dospívání. I v tělesném vývoji se setkáváme se značnými rozdíly a to jak mezi jednotlivými dětmi, tak i mezi pohlavími. Vývoj děvčat je jako u většiny vývojových fází zpravidla urychlenější. Svým vývojem tedy o něco málo předstihují vývoj chlapců. Pozorujeme takzvanou akceleraci vývoje. Při nástupu do školy je růst i růst váhy ještě zrychlený, postupně se však zpomaluje a vyčkává pak až na další růstové období ve fázi dospívání. V mladším školním věku dochází k zesílení a rozvoji celého organismu dítěte. Zesiluje jak celková tělesná konstituce, ale rozvíjí se i vnitřní stavba těla.

V případě vnější tělesné stavby jde o nárůstu hmotnosti, výšky, dochází ke zdokonalení činnosti a funkce svalů a kloubů. To způsobuje také změny v motorickém vývoji. Pohyby malého školáka jsou již mnohem koordinovanější, jsou také přesnější a rychlejší. Děti v tomto věku obecně sami vyjadřují potřebu pohybu a činí jim radost a jistý druh uvolnění, který se pak promítá i do psychického rozpoložení a rovnováhy. Pohybová aktivita by měla být tedy přirozenou aktivitou každého dne dítěte a měla by být aktivitou pravidelnou, zařazenou i do běžného vyučování. Pohyb ve vyučování je prostředkem k potřebnému uvolnění a relaxaci během jednotlivých činností a funguje i jako kompenzace, aby nebyly děti nepřiměřeně zatěžovány pouze jednou polohou, tedy sezením v lavici. Zlepšuje se nejen hrubá, ale také jemná motorika. Rozvoj jemné motoriky je předpokladem k zvládnutí především psaní, ale jiných dovedností.

Od změn ve vnější stavbě těla se dostáváme také ke změnám vnitřním. Dochází k nárůstu objemu srdečního svalu, navyšuje se i hmotnost mozku. To souvisí se změnami ve vývoji poznávacích procesů. Ty jsou ovlivňovány nejen nárůstem hmotnosti mozku, ale i se zdokonalením a zrychlením vedení nervových vzruchů.

1.1.2 Kognitivní vývoj

Mladší školní žák projde vývojem všech poznávacích procesů, které se také navzájem poté ovlivňují.

Jednou z těch nejdůležitější přeměn je změna a rozvoj pozornosti. Jde o jednu z hlavních přeměn, která má pak právě za následek další zkvalitňování i ostatních poznávacích procesů. Při nástupu do školy je pozornost žáků pouze krátkodobá. Je snadné, aby něco odpoutalo žákovu pozornost od práce. Pozornost není ani zaměřená. Většinou je upoutaná výraznými znaky vnímaného podnětu nebo zájmem dítěte. Při učení je tedy nutné, aby učitel pozornost usměrňoval a také udržoval. Je potřebné časté střídání práce, pravidelná motivace k činnosti, pravidelné povzbuzování a chvála za odvedenou práci. Je vyžadováno, aby byly činnosti pestré a pro děti přitažlivé. Rozvoj pozornosti je důležitým prostředkem školního úspěchu, a protože ji nejsou děti ze začátku schopni sami regulovat, hraje zde významnou roli učitel. Je vhodné zařazovat také různá uvolňovací a relaxační cvičení, která jsme již zmiňovali v souvislosti s tělesným vývojem, ale která jsou důležitá i z tohoto důvodu.

Dalším poznávacím procesem, který prochází vývojem, je vnímání. Z části jsme se o něm již zmínili již ve spojení s vývojem pozornosti, neboť vnímání je zpočátku pouze spontánní. Není zaměřeno cíleně. Vnímá konkrétní znaky, vyznačující se pro žáka nějakou atraktivností. Vnímání celku pro něj bylo do této chvíle nemožné. S touhou po poznání však roste i potřeba zkvalitnění procesu vnímání, které se postupně zdokonaluje tak, aby byl žák schopen vnímat se záměrem vlastnosti a jevy a dále i jejich souvislosti a vztahy. Rozvoj vnímání umožňuje dítěti i lepší vnímání času a lepší prostorovou orientaci. Na konci období mladšího školního věku, tedy někoho okolo 10-11 roku dítěte, je vnímání přibližně na stejné úrovni, jaké dosáhne dospělý člověk. Problémy však činí dětem stále chápání určitých vztahů a souvislostí, protože nemají stále dostatek zkušeností a vědomostí. Nemůžeme opomenout zmínit potřebu zásady názornosti. Vnímání hraje důležitou roli při učení. Dítě si z velké části osvojí právě to, co může vnímat více smysly najednou. Nedokončený vývoj má například stále ještě percepce zraková, sluchová nebo i hmatová.

S vnímáním je úzce spojena paměť. Opět se zde setkávám s potřebou názorného vyučování, které umožňuje žákovi zapamatovat si větší část informací než například při pouhém vnímání sluchovém. Paměť prochází v této fázi také velkými změnami. Paměť je

v Obecné psychologii definována jako ² „vrozená kapacita mozku uchovávat a používat informace.“ Paměť žáků mladšího školního věku je ze začátku neúmyslná. Žák potřebuje při učení vedení učitele, který jej navede na informace, které jsou pro ně důležité a na které by se žák měl zaměřit. Postupně se však paměť vyvíjí a stává se záměrnou. Uplatňuje se i paměť logická. Žák si je vědom vztahů a souvislostí, využívá různé strategie k zapamatování informací. Pro co největší množství zapamatovaných poznatků je významná motivace dítěte. Svou roli zde hraje opět učitel. Využití vhodných motivačních prostředků, střídání alternativních forem učení a seznámení žáka s důležitostí znalostí daného učiva podporuje rozvoj paměti také.

Dalším poznávacím procesem, kterým se budeme zabývat, je myšlení. Dítě postupně přechází od konkrétního myšlení k myšlení logickému. Od bezprostředního poznávání se začíná přiklánět k logickým operacím, ale stále má potřebu opírat své úsudky o konkrétní jevy. Zde opět vidíme souvislost s potřebou názorného vyučování. Na základě tohoto myšlení dokáže dítě například roztrždit soubor předmětů dle daných kritérií. V průběhu vývoje v období mladšího věku se také žák učí operovat se znaky a symbolem, což je také jedno z dalších schopností usnadňující nácvik a zvládnutí psaní, čtení a počítání. Stále kvalitnější proces logického myšlení také dětem usnadňuje a napomáhá zvládat orientaci v čase a prostoru. Dokážou tak již chápat časovou posloupnost, různé časové rytmy a naučí se znát hodiny.

S myšlením úzce zase souvisí rozvoj řeči. Při nástupu do školy by mělo být dítě schopno vyjadřovat se plynule v základních komunikačních situacích. I díky nácviku psaní a čtení se řeč dále zkvalitňuje a obohacuje o širší slovní zásobu, děti získávají vědomostí o užívání gramatických pravidel, zlepšuje se větná stavba a v neposlední řadě i výslovnost. Do dané míry je řeč spojena i s úrovní vnímání, neboť je třeba určitá míra zrakového a sluchového vnímání. Můžeme zde opět vidět souhru několika poznávacích procesů, které ve spolupráci usnadňují nácvik a schopnost správného, plynulého a logického vyjadřování. V kvalitě řeči jednotlivých dětí jsou pozorovatelné rozdíly související s prostředím, v kterém děti žijí.

² NAKONEČNÝ, Milan. *Obecná psychologie*. Praha, 2015, s. 322. ISBN 978-80-7387-929-7

1.1.3 Emocionální a sociální vývoj

Psychoanalýza období mladšího školního věku označuje jako období latence. Jde celkově o období, kdy je psychika jedince v klidu a neprobíhají žádné bouřlivější změny v oblasti pudové energie, kterou se zabývá právě psychoanalýza.

Pro tuto vývojovou fázi je typický ústup egocentrismu a psychické lability. Dítě je již schopno regulovat své reakce a jednání na situace a učí se chápat požadavky na jednání, které jsou dané společností. Velké změny se objevují také v případě emocionálního prožívání. V první řadě se rozvíjí již i vyšší city. Dítě si dokáže všimnout i vnějších projevů, stejně tak se učí tyto projevy regulovat, pokud to situace vyžaduje. Rozvoj citů je spojen s vývojem kognitivních procesů. Patrné jsou tak opět rozdíly mezi jednotlivými dětmi. Ty jsou způsobeny dosavadními zkušenostmi dětí, prostředím, ale i vnitřními dispozicemi.

Významným bodem dítěte mladšího školního věku je nástup do školy a zařazení do skupiny vrstevníku jako do jedné ze základních sociálních skupin člověka, která hraje významnou roli hned po rodině. Dítě si utváří určité sociální postavení, setkává se s normami, utváří se jeho identita, sebepojetí a v neposlední řadě se utváří také hodnotová orientace.

Vztahy v dětském kolektivu v tomto věku nejsou nijak hluboké. Je zřejmá diferenciací skupin dívek a chlapců. Kamarádské vztahy se často mění. Trvalejšího rázu nabývají až ke konci tohoto období. Díky navazování nových vztahů se také dítě do jisté míry odpoutává od vlivu rodiny, ale vliv rodiny zůstává i nadále velmi výrazný. V kolektivu se však dítě snaží dosáhnout úspěchu, setkává se tak se situacemi, kde je třeba spolupráce se spolužáky nebo soutěžení. Svě místo v sociálním vývoji má také proces přijetí jiné autority než rodičovské a to přijetí autority učitele. V úplných začátcích je učitel brán jako objekt úcty, obdivu a jisté náklonnosti, postupně se však dítě učí dívat na učitele kritičtějším způsobem. Zde pak záleží na přístupu a zkušenostech učitele, na jakou úroveň dokáže vytvářet atmosféru třídy a kolektiv. Roli hraje také typologie učitele. Neměl by v žádném případě přistupovat k jakémukoliv vyčleňování žáků z důvodů žakových neúspěchů či jiných problémů. Nemělo by docházet ani ke škatulkování žáků, jejich podceňování či přeceňování. Každý z těchto nevhodných přístupů by mohl dítě v jeho vývoji omezit nebo poškodit a jeho vývoj by mohl mít nevhodné trvalé následky v dalším učení. Jak bylo již zmíněno, roli hraje stále působení a

vliv rodinného prostředí. Dítě do určité míry přebírá způsoby, vzorce chování a postoje svých rodičů. Pokud jsou tyto způsoby a postoje rodičů a učitele v nějakém rozporu, může mít i dítě v těchto otázkách a jejich chápáním problémy.

1.2 Střední školní věk

Období této fáze značí období mezi 11-12 až 15 rokem jedince. Průběh a vůbec začátek této fáze se může u jednotlivých dětí lišit. Záleží na spoustě vnitřních i vnějších činitelů. Všeobecně můžeme hovořit o náročném období plném změn. Nástup vývojové fáze středního školního věku se vyznačuje především velkými změnami a zráním v oblasti pohlavního ústrojí. U dívek nastávají tyto změny obvykle dříve než u chlapců, u kterých se proměny objevují v průměru asi o rok později. V tomto případě mluvíme o akceleraci vývoje u dívek.

Jedinci zaznamenávají výrazné tělesné proměny a to jak okem viditelné, tak i proměny skryté. Dochází například k rozvoji mozku a nervové soustavy, což zapříčiňuje změny jak v chování a prožívání, tak i významné změny v myšlení, projevující se ve vzdělávacím procesu.

Nemůžeme opomenout ani změny psychické. Dítě se postupně stává dospělým. Cesta, která vede k tomu cíli, není pro dítě vůbec jednoduchá. Musí se srovnat s mnoha změnami a novými zkušenostmi v oblasti vztahů, emočního prožívání, přijímání nových sociálních rolí.

Dítě samo se již může cítit mnohem vyspělejší než ve skutečnosti je, proto mohou vznikat konflikty hlavně s dospělými a autoritami, se kterými přichází dítě do styku a to v běžném životě nebo ve vyučovacím procesu školního prostředí. Těmto autoritám v podobě dospělých často nedochází, že je potřeba k těmto jedincům v období puberty přistupovat s větší dávkou tolerance a mít pro jejich chování značnou dávku pochopení, neboť pubescenti oni sami se mnohdy s touto etapou velmi těžce vyrovnávají. Vývoj probíhá tedy i v emocionální oblasti jedince. Dospívající jedinec si vytváří nové představy o sobě samém, které jsou mnohdy velmi kritického rázu. Reaguje tak na změny své vnější stavby těla, ale i na nové způsoby myšlení a sebeuvědomování. Podrobněji se budeme tímto obdobím věnovat v další kapitole.

2 PREPUBERTA

Ještě dříve, než se začneme zabývat samotnou pubertou, nahlédneme na období, které pubertě předchází. Celé období dospívání je v odborné literatuře rozdílně členěno. Můžeme se setkat s dělením na ranou a pozdní adolescenci, tedy na dvě fáze, fázi puberty a adolescence. V jiných publikacích můžeme však narazit i na dělení členitější, a to na etapy tři. Prepuberta, puberta a adolescence. Pro naše potřeby nám postačí zaměřit se na první dvě z těchto etap. A začneme tedy právě již zmíněnou prepubertou.

2.1 Prepuberta z pohledu vývojové psychologie

Období prepuberty zaznamenáváme u děvčat okolo 10. roku. U chlapců je to o trochu později a to okolo roku 11.. Po relativně klidném období mladšího školního věku, kterému nejsou ani vlastní nijak zvlášť velké viditelné změny, je naopak období prepuberty a následně puberty na změny velmi bohaté. Jde jak o změny somatické, tak o změny psychické. Nemůžeme opomenout také změny v oblasti sociální. Tak jak se liší nástup těchto změn v souvislosti s věkem, stejně tak jsou i rozdíly, co se týče pohlaví. Podle Přehledu vývojové psychologie ³ „*je u dívek období puberty a puberty relativně kratší, uzavřenější, zatímco u chlapců je tento proces difúznější a dlouhodobější.*“ Přesně z toho důvodu lze u chlapců očekávat vyšší procento výskytu problémového chování, typického pro toto období.

V období prepuberty prochází jedinec změnami ve všech směrech. Není žádnou výjimkou, že změny nejsou v žádném souladu. Zejména v případě změn psychických a fyzických, kdy fyzické změny předbíhají změny psychické. Fyzický vývoj je tedy rychlejší a je ukončen první polucí u chlapců a první menstruací u děvčat. U dětí se projevují značné proporční změny na těle. Prepuberta je označována jako období vytáhlosti, které se projevuje jak růstem trupu, tak i růstem končetin. V období prepuberty a následně v pubertě probíhá růst, který se nespojuje již s žádnou vývojovou fází člověka, kromě období po narození a v kojeneckém věku. V průběhu 2 až 3 let může člověk vyrůst každý rok o 10 až 12 cm. Svůj význam sehrává i zvýšená činnost hormonální soustavy. Produkce pohlavních hormonů se zvyšuje a podílí se na výskytu sekundárních pohlavních znaků. U žáků můžeme zaznamenat

³ ŠIMÍČKOVÁ – ČÍŽKOVÁ, Jitka a kol. *Přehled vývojové psychologie*. Olomouc: UP Olomouc, 2010, s.116. ISBN 978-80-244-2433-0

růst vnějších pohlavních orgánů a růst ochlupení. S tím souvisí také narůstající výrazné rozdíly mezi fyzickým vzhledem chlapců a vzhledem dívek, které mají za následek vliv i na chování prepubescentů. U prepubescentů se poprvé objevují sexuální pudy. Pro chlapce i dívky je těžké se s působením pudů vypořádat, intenzivnější jsou tyto pocity však pro chlapce, kteří je začínají přetvářet autoeroticky, tedy směřují své sexuální zájmy ke svému tělu. Fyzické změny jsou možná ty největší, ke kterým v prepubertě dochází a jsou to i ty, kterých si jistě všimneme nejdříve. Změny se také projevují na způsobu pohybu pubescentů. Proměny, které probíhají, jsou totiž natolik velké, že způsobují značnou nekoordinovanost až neohrabanost. Ta však časem mizí.

S vývojem fyzickým úzce souvisí i vývoj chování a emocionální vývoj. Prepubescenti jsou velice citliví a jejich prožívání je velice proměnlivé. V Přehledu vývojové psychologie je přímo uvedeno, že ⁴ „*je chování výbušné, stačí nepatrný podnět a objeví se intenzivní reakce vzteku, smíchu, smutku.* „ Fyzické změny hodně zapříčiňují to, že se jedinci zaměřují na sebe a vnímání sebe sama. Trpí hlavně sebedůvěra, jelikož jsou jedinci často nespokojeni se svým zjevem a změnami svého těla. Bývají zmateni, uzavírají se a jsou velmi citliví na jakékoliv narážky a kritiku. Problémy se mohou objevovat také ve vztazích v rodině či s vychovateli. Nepřiměřené reakce pubescenta bývají neočekávané, zvláště v situacích, při kterých na to rodiče či vychovatel nebyli dříve zvyklí. Prepubescenti mohou mít také nemalé potíže s tím, jak vyjádřit v této době city a lásku ke svým blízkým. Všechno je ale velmi individuální. Záleží na předchozím vývoji a také na zkušenostech jednotlivce, jak se s těmito výkyvy dokáže vypořádat.

Vliv změn v emocionálním vývoji můžeme zaznamenat i v sociálním vývoji pubescentů. Jedinci se ocitají ve fázi, kdy se oni sami již necítí dětmi, ale svět dospělých je mezi sebe ještě zcela nepřijímá. Vznikají party hlavně mezi vrstevníky, které jsou většinou čistě dívčí či chlapecké, protože jak již bylo zmíněno výše, pohlaví se orientují hlavně na sebe, ne na pohlaví opačné. K tomu dochází až v období pozdějším. Pubescenti tak navazují nové vztahy, získávají určité postavení ve společnosti a snaží se více osamostatnit.

Nemůžeme opomenout i vývoj ve funkcích psychických. Dochází k rozvoji v myšlení, v percepci. Rozvíjí se logické uvažování. Žákům se nabízí nové možnosti, jak studovat. Jsou

⁴ ŠIMÍČKOVÁ - ČÍŽKOVÁ, Jitka a kol. Přehled vývojové psychologie. Olomouc: UP Olomouc, 2010, s.118. ISBN 978-80-244-2433-0

schopni postupně měnit práci s konkrétními operacemi na abstraktní myšlení. K řešení problémů tedy již nepotřebují pouze úlohy založené na reálné zkušenosti, ale začínají být schopni myslet abstraktně a logicky. Stejně tak přechází od pouhého učení memorováním, ale začínají zvažovat samostatně. Tak jako v jiných stránkách vývoje, i zde najdeme malé rozdíly mezi kognitivním vývojem chlapců a děvčat. Dívky se zaměřují a jsou šikovnější spíše na jazykovém vzdělání, kdežto chlapci tíhnou k řešení početních operací.

3 PUBERTA

V této kapitole se již zaměříme na samotnou pubertu. Vývoj puberty se u každého liší. Vše závisí na spoustě vnitřních i vnějších vlivů. Nezáleží pouze na jedinci, ale i na kulturním a sociálním prostředí, ve kterém se pubescent nachází. Na pubertu nahlédneme z hlediska psychologického, a to na psychické změny, ke kterým u pubescenta dochází. Zaměříme se také na somatické změny, které jsou s pubertou silně spjaté a nám také nejvíc zjevné, a v neposlední řadě věnujeme také pozornost stránce sociologické. Puberta je totiž obdobím, kdy jedince navazuje nové vztahy se svými vrstevníky, hledá a přijímá nové sociální role, nebo kdy objevuje a využívá nové možnosti, jak trávit svůj osobní čas.

3.1 Vymezení pojmu puberta

Tato kapitola je věnována samotnému pojmu puberta, protože abychom vůbec mohli začít zkoumat všechny změny a průběh puberty, je třeba si jasně vymezit definice. Puberta nebo též pubescence. Původ tohoto slova je z latinského pubes, v překladu ohanbí. To je také jedním z míst, kde se nejdříve objevují první znaky dospívání. Ochlupení ohanbí ohlašuje a upozorňuje na příchod první fáze dospívání. Definic bychom našli mnoho. Liší se, ať už z pohledu různých věd nebo jen pohledy rozdílných autorů. Jednou z definic puberty uváděné slovníkem je období přeměny z dítěte na biologicky zralého dospělého, schopného sexuální reprodukce.⁵ Pubescence, termín u nás zavedený V. Příhodou v díle *Ontogeneze lidské psychiky*. Jde o období mezi jedenáctými a patnáctými narozeninami. Pubes znamená lat. chmýří, vous,y pubescence pak znamená doslova získávání dospělého typu ochlupení, přeneseně tělesné dospívání vůbec.

Z obecného hlediska je puberta jednou z životních fází člověka. Většina autorů se ztotožňuje se zařazením této fáze mezi 11 a 15 rok života jedince. Jde o etapu spjatou s mnoha změnami. Člověk prochází tělesnými změnami, změnami na úrovni psychické, ale dochází i k vývoji emocionálního a sociálního, nastávají změny v myšlení a jiné. Hlavní podstatou nebo také východiskem tohoto období je reprodukční schopnost člověka. Člověk tedy přestává být dítětem a stává se dospělým. Vše je podmíněno správným vývojem jak vnitřního ústrojí, tak působením vnějších vlivů. Je zapotřebí správné funkce endokrinní

⁵ ŘÍČAN, Pavel. *Cesta životem, vývojová psychologie*. Praha: Portál, 2006, s.169. ISBN 978-80-244-2433-0

soustavy, pohlavní soustavy, rozvojem centrální nervové soustavy a spousty dalších faktorů. Nemalý vliv má také individualita každého jedince, protože každá osobnost může toto období prožívat úplně jinak.

Vlivů, které na pubescenta během období působí, je hodně. Je třeba si proto uvědomit, že na pubertu nemůžeme pohlížet pouze z jednoho úhlu pohledu, ale pokusíme se všechny působící faktory zohlednit. Zaměříme se na vývojovou fázi psychiky pubescenta. V této oblasti probíhají výrazné změny především, co se týče vnímání, citového prožívání, také v myšlení a paměti. Právě psychické změny úzce souvisí se změnami tělesnými, hlavně v otázkách zralosti pohlavní soustavy. Pro pubescenta je také důležitý vývoj v oblasti sociální. Puberta je období, kdy se ve společnosti snažíme nalézt své místo a postavení, navazujeme nové vztahy a to jak mezi vrstevníky, tak i v řadách dospělých, a nalézáme své společenské role.

3.2 Emoční vývoj a socializace

Jak již bylo několikrát řečeno, všechny změny v období puberty si jsou vzájemně podmíněny a navzájem se ovlivňují. Tělesné změny jsou našim očím viditelné nejvíc, ale změny psychické hrají neméně důležitou roli. V pubertě lze jedinci vlastně o jakési získání nezávislosti a osamostatnění se, které s těmito změnami úzce souvisí. Pubescent se snaží o navázání nových kontaktů v řadách vrstevníků. Pubescenti tvoří party, kde mohou dlouze diskutovat o tématech smyslu života, spravedlnosti a jiných. Právě spravedlnost je pro pubertální jedince citlivé téma a měli bychom být velmi obezřetní, pokud budeme v roli vychovatele. Všimají se u dospělých toho, že ne vždy dostojí svých slov a někdy se schylují k tomu, že nedělají to, co tvrdí nebo dokonce kážou. Velmi snadno pak vznikají konflikty. Ty se mohou objevit i v případě, že dospělí necitlivě zasáhnou oblast tělesného vnímání jedince. Puberta je období, kdy je velmi ohroženo a přecitlivěno vnímání sebe sama a sebehodnocení. Stačí nepatrná poznámka a sebevědomí jedince může být na dlouho narušeno, aniž bychom si uvědomili, že může mít naše kritika nebo poznámka takový vliv.

Můžeme se setkat také s tím, že se pubescenti snaží od dospělých nějakým způsobem odlišit. Často se na svou identitu pokouší upozornit stylem oblékání. Všeobecně je známo, že mají pubescenti sklon k uniformitě, což ve výsledku jejich identitu právě potlačuje, ale obecně je výsledkem jejich snahy přijímán spíše pozitivitě, třeba i díky vlivu médií a v dnešní době i

díky sociálním sítím, které tyto tendence nemálo podporují. Nicméně taková tu úprava zevnějšku poskytuje dospívajícím alespoň částečný pocit jistoty. Důvodu mají tyto změny zevnějšku však několik. ⁶ „*Úprava zevnějšku může vyjadřovat příslušnost k určité skupině, např. fanoušků sportovních klubů, skinheadů apod., dospívající se potřebuje prezentovat svou sociální identitou, která posiluje jeho sebeúctu.*“ (Vágnerová, 377) Myslím si, že velký vliv mají v tomto období i různé módní a lifestylové blogy. Na toto téma bylo provedeno již několik průzkumů. V roce 2010 uskutečnila Ghazaleh Khodadad studii s názvem Fashionfever, ve které se pokusila zjistit, jaký vliv mají módní blogeři na konzumenty módy. Respondenti často odpovídali, že módní blogy jsou v současné době nevlivnějším médiem v oblasti oblékání. Právě pubescenti tvoří velké procento odběratelů blogem, kteří tak méně či více vědomě formují i tuto skupinu svých fanoušků.

Odlišují se buďto například stylem oblékání nebo projevy chování. Projevuje se to například nesouhlasem některých názorů vyřčených dospělými nebo s projevem úplně opačné emoce, než jakou bychom očekávali. Dospělí například projeví radost a smích, na druhou stranu je pubescent zcela apatický a přijde mu daná situace trapná. Co se však týká citového prožívání, to již není natolik nevyrovnané, jako v prepubertě. Pokud se pubescent stále potýká s výkyvy nálad či až s agresivními reakcemi, jde spíše o osobní zkušenosti v předchozí výchově, která zřejmě nebyla úplně ideální. Mohlo jít třeba o potlačování individuality jedince nebo nevěnování dostatku pozornosti. Ať už mají tyto změny zevnějšku tedy jakoukoliv příčinu, jde li pouze o hledání své identity nebo jen o provokaci a odlišení se od dospělých, jsou i tyto změny nějakým vyjádřením pubescenta na momentální životní vývojovou fázi.

Stále dochází také k odpoutávání se od rodiny. Uvolňují se citové vazby k rodičům, které přetrvávají, ale pro pubescenta je těžké navenek vyjádřit city, proto se neuchyluje k žádným vřelostem. To může vyústit v další konflikty, pokud nebude rodič tolerantní a k takovému chování nezaujme patřičný postoj. Tyto změny v citovém prožívání jsou následkem hormonálních proměn v těle pubescenta. Lze pozorovat vyšší emoční labilitu, pubescenti jsou snadno podráždění, někdy zcela apatičtí, jindy mohou přejít až k agresivnímu chování. Je těžké tyto stavy nějak předpovídat, proto bývá pro vychovatele mnohdy nelehké

⁶ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2012, s.377. ISBN 978-80-246-2153-1

takovým výkyvům nálad čelit. Přesto však nemusíme zoufat, protože jak uvádí autorka Vývojové psychologie „i když jejich citové prožitky mohou být dost intenzivní, bývají spíše krátkodobé a navíc proměnlivé.“ Pro samotné pubescenty jsou tyto pocity nepříjemné. Často sami totiž netuší, proč reagují právě tímto způsobem, a to vede k jejich zmatenosti a rozmrzelosti. Může se zdát, že jde vlastně o takový začarovaný kruh. Jeden nepříjemný pocit, následné podráždění, které vyústí v další výkyvy emocí. Ovládání svých pocitů a nálad tak ještě není jedincům vlastní, ale objevuje se takzvaný emoční egocentrismus. Více než dříve se svým pocitům a emocím věnují, přemýšlí nad nimi, myslí si, že jsou jejich pocity jedinečné a proto se s nimi i neradi dělí s veřejností. Často tak své pocity potlačují ve svém nitru, zvláště své pocity negativní. Například pocity strachu či smutku. Takovéto potlačování negativních pocitů může až přerůst v dlouhodobou špatnou náladu a deprese, takzvanou anhedonii.

Pubescentům se však nabízí několik řešení, jak se s takovým emočním prožíváním vypořádat. Jednou možností je navrácení úrovně k vývojové nižší, díky níž si jedinec připomene svou někdejší jistotu a jde i o jistý způsob relaxace. Druhou možností je trvalejší návrat na nižší vývojové stadium. V neposlední řadě také denní snění, které je pro toto období specifické. Realita je nahrazena jakýmsi únikem do fantazie, kde je vše možné, nic není nereálné, neexistují žádná omezení a to se také podílí na utváření identity a osobnosti pubescenta. Mohou ve svých představách plánovat svou budoucnost, mohou si malovat svůj ideální zevnějšek nebo zážitky a dobrodružství.

Kde však své vztahy nadále jedinci prohlubují, jsou vztahy přátelské, ale nyní i vztahy mezi dívkami a chlapci. Jednotlivá pohlaví se již neizolují, ale touží po první zamilovanosti a projevech citů. Nejde jim ještě o žádné sexuální vztahy, ale o vztahy romantické, takové, které mohou opět podporovat i svou fantazií a představami. Sexuální pudy jsou orientované stále autoeroticky. Pubescenti se uchylují k masturbačním technikám, přičemž výzkumy dokazují, že chlapci většinou čteněji než dívky. Všeobecně je sexuální chování upravováno nebo řízeno sociálními a kulturními podmínkami. Ve skupině vrstevníků či partě vzniká určitá hierarchie, kde se objevuje i autorita v podobě vůdce skupiny. Na rozdíl od vztahů k dospělým, které pubescenti odmítají jako autoritu a nesmiřují se s podřízenou rolí. Protože dochází k velkým změnám v myšlení, jedinci již jen prostě nepřijímají názory a přesvědčení dospělého, ale sami se snaží argumentovat a nalézat jiná řešení problémů a situací. Dokážou být velmi kritičtí a jsou velmi citliví na situace, kdy dospělí konají něco jiného, než co říkají.

Jedinci se snaží dosáhnout svých práv a větší svobody, ale často méně rádi přijímají i zodpovědnost za svá jednání. Toto přání dosažení dospělosti je tedy v rozporu s tím, že se pubescent těžko vzdává jistoty, kterou měl jako dítě. Autorka knihy *Puberta je, když začínají s rodiči potíže*, popisuje tento jev takto. ⁷ „*Navenek se to projevuje tím, že se chová jako silný, dospělý, ale je i neohrabaný. A večer zase nutně potřebuje svou oblíbenou hračku na mazlení, aby usnul.*“

Puberta je považována za první fázi dospívání. Je to období plné změn, které jedince formují jak po stránce fyzické, tak psychické a ovlivňuje také mnohé stránky sociálního života jedince a tyto změny probíhají u každého také v jiném časovém úseku. Délka puberty závisí na konkrétním člověku. Každý z nás prožívá stejnou věc různým způsobem a jinak dlouho. Délka puberty je v současné době také ovlivňována způsobem života. Ten se zcela liší od toho, než jak to bylo dříve. Pro člověka byla tato životní fáze mnohem snazší, neboť bylo přesně dáno, kdy se dítě stává dospělým. Už přírodní společenstva měla rituály, které určovaly přesný čas, kdy se jedinec stává dospělým. Bylo to jasně určeno, a proto vlastně ani neexistovalo náročné mezidobí mezi dětstvím a dospělostí jako teď. ⁸ „*Doba rituálu přesně určovala, odkdy je jedinec považován za dospělého a jakou bude mít nyní roli, stejně tak i její status. Identita dospělého byla jasně vymezena.*“ V minulosti vstupovali lidé do dospělosti mnohem dříve. Bylo to způsobeno i tím, že jako mladší opouštěli domovy. Studium a doba vzdělávání se dnes prodlužuje a lidé se osamostatňují a vstupují do pracovního procesu mnohem později. Tudíž se i prodlužuje doba, kdy se mladí lidé takzvaně hledají. Období nalézání sebe sama, puberta, v současné době u dětí nastává v důsledku působení mnoha vlivů dříve a později končí. Hledat se, poznávat sám sebe a spoustu dalších úkolů, které puberta jedinci přinese, vyžaduje čas. Puberta si ho v dnešní době však bere v životě víc než kdysi. A to oběma směry. Zkracuje se doba dětství a zároveň se oddaluje dosažení dospělosti. Vlivem současného života je nástup změn a proměn člověka uspíšen. Je to zapříčiněno mnoha faktory a dochází tomu tak již od poloviny 19. století, kdy docházelo k velkým změnám jak hospodářským, tak společenským. Všechny tyto změny se vzájemně prolínají a následky se tak objevují i v současném vývoji člověka jako rychlejší nástup dospívání.

⁷ ARLTOVÁ, Marianne. *Puberta je, když začínají s rodiči potíže*. Praha: Portál, 1994, s. 131. ISBN 80-7178-020-0

⁸ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2012, s. 367. ISBN 978-80-246-2153-1

Nemusíme se však obávat, že by docházelo ke stálému snižování této hranic, neboť Vágnerová uvádí, že⁹ „doba počátku dospívání je limitována geneticky a pravděpodobně se nemůže libovolně posunovat do stále nižšího věku.“

3. 3 Tělesný vývoj v pubertě

Tělesný vývoj, který započal již v prepubertě, pokračuje i v pubertě. Proměna zevnějšku je jednou z hlavních indicií, která nám dává vědět o přítomnosti dospívání jedince. Růst se ustaluje, pokračuje však většinou ještě i v dospělosti. Tělesné proporce se dostávají do rovnováhy. Zpomaluje se růst končetin, namísto toho však mohutní svalstvo pubescentů. Zejména u chlapců. Dívky se začínají odlišovat svou zaobleností. Zvyšuje se ukládání tuků hlavně na bocích a v prsou, což je způsobeno hormonálními změnami. Můžeme zaznamenat také výskyt sekundárních pohlavních znaků. Ochlupení se objevuje zpočátku v podpaží a na dolních končetinách, u chlapců v podobě prvních vousů. Později se ochlupení vyskytuje také v oblasti genitálií. Nástup změn bývá u dívek i dřívější. Často může tedy dojít k tomu, že se zvláště dívky pokouší tyto změny nepřijímat a skrývat. Je tomu i z toho důvodu, že jsou jejich tělesné proměny výraznější, než u chlapců. Dívky jsou schopny být zaujaté svým tělem v době puberty víc, než je vhodné. Ze strany veřejnosti také bývá na dívky v této oblasti větší tlak. Ať už díky médiím, kde neustále dívky vídají bezchybné a dokonale vypadají vzory nebo díky blízkému okolí. Změny a dospívání dívek má ze stran dospělých o trochu větší význam a hlubší reakce. Často jsem se sama setkala s tím, že je „Anička už skoro dospělá žena, to už má určitě nějakého chlapce“. Komentáře k dospívání chlapců není tolik citlivé. Naráží obvykle jen na ony fyzické změny. Proto mohou být reakce pubescentů na své tělesné změny až negativní. Fyzické proměny a jejich atraktivita pro vrstevníky, ale i dospělé, může sehrát roli i v sociální oblasti jedince. Může to být jedna z věcí, která mu usnadní získání nějaké výhodné vedoucí role či pozice ve skupině. Ať chceme nebo ne, krása má v současné době velmi vysokou pozici v lidské společnosti.

Pomalou také nabývá své konečné váhy mozek, jehož růst je způsoben zvětšováním objemu šedé kůry mozkové a navýšením počtu nervových spojení v mozku.¹⁰ „V průběhu

⁹ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2012, s.373. ISBN 978-80-246-2153-1

dospívání dochází k zefektivnění neuronálního propojení, což umožňuje rychlejší zpracovávání informací a aktivizaci různých oblastí.“ Díky rozvoji a dozrání nervového systému dochází k rozvoji kognitivních schopností a v neposlední řadě má tento vývoj také vliv na emoční prožívání pubescenta. Za to je zodpovědné dozrání limbického systému, který je právě centrem emočního prožívání. Všechny části oblasti mozku nezrají stejně rychle. Dochází k určité nerovnováze, kdy jedna část ve vývoji předbíhá jinou. Pak můžeme být u pubescentů svědky různých problémů, například problémů se sebeovládáním a podobně. Zde se opět setkáváme se vzájemným ovlivňováním změn tělesných a psychických. Neboť změny na stavbě mozku se projevují například v myšlení a vnímání, ale také v prožívání jedince, pro něhož je toho období velmi matoucí a těžko se někdy se změnami svého těla vypořádává. To je taky jedním z mnoha úkolů, které puberta jedincům přináší, protože jsou tyto změny právě těmi změnami, které registruje i okolí pubescenta a nějakým způsobem na ně reaguje, ne vždy kladně. V souvislosti s citlivým sebehodnocením a vnímáním sebe sama je velmi snadné zasáhnout už tak nejistého pubescenta. Přijmout všechny tělesné změny a smířit se s novým vzhledem svého těla je těžká zkouška, na kterou si vzpomene jistě každý z nás. Somatické změny jsou z těch nejvýraznějších a nejviditelnějších, které jsou s pubertou spojené.

Ty okem viditelné však nejsou jediné. Somatický vývoj probíhá i uvnitř lidského těla. V pubertě jde především o vývoj pohlavní soustavy. Její dozrání a následná schopnost reprodukce. Dívky většinou ve vývoji chlapce předběhnou a jejich vývoj bývá rychlejší. Puberta se vyznačuje zráním pohlavní soustavy, protože jak již bylo zmíněno, je to vývojová fáze člověka, která končí reprodukční schopností jedince. U dívek se dostavuje první menstruace, u chlapců dochází k prvnímu výronu semene. První menstruace se u dívek objevuje obvykle mezi 11. a 13. rokem. To však není pevně dáno, může k tomu dojít dříve, i mnohem později. Uvádí se věk od 8 až 16 let. Ze začátku je cyklus nepravidelný. Až po nějaké době, většinou po 1 až 2 letech, je dívka schopna reprodukce a tedy oplodnění a otěhotnění. První menstruace souvisí s hormonálními změnami, které v těle mladých dívek probíhají. Pohlavní hormony začíná v impulzech produkovat hypofýza. Menstruační cyklus ovlivňují také hlavně hormony estrogen a progesteron, ženské pohlavní hormony. Estrogen je

^{10 10} VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2012, s.372. ISBN 978-80-246-2153-1

produkován při dozrávání vajíček, progesteron pak souvisí s přípravou děložní sliznice na případné oplodněné vajíčko. Hladiny hormonů kolísají v průběhu samotného menstruačního cyklu, který také může určitým způsobem měnit prožívání a chování dívek.

Tak jako u dívek, i u chlapců nastávají typické změny pro jedince mužského pohlaví v období dospívání. Proměny u chlapců nastávají později než u dívek, můžeme také říci, že jsou zpočátku méně výrazné, ale jistě nejsou nijak významově na nižší úrovni. Zmiňovali jsme ženské pohlavní hormony estrogen a progesteron, u mužů se setkáváme s mužským pohlavním hormonem testosteronem. Tělo roste, zvyšuje se také podíl svalové hmoty, s čímž souvisí také nárůst objemu v oblasti hrudníku a ramen. Obecně tedy dochází k váhovému i výškovému růstu. Mění se hloubka hlasu, což je způsobeno vývojem hlasivek a hrtanu. Tento jev nazýváme mutace. Hormonální změny řídí tak jako u dívek opět hypofýza. Později dochází k další produkci hormonů ve varlatech, a to právě již zmiňovaného testosteronu. U dívek dochází k produkci hormonů ve vaječnících. Ve varlatech dochází ke vzniku samčích pohlavních buněk, tedy spermií. Změnami prochází tedy varlata a šourek, proměny nastávají později i u penisu. Chlapcům začíná růst ochlupení na dolních končetinách, v podpaží, rostou i první vousy. V souvislosti s těmito somatickými změnami se zlepšuje celková koordinovanost pohybů pubescentů. Můžeme říci, že jedinci v tomto období dosahují výborných výsledků, pokud se na nějakou danou pohybovou aktivitu soustředí a plně se v ní vyvíjí.

Na závěr je třeba zmínit, že v období na konci puberty dosáhnou všichni stejné úrovně. Jakékoliv odchylky v tělesném vývoji, pokud během puberty k nějakým docházelo, jsou smazány. I rychlejší nástup změn a vývoj u dívek je srovnán s vývojem chlapců. Ne třeba se proto obávat, že by dřívější či opožděný nástup byl velkým problémem.

3. 4 Kognitivní vývoj

Stupeň vývoje poznávacích procesů, na které se zaměříme v této kapitole, je ovlivněn nejen zralostí a vývojem nervové soustavy, ale také učením a děním v běžném životě. Pubescent již získal jisté zkušenosti, které mohou nadále formovat jeho další rozvoj. ¹¹ „Často se popisuje prudký citový a sociální vývoj v adolescenci, ale ne vždy se chápe, že jeho nezbytnou a předběžnou podmínkou je přeměna myšlení, která umožňuje jedinci pracovat

¹¹ PIAGET, Jean, INHELDER, Bärbel. *Psychologie dítěte*. Praha: Portál, 2014, s.101. ISBN 978-80-262-0691-0

s hypotézami a usuzovat o výrocih bez přímé souvislosti s konkrétním reálným konstatováním.“ Ve vývoji myšlení dochází v období puberty k velkým pubertám, které dále dle autora ovlivňují rozvoj jedince i v jiných oblastech.

Nejčastěji uváděná informace o změnách myšlení pubescenta je zřejmě změna v chápání konkrétních a abstraktních skutečností. Zatímco v předešlém období bylo myšlení spojováno pouze s konkrétní realitou, v pubertě dochází k postupnému přechodu k nereálnému. Jde o rozvoj takzvaného formálního myšlení, neboť pubescent je schopný operovat i s tvrzeními a výroky, které nemá ověřené. Předpokladem v rámci takového myšlení je schopnost uvažovat hypoteticky. Tato schopnost je v období pubescence ještě rozvinutá málo, ale nadále se u pubescenta zdokonaluje. V jisté míře dochází i ke zlepšování induktivního myšlení. Jedinec je již schopen vnímat vztahy a zákonitosti mezi jednotlivými objekty. Jsou schopni porovnávání či hledání společných znaků.

Mění se i vnímání času. Mladší děti tíhnou k přítomnosti. Pubescenti se vyznačují přikláněním se a uvažování o budoucnosti, což souvisí se změnami v uvažování. Podepisuje se to i na jevu, nazývaném denní snění, kdy žáci utíkají z reality k fantazijním představám. Tyto představy jsou schopni dovést k dokonalosti, proto jsou žáci v tomto věku velice tvořiví a originální. Často jsou tyto představy a fantazie spjaty i s citovým prožíváním, kde si malují různá dobrodružství, zážitky, často také vytváří romantické a erotické představy.

Myšlení pubescenta se od mladšího jedince liší v mnoha směrech. Mladší žáci neuvažují o daném problému systematicky. Zaměří se pouze na konkrétní daný výsledek, zatímco pubescent je schopen problém zachytit z více stran, zaměřit se na více teoretických způsobů řešení a uvažují také o více možných variantách řešení. Se zapojením úvah, představivosti, složitějších myšlenkových operací více experimentují nad daným problémem. U pubescentů si můžeme povšimnout větších rozdílů v jejich úrovni myšlení než dříve. Ozývá se také uvědomování si sebe sama, svých schopností a možností. To se může projevit jako hnací síla, která pubescenta povzbudí k dalšímu vzdělávání a zlepšování svých dovedností, neboť se zaměřuje i na své sebezdokonalení. V této době si již jedinci také vybírají oblasti, v které by do budoucna chtěli působit, jakému zaměstnání by se chtěli věnovat. Mohou se tedy specializovat na nějaké konkrétní téma či oblast vzdělávání. Často je zde vzorem někdo z blízkých. Pedagog, rodič či starší sourozenci nebo přátelé.

Pubescenti jsou také schopni při vyučování pojmout stále větší množství informací, a to i v kratším čase. Naučit se něco jim tedy zabere méně času, a je to více, než tomu bylo dříve. Nejsou vázání na pouhé mechanické pamatování. Dokážou si leccos logicky odvodit, mají již vědomosti o tom, jak se vyhnout rušivým podnětům, dokážou se lépe a déle soustředit.¹² „Někteří začínají využívat i elaborace, to znamená, že hledají takový způsob uspořádání látky, který by její zapamatování usnadnil. Dovedou si učivo časově rozvrhnout, rozčlenit je na menší části, zvýraznit podstatné informace, vytvářejí si různé mnemotechnické apod.“

V období puberty je ale velmi důležitá motivace. Pokud nejsou žáci dostatečně motivováni k výsledkům, nemají jasný cíl a důvod k tomu, aby informace a vědomosti získali, jejich snaha a výsledky rychle upadají. Pro pubescenta je důležité, aby věci měly smysl. Především smysl pro ně. Důležitou roli má i pedagog. Měl by znát specifika svých žáků v tomto pro ně složitém období. Pokud bude podkopávat sebevědomí žáků například nevhodným hodnocením či poznámkami před ostatními žáky, narušuje tak nejen vnímání učitele jako autority, ale připravuje žáky o jistotu a postavení v kolektivu. Pubescenti snadno propadají strachu z neúspěchu, posměchu či ztrapnění před vrstevníky. Jsou velice citliví až vztahovační k tomu, jak je vnímá okolí. K autoritě dokážou být velmi kritičtí, na druhou stranu jsou však snadno ovlivnitelní svými vrstevníky nebo veřejností uznávanými vzory. Je tedy důležité, aby pedagog dokázal vytvořit pro učení žáka vhodné podmínky, ale také aby žákově učení podporoval a byl mu vzorem, který bude žák respektovat.

3. 5 Puberta a volný čas

Nejdříve bych v této kapitole chtěla zmínit problematiku správného životního stylu. Ta sice úplně nespadá do volného času jedině, ale dle mého názoru s využitím volného času také souvisí. Díky tomu, že se pubescenti v období puberty rychle vyvíjí, mění se jak tělesná konstrukce, tak dochází i ke změnám v činnosti mozkové, je třeba dbát a zaměřit se více na správnou životosprávu a zdravý způsob života. Co se týká stravy, tělo pubescenta potřebuje v této vývojové fázi dostatek živin a energie pro všechny změny, které tělo podstupuje.

¹² VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2012, s.389. ISBN 978-80-246-2153-1

Zejména dostatek minerálních látek jako hořčík, vápník, železo, dále pak dostatečný příjem bílkovin a komplexních sacharidů jako zdroj kvalitní a dlouhotrvající energie. Pubescenti by se měli vyhýbat jednoduchým cukrům a zbytečně přeslazeným nealkoholickým nápojům, ne-li nápojům obohacených o různé stimulační látky, které bývají mládeží tak oblíbené. Zaměřit by se měli na přísun čerstvého ovoce a zeleniny, dostatek mléčných výrobků a cereálních produktů. V tomto období si mládež dobře přivyká na stravovací návyky, neměli bychom tedy opomenout při výchově důraz na to, aby se pubescenti naučili například snídat, protože je to jídlo, které jim dodá dostatek energie na velkou část svého pracovního dne ve škole. Puberta je také fáze, kdy spolu se změnami přichází trochu jiný pohled na své tělo. V dnešní době je na tělesný vzhled vyvíjen společností a médii velký tlak. Všude přítomná dokonalost těl modelek, slavných osobností, a tak dále může způsobit až přecitlivělé vnímání svého těla u pubescenta. To bohužel přerůstá někdy až do nemoci psychického původu. Především bulimie či anorexie není u pubescentů výjimkou a léčba těchto onemocnění je běh na dlouhou trať. Povinností vychovatele, rodiče je tak vést svého potomka či svěřence ke zdravému chápání a vnímání proměn spojených s pubertou a snaha vést ho ke zdravému životnímu stylu, které mu tyto změny usnadní.

Důležitá je také dostatečná doba spánku a odpočinku. Neméně důležitá je také osobní péče a hygiena, díky níž předchází pubescent nemocem. Již mnohokrát bylo zmíněno, že puberta je vývojová fáze plná změn v oblasti tělesné, ale i psychické. Mnoho změn probíhá i v sociálním životě jedince. Není proto žádným podivem, že pubescenti potřebují i spoustu času k odpočinku a regeneraci. Ten můžou tedy využít v podobě spánku či odpočinku, ale také v podobě odpočinku aktivního. Pubescenti v období dospívání navazují spoustu nových vztahů a touží po objevování spousty nových zážitků a dobrodružství.

K dispozici je v současné době nepřeberné množství zálib, koníčků a aktivit, které mohou provozovat. Může jít o aktivity v kolektivu, ale i o aktivity, při kterých si jedinec vystačí sám, neboť jistá míra uzavření se do sebe je pro pubertu typická. Mezi pubescenty je ve velké oblibě hlavně aktivita sportovní. Obrovské množství sportovních klubů, domů dětí a mládeže, organizací a sportovních skupin nabízí širokou škálu a výběr. Při sportu mohou pubescenti zpátky nabýt svou ztracenou emoční a citovou nerovnováhu a vybit své emoce negativní. Není neobvyklé, že rodiče nutí své potomky do sportu právě z důvodu vybití svého až agresivního chování. Sport je výborným prostředkem jak také formovat a rozvíjet svou

osobnost. Člověk při sportu rozvíjí nejen své pohybové dovednosti, ale formuje také svou vůli, odhodlání, učí se naplňovat cíle, setkává se zde často s pravidly, které musí dodržovat, s tolerancí a ohleduplností k druhým a dalším dovednostem a schopnostem. Toto využití času tedy neformuje pouze tělo, ale i duševní stránky pubescenta.

Dalším možným využitím volného času může být například učení se hry na hudební nástroj. Při hře na kterýkoliv nástroj pubescent rozvíjí a působí hlavně na svou psychickou stránku. Je dokázáno, že hudba příznivě působí na emoce a city člověka. Opět se jedinec učí vůli, protože zvláště v období, kdy jej víc začíná zajímat i jiné pohlaví a chce trávit čas se svými přáteli, je těžké zůstat a cvičit hru na hudební nástroj, která by neměla smysl bez pravidelné výuky a tréninku. V oblasti umění mohou pubescenti například věnovat svůj čas v kroužku výtvarné nebo dramatické výchovy a jiných. Při výtvarné tvorbě žák také využívá svého emočního rozpoložení a může vnímat a promítat si do svých výtvorů své aktuální prožívání.

Pubescenti by také neměli zapomínat na sebevzdělávání. Období dospívání je životní etapou, kdy se člověk pomalu začíná ubírat směrem svého budoucího povolání, proto by vlastní sebevzdělávání neměl opomínat. Jako ve všem, je i v této kategorii spousta možností. Existuje celá řada kurzů, workshopů, ať už placených nebo ne, ze kterých si mohou žáci vybírat. Můžeme určitě zmínit jazykové kurzy a školy, různě prakticky zaměřené kurzy. Tyto vlastní snahy jedince pak pozitivně formují žáka i ve školním vyučování, neboť mu mohou pomoci prohloubit a rozšířit vědomosti v probírané látce, aktivizují žáka v dalším učení a sebevzdělávání, rozšiřují žákům obzory o tom, co by mohli jednou v životě dělat.

Všechny tyto možnosti vedou k aktivnímu využití volného času. Není dobré, aby jedinci veškerý svůj čas věnovali sledování televize a trávení u počítačového monitoru či mobilním telefonem. Věnují tak sice svým způsobem čas k rozvoji svých mezilidských vztahů, ale ty zůstávají v mnoha případech pouze virtuálními a pubescenti žijí jen v jakési online realitě. Měli bychom proto vést dospívající k tomu, aby čas trávili aktivně, venku, se svými kamarády a blízkými při aktivitách, které mají rádi a které jim částečně pomohou kompenzovat a zvládat případné problémy, špatnou náladu a emoce. Na druhou stranu mají tyto aktivity i své klané stránky. Internet a jiná média mohou být zdrojem informací. Může být nesnadné sledovat, jaké internetové stránky pubescenti navštěvují, nicméně nalezneme spousta takových, které by mohly být pubescentům i užitečné a kde by se mohli něco

dozvědět. A to právě třeba i o dospívání a pubertě, o mezilidských vztazích, o rodičovství, partnerství. Jisté znaky těchto témat můžeme zaznamenat i v různých televizních pořadech, filmové tvorbě, odkud by mohli pubescenti také čerpat množství informací a vědomostí.

4 INFORMOVANOST O PUBERTĚ

Tato kapitola má za úkol nahlédnout na otázku informovanosti žáků o pubertě a na otázku jejich připravenosti na tuto životní etapu člověka. Je těžké s jasnou platností říci, zda existuje nějaké dané množství informací, které by žákům tuto fázi puberty ulehčilo, či nějak ovlivnilo její průběh. Je to období, kterým se zabývalo a stále zabývá spousta odborníků, ale průběh puberty je tak subjektivní, že i nadále zůstává tato otázka nezodpovězena. Je jisté, že průběh puberty ovlivňuje spousta vnějších i vnitřních činitelů. Úkolem této diplomové práce je zjistit míru informovanosti o pubertě u prepubescentů a pubescentů.

Ve výzkumné části je cílem také zjistit, jaké zdroje informací o pubertě žáci mají k dispozici a jaké zdroje využívají. Budeme se zabývat zdroji, které žáky formují cíleně, tedy zdroje instituční povahy, v našem případě školy, ale také zdroji, které mohou žáci vyhledat a využít sami.

4. 1 Zdroje informací o pubertě

Primárními zdroji informací o pubertě by mělo být pro pubescenta především jeho nejbližší okolí. Myšleni jsou v tomto případě hlavně rodiče a rodina jako primární zdroj předávání vědomostí a zkušeností celkově. Pokud tomu však z nějakých důvodů není, můžeme brát v potaz i jiné druhy zdrojů. V dalších případech by mohlo jít o kamarády a přátele, dále pak působení a vliv školy a získávání základního vzdělání a vliv školního prostředí. V neposlední řadě musíme zmínit i vliv a působení masmédií a v současné době také nezpochybnitelný vliv sociálních sítí, které využívají už i děti v mladším školním věku.

Nejdříve se tedy zaměříme na působení rodiny. Rodinná výchova a působení rodičů by měla mít v období puberty v ideálním případě největší váhu. Rodiče by měli věnovat dětem v této době dostatek času a předat jim o pubertě co nejvíce informací. Tyto informace pak mohou děti využít například v nějaké situaci, která nastane v souvislosti s průběhem puberty. U dívek by mohlo jistě jít o téma první menstruace, u chlapců poluce, ale témat bychom našli jistě nepřeberné množství. Pokud mají rodiče zájem tyto témata s dětmi probírat a nemají problém takové otázky řešit, prohlubují tak s dětmi svůj vztah a na druhou stranu

mohou mít děti v rodičích potřebnou důvěru. Děti si pak mohou být jisté, že mohou s rodiči. Záleží však hodně na vztahu, jaký rodiče s dětmi mají. Pokud nejsou vztahy optimální, dítě si zřejmě s rodiči na toto téma povídat ani chtít nebude. Když dítě o konverzaci však zájem projevuje, bylo by hezké a vhodné zaměřit se i na prožívání dětí a jejich emoce, na to, jak se cítí, jak sami sebe vnímají a vůbec na vše, co s pubertou a dospíváním souvisí. Nemusíme se tedy soustředit jen na pouhé strohé sdělování informací. Puberta ovlivňuje totiž nejen pubescenta samotného, ale i celou rodinu. A právě komunikace by mohla pomoci tomu, že dojde k pochopení možných problémů a situací, které vznikají mezi členy rodiny, pokud je jeden z nich ve fázi puberty.

V případě, že komunikace a důvěra mezi rodičem a dítětem není ideální, převádí pubescenti pozornost na jiné zdroje. K předávání informací může docházet i mezi pubescenty samotnými. Kamarádi diskutují na různá témata každý den, mimo jiné i na témata související s dospíváním a pubertou. Pubescenti rádi porovnávají to, co prožívají s tím, co prožívají jejich vrstevníci či starší přátelé. Změny nastávají v celých kolektivech, ne jen v prostředí party či skupinky kamarádů. Informace či zkušenosti související s tématem dospíváním tak neminou snad nikoho a děti se o takové věci rády mezi sebou podělí.

Další, kdo zprostředkovává informace o pubertě, je škola. Jak již víme, a bylo zmíněno, téma puberta je obsahem i některých vyučovacích předmětů. Jde tedy o přímé předávání informací, které žáci nabývají během vzdělávacího procesu. Dále může škola spolupracovat s různými centry, organizacemi, které se touto problematikou věnují detailněji a které mohou školám nabídnout i různé besedy a přednášky na toto téma. Během tohoto období, a nejen tehdy, je třeba u žáků dbát také na prevenci ve věcech, které se mohou během puberty projevit. Zmínila bych například otázky šikany, ať už fyzické či psychické, která může být důsledkem třeba tělesných či duševních změn, které v pubertě pubescent prožívá nebo téma návykových látek. Pubescenti jsou v období dospívání mnohem citlivější a ovlivnitelnější, je třeba proto těmto rizikovým faktorům věnovat více pozornosti a seznámit pubescenty s možnými riziky. Ve školách může v otázkách, které mohou žáky trápit, pomoci i školní psycholog nebo výchovný poradce či jinak speciálně vyškolený pedagog. Žáci mohou zažádat o soukromou schůzku nebo využít různě nazvané skříňky či boxy důvěry, kde kladou otázky anonymně.

Neméně důležitým faktorem, který pubescenty v jejich životě a v období dospívání ovlivňuje, jsou masmédiá. V současné době věnují žáci těmto zdrojům mnohem více času, než kdy dřív. Bylo provedeno spousta výzkumů, které se zabývají tím, kolik času věnují děti televizi či internetu a výsledky nebyly nijak uspokojivé. Většina dětí po příchodu ze školy sleduje televizi či tráví čas u počítače nebo mobilu. Tyto zdroje bezpochyby také formují jisté stránky osobnosti a jsou také do jisté míry odpovědné za socializaci pubescenta. Po bližším prozkoumání zjistíme, že televizní pořady nijak zvlášť tématu puberty prostor nevěnují. Samozřejmě se s tímto tématem setkáme, ale nemá cíleně výchovný či vzdělávací charakter. Co se týče internetu, ten poskytuje pubescentům i druh sociálního kontaktu. Mohou komunikovat s přáteli, ale čas na internetu mohou trávit i hledáním informací na různých stránkách či hraním her. Rodiče by měli mít o těchto aktivitách dětí přehled a mít je pod kontrolou, ne vždy se to však daří. Kromě televize a internetu mají pubescenti i další možnosti, jak získat informace a zkušenosti. Ty nejsou mezi dnešními dětmi sice tak oblíbené, ale stále to jsou vhodné zdroje. Myslíme tím rádio, časopisy, literaturu. Na trhu se objevuje spousta časopisů pro mládež, která se problematice puberty a dospívání věnuje. Častým tématem jsou první lásky, různé foto příběhy, rozhovory s dětskými vzory, články a podobně. Dnes jsou těmito vzory pro mládež převážně takzvaní youtubeři a blogeři, kteří udávají styl. Radí, co si oblékat, co si koupit, kam se zajít podívat. Jsou poté také lidmi, kterým se pubescenti snaží vyrovnat a se kterými se srovnávají. A zapomenout nemůžeme ani na literaturu pro mládež a odbornou literaturu, která je často přiblížena zábavnou formou právě pubescentům. Narazit můžeme i na knihy, které jsou psané nejen pro děti v pubertě, ale zároveň i pro jejich rodiče a jsou vhodnou formou doplněné o různé dotazníky, testy a otázky a jednoduché obrázky, které puberty dětem přiblíží, pokud zvolí tento druh zdrojů a i v této době zvolí právě knihu.

V této kapitole jsme se tedy zaměřili na dostupné zdroje, které by žákům mohli pomoci získat informace či zkušenosti související s jejich pubertou. Možností mají spousta a je jen na nich a jejich okolí, jak je využijí. Informace, které získají, ovlivní jejich chování a prožívání během fáze plné psychických i fyzických změn. Základem pro předávání by měla být rodina a hned poté škola. Rodina i škola by měla dbát na to, zda jsou získané vědomosti žáků kvalitní a dostatečné a případně by měli zřídit nápravy či dodat informací dostatek. Pro pubescenta je toto období opravdu náročné. Musí se vyrovnat se spoustou změn. Jak se změnami svého těla, tak chování a myšlení, prožívání, vnímání světa, tak i co se týká otázek

socializace a vztahů. Pokud jsou vztahy mezi pubescentem a dospělým v pořádku, je vhodné s pubescenty hodně komunikovat na jakémkoliv téma spojené s pubertou. Všechno, co se pubescent doví, mu může toto těžké období pomoci překonat a zvládnout. Ostatní zdroje mohou mít stejně důležitou váhu. Na vychovatelích je však to, aby tyto zdroje alespoň nějakým způsobem měli pod kontrolou a dbali na vhodný výběr těchto zdrojů.

5 RÁMCOVÝ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM PRO ZÁKLADNÍ VZDĚLÁVÁNÍ

Od roku 2004 je základním kurikulárním dokumentem českého školství Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, jinak také RVP ZV. Jde o dokument z nového systému kurikulárních dokumentů, který se dělí na dvě úrovně. A to úroveň státní a školní. Národní program a právě zmiňovaný Rámcový vzdělávací program spadá do roviny státní. Zatímco Národní program zachycuje vzdělávání jako celek, Rámcový program zachycuje vzdělávání v rámci základních škol, který je pro školy závazný. Jednotlivé školy pak tvoří své Školní vzdělávací programy, které z Rámcového programu vycházejí a tvoří školní úroveň dokumentu, ale které se přizpůsobují škole s ohledem k jejím zvláštnostem a možnostem i prostředí, ve kterém škole působí. Rámcový vzdělávací program se nezaměřuje pouze na vzdělávání na základních školách, ale také na školy mateřské, střední odborné, gymnázia atd. Rámcový vzdělávací program vychází z nových vzdělávacích strategií a jeho obsah nevychází pouze z očekávaných výstupů a učiva, kterých musí žáci po dosažení daného vzdělání dosáhnout, ale obsahuje i klíčové kompetence. Klíčové kompetence jsou úzce svázané se vzdělávacím obsahem a zdůrazňují praktické využití nabytých vědomostí a dovedností v reálném životě. Očekávané výstupy a učivo jsou členěny do témat a ty spadají vždy pod určitou vzdělávací oblast. Obsahem RVP ZV jsou také průřezová témata. Ty mají za úkol jakési ucelení vzdělání žáků, neboť je jejich obsahem všeobecná současná světová problematika a měla by procházet všemi vzdělávacími oblastmi. Téma puberty spadá pod vzdělávací oblast Člověk a jeho svět. Na tuto oblast se teď tedy zaměříme, neboť nás zajímá právě problematika puberty a dospívání a očekávané výstupy a učivo spojené s tímto tématem.

5.1 Téma puberty ve vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět

Vzdělávací obsah vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět je členěn do pěti tematických okruhů. Těmi jsou okruhy nazvané Místo, kde žijeme, Lidé kolem nás, Lidé a čas, Rozmanitost přírody, Člověk a jeho zdraví. Tato vzdělávací je určena pouze pro 1. stupeň základního vzdělávání a jistě se nebudeme mýlit, pokud naše téma zařadíme právě do této oblasti. Jak je již z názvů tematických okruhů zřejmé, téma puberty a dospívání bude obsahem právě zde.

Pro naše účely zaměříme pozornost hlavně na okruh Člověk a jeho zdraví. Žáci zde získávají vědomosti a dovednosti související s lidským tělem a životem. Zabývají se změnami fyziologickými, učí se různým funkcím těla, praktickým dovednostem spojených s péčí o tělo a jiným. Učí se taky o tématech souvisejících se sociálním učením, o vzájemných vztazích, o toleranci. Učivo se týká témat jako lidské tělo, partnerství, rodičovství, základy sexuální výchovy, péče o zdraví, osobní bezpečí a jiných.

Téma puberty bude zřejmě nejvíc obsaženo v tematickém okruhu lidské tělo, dále pak v partnerství, rodičovství a základech sexuální výchovy. Žáci se v těchto okruzích seznámí s tělesnými a psychickými změnami lidského těla. Získají také základní informace o rozmnožování člověka a tím pádem i o rozdílech mezi pohlavími. Dále se pak učí o partnerském soužití, rodinných vztazích, o odlišnostech v jednotlivých fázích svého života a podobně. Pokud prozkoumáme vzdělávací oblast pozorně, zjistíme, že všechna tato témata jsou obsahem až druhého období vzdělávání na 1. stupni základní školy. 1. období očekávané výstupy s tímto tématem neobsahuje. Pokud ano, obsahuje pouze elementární znalosti například o lidském těle. Výstupy, které s tématem puberty souvisí a objevují se v očekávaných výstupech po ukončení 2. období.¹³ Žák:

- „využívá poznatků o lidském těle k vysvětlení základních funkcí jednotlivých orgánových soustav a podpoře vlastního zdravého způsobu života“
- „rozlišuje jednotlivé etapy lidského života a orientuje se ve vývoji dítěte před a po jeho narození“
- „uplatňuje ohleduplné chování k druhému pohlaví a orientuje se v bezpečných způsobech sexuálního chování mezi chlapci a děvčaty v daném věku“

Po bližší analýze těchto očekávaných výstupů zjistíme, že nějakým způsobem tihnou právě k tématu puberty a dospívání. Žák získá vědomosti o svém těle, o fungování jednotlivých soustav, mezi nimiž najdeme i soustavu pohlavní, kde se žáci poučí i o rozdílech mezi chlapci a děvčaty a získají i vědomosti o reprodukční schopnosti člověka. Nabudou tak i určité vědomosti o sexualitě člověka, o utváření vztahů mezi lidmi, naučí se toleranci vůči opačnému pohlaví či autoritě, naučí se komunikaci i spolupráci. Nemalé vědomosti a dovednosti žáci získají i co se týče péče o své tělo a o duševní a tělesné hygieně.

¹³ Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, VÚP, Praha, 2016, s.49

Výše zmiňovaná průřezová témata jistě využijeme i při výuce tématu puberta. Zejména Osobnostní a sociální výchova je dle mého názoru při tomto tématu velice dobře využitelná. Žáci se mohou naučit mnoha způsoby, jak komunikovat se svým já a poznat lépe sám sebe, ale i jak komunikovat se svými vrstevníky nebo dospělými, protože jak již víme, právě zde se nachází velká část problematiky pubertálního vývoje. V Multikulturní výchově se pak můžeme s žáky věnovat rozdílům, co se týká vnímání partnerských vztahů v různých kulturách. Lze s žáky probírat respekt k těmto odlišnostem a všeobecně se lze zaměřit na rozvíjení mezilidských vztahů.

Existuje jistě spousta možností, jak se těchto témat chopit a předat žákům, tak, aby danou problematiku chápali a využili ve svůj prospěch. Jak, to však záleží na daném vychovateli a pedagogovi. Nabízí se otázka, zda je dostatečná nabídka materiálů, ze kterých můžeme při výuce čerpat. Dále pak, zda jsou tyto materiály dostatečné a vhodné pro danou věkovou kategorii nebo jestli jsou pro žáky zajímavé a jestli jsou pak získané vědomosti a dovednosti v takové míře, aby mohly být použity pro další vzdělávání v dalších ročnících základního vzdělávání i na druhém stupni ZŠ. Tam se pak tímto tématem zabývají vzdělávací oblasti Člověk a příroda, Člověk a společnost a Výchova ke zdraví.

6 EMPIRICKÝ VÝZKUM

Obsahem této diplomové práce je i část výzkumná. Výzkum je zaměřen na žáky pátých tříd prvního stupně základních škol a jejich učitele. Jde této o žáky, kteří mají téměř ukončené i druhé období na prvním stupni základní školy. Hlavním cílem výzkumu bude snaha o zjištění, jaká je informovanost žáků o tématu puberta. Naším úkolem bude také zjistit, jaké zdroje žáci při získávání informací o tématu puberta využívají a jaké vědomosti o pubertě mají. Otázky položíme také na to, v kterých předmětech se žáci s tématem puberta setkávají ve vyučování. Poté budeme zkoumat, jak tuto problematiku vnímají a řeší ve vzdělávacím procesu pedagogové. Budeme se snažit zjistit, kde a odkud čerpají učitelé nápady do vyučovacích hodin k tématu puberta a jestli jsou schopni a ochotni věnovat se všem tématům, která jsou určena Rámcovým vzdělávacím programem pro základní vzdělávání. Pokusíme se také zjistit, zda se shoduje pohled na vědomosti žáků o pubertě z pohledu pedagoga s pohledem na své vědomosti od samotných žáků.

6.1 Cíl výzkumu

Cílem a úkolem empirické části této práce je zjistit, jaká je míra informovanosti žáků o tématu období puberty na konci prvního stupně základní školy a jestli mají žáci dostatek znalostí k tomu, aby mohli toto období bezpečně zvládnout a překonat. Úkolem je také zjistit, kde žáci informace čerpají a zda jsou jejich informace správné a na dostatečné kvalitní úrovni. Pokusíme se také věnovat prostor tomu, jestli žáci získávají informace primárně v rodině a škole nebo zda čerpají vědomosti hlavně ze zdrojů jiných. Součástí výzkumů budou i pedagogové prvního stupně základních škol. U těch budeme zjišťovat, jak tuto problematiku vnímají oni a na kolik se věnují tématu puberta ve svém vyučování. Budeme zjišťovat také to, odkud čerpají náměty k výuce tématu puberta a jestli jsou zdroje k tomuto tématu dostatečné a dostupné nebo nikoliv. Hlavní cíl zní takto:

Hlavním cílem je zjistit a popsat míru informovanosti žáků o pubertě na konci prvního stupně základního vzdělávání.

6. 2 Výzkumná metoda

V této práci byla využita kvantitativní výzkumná metoda dotazníku.¹⁴ „*Podstatou dotazníku je zjištění dat a informací o respondentovi, ale i jeho názorů a postojů k problémům, které dotazujícího zajímají.*“ Dotazník je vedle z dalších metod, pozorování a rozhovoru, jedna z nejběžněji používaných metod získávání dat. Pro naše potřeby se zdála také jako nejvhodnější. Je to metoda využívaná velmi často pro různé průzkumy a výzkumy studentů zvláště na vysokých školách a jeho výsledky jsou uváděny v závěrečných kvalifikačních pracích. Dotazník je vlastně způsob psaného řízeného rozhovoru, ale je mnohem méně náročný na čas než právě zmiňovaný rozhovor. Na rozdíl od rozhovoru jej můžeme zadávat skupinám, ne pouze jednotlivcům. Sběr dat je tak mnohem rychlejší a jednodušší. Při tvoření dotazníků je třeba promyslet a připravit konkrétní položky takovým způsobem, aby byly v součinnosti se zamýšleným cílem výzkumu. Před předložením dotazníku konečnému zkoumanému vzorku musíme provést zkoušku na menším počtu zkoumaných osob, která nám pomůže provést poslední úpravy a změny dotazníku. Otázky by měly být anonymní, čímž dosáhneme upřímnosti a důvěry odpovědí zkoumaných respondentů.

Dotazníky obsahují otevřené otázky, polozavřené, ale i otázky uzavřené, otázky s nabídkou odpovědí. Otázky jsou dichotomické i polytomické. Respondenti měli k dispozici nabídku odpovědí. Otázky byly výběrového typu, tudíž měla být označena vždy jedna odpověď z nabídky.

Tato metoda je považována za subjektivní metodu. Respondent může různě a z různých důvodů ovlivňovat své odpovědi. Při sestavování dotazníku musíme brát ohled na to, aby byly jednotlivé položky respondentům srozumitelné a neobsahovaly sugestivní otázky. Zkoumaný vzorek osob může při vyplňování dotazníku také více zvažovat své odpovědi, protože není pod tlakem okamžité odpovědi, stejně jako je tomu například při aplikaci metody rozhovoru, která je, jak jsme zmiňovali dříve, náročnější na časovou dotaci i na realizaci.

Vlastnosti dotazníku, které by měl splňovat:

- reliabilita = schopnost dotazníku zachycovat přesně a spolehlivě zkoumané jevy
- validita = dotazník zjišťuje přesně to, co zjišťovat má, tj. to, co je výzkumným záměrem
- praktičnost

¹⁴ PELIKÁN, Jiří. *Základy empirického výzkumu pedagogických jevů*. Praha: Karolinum, 1998. s. 104. ISBN 80-7184-569-8.

6. 2. 1 Skladba dotazníku pro žáky

Dotazník byl vytvořen a je určen žákům pátých ročníků základních škol. Obsahuje 14 otázek, přičemž některé jsou otevřené, jiné mají k dispozici nabídku odpovědí. Žáci označují vždy jednu z nabízených možností odpovědí. Ještě před samotnými položkami je dotazník doplněn úvodem, kde se žáci dozvídají o účelu, za jakým budou dotazníky vyhodnocovány a zkoumány, o pravidlech vyplňování a úvod končí žádostí, o co nejkvalitnější odpovědi.

První dvě položky slouží k rozřazení respondentů dle pohlaví a věku. Dále již následují samotné otázky související s tématem puberta. Hned otázka číslo jedna zjišťuje, jaké informace mají žáci spojené se samotným pojmem puberta. Následující otázky jsou spojené s tím, zdali se žáci s tímto pojmem setkali a kde. Otázky 5 až 12 zjišťují, odkud čerpají žáci informace mimo školní prostředí. Jsou to otázky spojené s rodinným prostředím a volným časem žáků. Otázka číslo 13 má několik podbodů, které zkoumají výskyt tématu puberta v jednotlivých vyučovacích předmětech. Poslední otázka se ptá na vlastní pocity žáků o tom, jak tomuto pojmu rozumí.

6. 2. 2 Vyhodnocení položek v dotaznících pro žáky

Respondenti dostali pokyn k označování odpovědí zakroužkováním. U otevřených otázek měli k dispozici prostor pro vyjádření, kde uvedli odpovědi svými slovy. Při vyhodnocování proběhla nejdřív kontrola, zda jsou zodpovězeny všechny otázky. Odpovědi mohly chybět u otázky číslo 3, 6, 9 a částečně u otázky číslo 11. Tyto otázky navazovaly na otázky předcházející. Respondent tedy odpovídal na tyto otázky pouze v případě, pokud odpověděl na předcházející otázku ano, či málo/nikdy a uváděl poté důvod, proč tomu tak je.

6. 2. 3 Skladba dotazníku pro učitele

Dotazníky pro učitele jsou doplňkovým výzkumným materiálem k dotazníkům pro žáky. Jsou tedy určené pedagogům, kteří působí ve třídách, kde vyplňují žáci dotazníky určené žákům. V úvodu jsou respondenti opět seznámeni s pravidly vyplňování dotazníku, s informacemi o anonymitě a účelem těchto dotazníků. Dotazník obsahuje celkem 10 otázek.

Stejně jako v dotazníku pro žáky, i zde jsou první položky určené k roztřídění respondentů. První otázky se týkají doby jejich pedagogické praxe, po jakou pedagogové působí. Další otázky již souvisí s tématem puberta a dospívání. První otázka se ptá na

informace o tom, jestli se tomuto tématu ve vyučování pedagog věnuje a pokud existují témata, o kterých s dětmi nehovoří, má v další otázce prostor pro vyjádření, proč tomu tak je. Další otázky se ptají na vědomosti a zkušenosti pedagoga. Otázky jsou zaměřené na to, kde tyto vědomosti pedagog získal nebo nadále získává. Otázky jsou zaměřené i na téma didaktických pomůcek, které učitel ve výuce využívá. Zjišťujeme, jaký typ pomůcek pedagogové využívají, zda jich je k dispozici dostatek nebo jestli si musí obstarávat pomůcky své. Otázka číslo 8 má stejný charakter jako otázka číslo 13 v dotazníku pro žáky. Má několik podbodů, přičemž každý podbod se zaměřuje na jednotlivý vyučovací předmět. Učitel odpovídá, do jaké míry se v daném předmětu věnuje tématu puberta. Poslední dvě otázky směřují na samotné žáky, zda si učitelé myslí, jestli mají žáci dostatečné množství informací a do jaké míry se sami o téma dospívání ve školním prostředí zajímají. V závěru mají učitelé vyhrazený prostor pro vlastní vyjádření či myšlenky k této problematice.

6. 2. 4 Vyhodnocení položek v dotaznících pro učitele

Respondenti byli seznámeni s pravidly vyplňování dotazníků. U otázek uzavřených označovali odpovědi kroužkováním, v případě otevřených otázek byli požádáni o vyjádření svými slovy. Některé otázky nemusely být opět zodpovězeny. Přesně šlo o otázky číslo 2 a 5. Dotazníky respondenti vyplňovali již samostatně v čase dle svého uvážení. Většinou ve stejném čase a době jako žáci.

6. 3 Popis výzkumných vzorků

Výzkumný vzorek tvořili žáci pátých ročníků plnoorganizovaných škol. Tento vzorek byl vybrán z důvodů téměř ukončeného prvního stupně základního vzdělávání žáků. Žáci pátých tříd jsou také téměř na konci vývojové fáze mladšího školního věku a před nimi je tedy fáze dospívání, která je hlavním obsahem našeho zkoumání. Výzkumu se zúčastnilo pět pátých tříd. Počet respondentů činil 104 žáků. Druhým vzorkem jsou třídní učitelé žáků, kteří vyplňovali dotazníky pro žáky. Zde činil vzorek pět respondentů.

6. 4 Průběh výzkumu

Samotný výzkum probíhal ve vybraných vyučovacích hodinách jednotlivých zkoumaných tříd. Většinou jsme dotazníky směřovali do hodin přírodovědy, která svým obsahem a náplní nejvíce souvisí s tématem puberta. Přesné datum a čas byl předem domluvený s vyučujícím. Dotazníky jsem osobně rozdala. Nejdříve byli respondenti

seznámení s obsahem dotazníků, byly jim představeny jednotlivé položky a způsob, jakým budou na jednotlivé otázky odpovídat. Žáci byli také seznámeni s pojmem puberta a bylo jim vysvětleno, že je dotazník zcela anonymní. Doba vyplňování se mezi třídami trochu lišila. Jednalo se o rozmezí dvacet až třicet minut. Po dokončení dotazníku byl položen ještě jednou dotaz, zda rozuměli respondenti všem otázkám a zda odpověděli na všechny otázky. Nakonec byly dotazníky sesbírány.

6. 5 Předvýzkum

Přibližně týden před samotným zkoumáním proběhl předvýzkum. Bylo náhodně vybráno 6 žáků v jedné z tříd, kde později probíhal samotný výzkum, na kterých bylo vyzkoušeno, zda je dotazník sestaven tak, aby zadání rozuměli všichni žáci a dokázali bez problému odpovědět na všechny otázky. Zjistila jsem, že dotazník nebude potřebovat žádné úpravy, avšak před samotným vyplňováním je třeba žáky seznámit s jednotlivými položkami dotazníku, aby si byli respondenti jisti, jak odpovídat a hlavně, aby určitě odpověděli na všechny z otázek. I tak se však později ve výzkumu objevily dotazníky, kde nějaké odpovědi chyběly.

7 POPIS VÝSLEDKŮ VÝZKUMU

7.1 Popis výsledků výzkumu s žáky

Dotazníky vyplňovalo 104 respondentů. 6 dotazníků bylo vyřazeno z důvodů chybějících odpovědí. Vyhodnoceno bylo tedy 98 dotazníků.

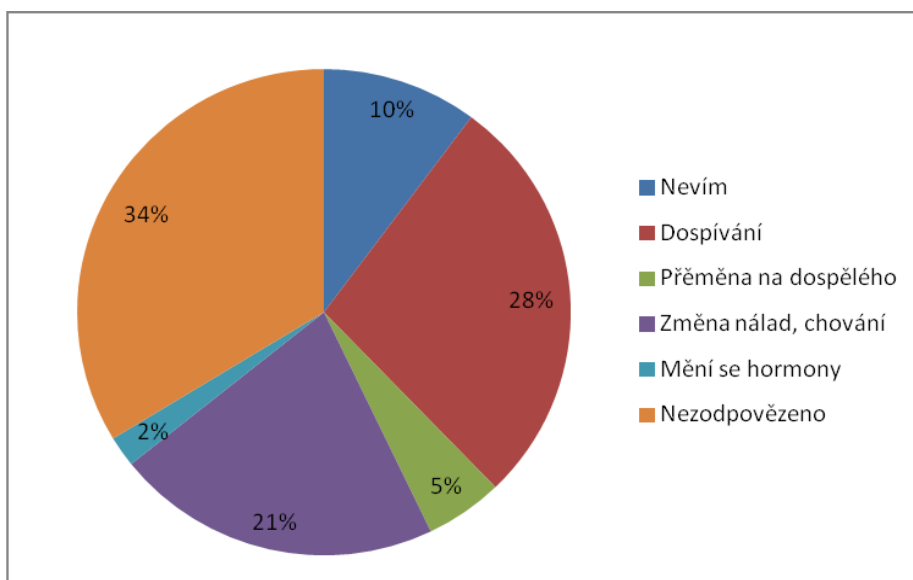
První dvě otázky byly pouze informační. Týkaly se věku a pohlaví žáků. Dotazníky vyplňovali tedy žáci pátých ročníků prvního stupně vzdělávání, přičemž šlo o žáky ve věku mezi 10 a 12 rokem věku. Výzkumů se tedy nakonec zúčastnilo 52 dívek a 46 chlapců.

Podrobný přehled tabulek se záznamem počtu odpovědí naleznete v příloze č. 4.

Položka č.1

Napiš stručně svými slovy, co je to puberta.

Graf č.1 Pojem puberta

Graf č. V této otázce odpovídali respondenti na otázku svými slovy. Objevily se různé odpovědi, ale spousta žáků na tuto otázku neodpověděla vůbec. Jen málokterý žák se o pojmu rozepsal více než dvěma slovy. Často šlo pouze o odpověď jednoslovnou, jako dospívání či změny.

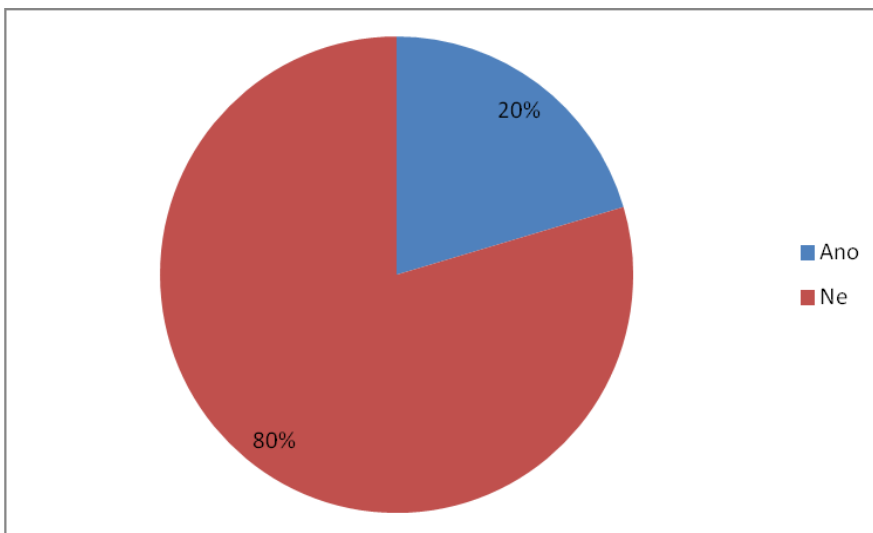
Domnívám se, že to bylo z důsledku nedostatku vědomostí o tomto pojmu. Jen malé procento z respondentů uvádělo, že změny probíhají ve více oblastech. Že nejde pouze o změny tělesné, ale i psychické a změny v oblasti vztahů a společnosti. Zde uvádím některé doslovné odpovědi žáků.

- *Dospívání, změna u dívek, u chlapců je puberta jiná, u chlapců se slyšitelně mění hlas, u dívek jsou to měsíčky. (dívka, 11 let)*
- *Puberta je, když někdo je už trochu starší a chová se divně. Je ukecanej a je otravnej a snaží se chovat hustě. (dívka, 10 let)*
- *Hodně drzá na mámu a tátu. (dívka, 11 let)*
- *Chováme se drze. Kluci začínají vyjíždět na holky. (chlapec, 12 let)*
- *Puberta je to, že se změníš a třeba děláš blbosti, zhorší se ti prospěch atd. (chlapec, 12 let)*
- *Puberta je to, že mladí lidé dospívají a tím pádem začínají o hodně více mluvit sprostě, narůstají jim bedry a v určitém věku jim zmizí. (dívka, 10 let)*
- *Puberta je, že děti začnou blbnout a být ztřeštilé. (chlapec, 10 let)*

Položka č. 2

Zúčastnil/a ses někdy ve škole nebo mimo školu nějaké přednášky o pubertě?

Graf č.2 Četnost přednášek o pubertě

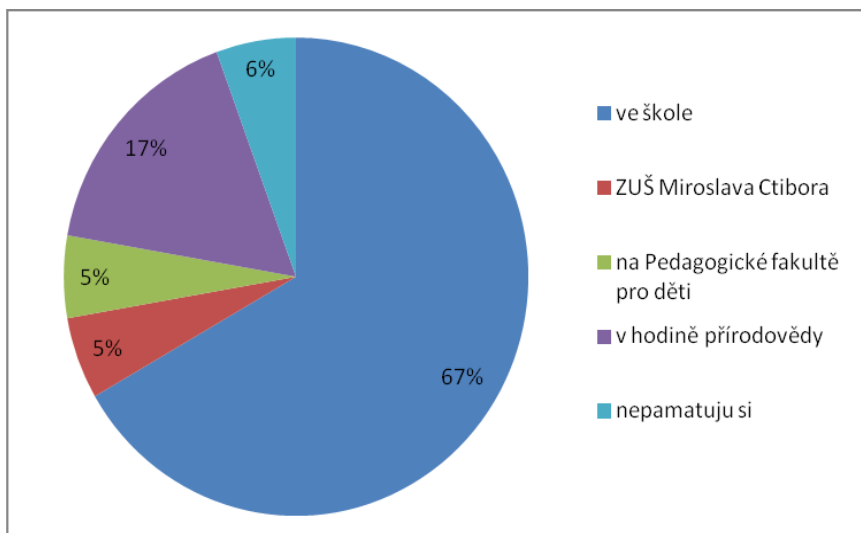

Graf č.2 Žáci 5. ročníků z velké části odpovídali, že se nezúčastnili žádné přednášky ve škole ani mimo ni. Pouze malé procento respondentů odpovědělo, že se nějaké přednášky zúčastnili. Některé školy tedy tuto možnost žákům nabízejí, většina však ne.

Položka č.3

Pokud si v předchozí otázce odpověděl/a „ano“, napiš, kde přednáška proběhla. Pokud si odpověděl/a „ne“, otázku nevyplňuj.

Graf číslo 3. Místa konání přednášek o pubertě

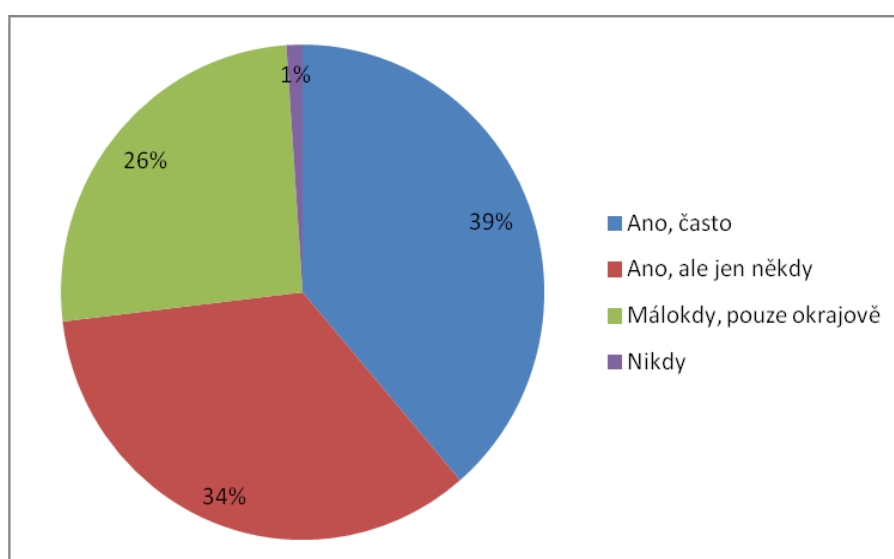

Graf č.3 Na tuto položku odpovídalo pouhých 20 respondent, neboť velká většina odpověděla negativně na otázku, zda se nějaké přednášky vůbec zúčastnila. Více než polovina respondentů napsala odpověď, že se přednášky zúčastnili ve škole. Na druhém místě uváděli žáci jako místo konání přímo konkrétně hodinu přírodovědy.

Položka č.4

Setkal/a ses někdy ve škole se slovem „puberta“?

Graf č.4 Četnost styku žáků se slovem puberta ve škole

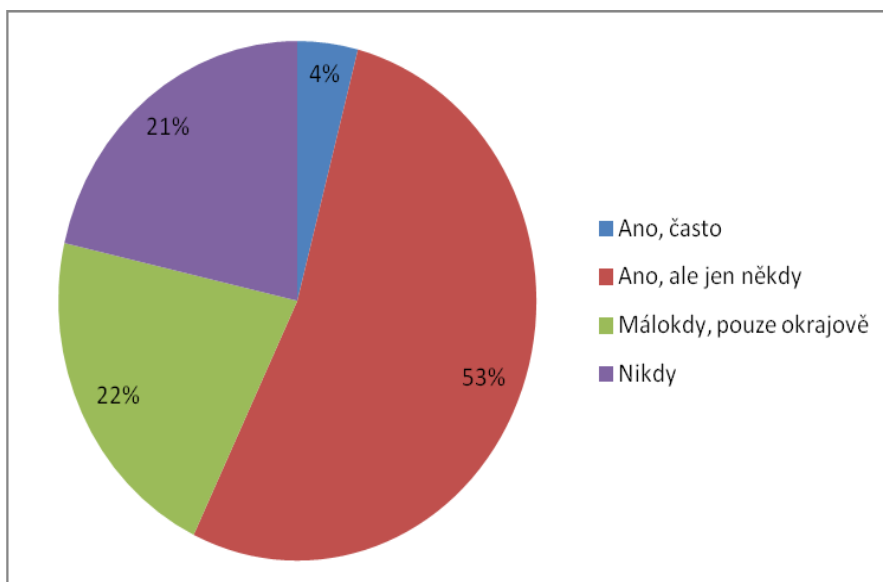

Graf č.4 Více než polovina žáků zúčastněných výzkumů odpovídala, že se s tématem puberta ve škole již setkala. Větší procento pak dokonce uvádělo, že se s tímto slovem setkává často. Nemalá část však odpověděla, že se se slovem puberta setkává ve škole jen okrajově a málo.

Položka č. 5

Povídáš si o pubertě a dospívání s rodiči?

Graf č.5 Četnost povídání si o tématu puberta s rodiči

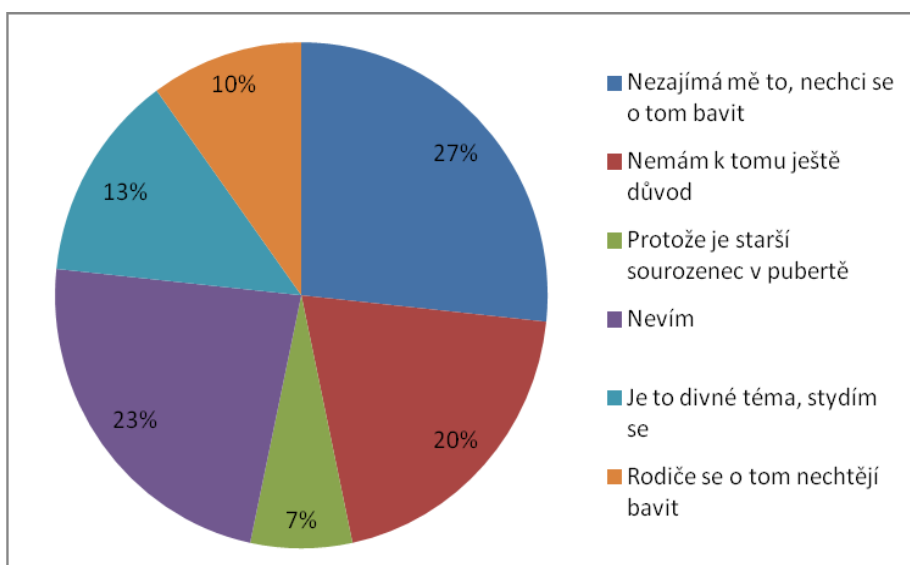

Graf č.5 Pouze pár žáků uvádělo, že si s rodiči povídají o pubertě a dospívání často. Přibližně polovina uvedla, že si sice s rodiči o této problematice povídají, ale jenom někdy. Našli se i respondenti, kteří uvedli odpověď, že tuto problematiku neřeší doma nikdy nebo málokdy.

Položka č. 6

Pokud si odpověděl/a málo nebo nikdy, napiš proč?

Graf č.6 Důvody nekomunikace s rodiči o tématu puberta

Graf č.6 Odpovědi na tuto položku byly velmi pestré. Z odpovědí vyplynulo, že si žáci o tomto tématu povídat ještě nechtějí, neboť mají pocit, že se jich toto téma ještě netýká. Objevily se ale i odpovědi, že jsou neochotni rodiče toto téma rozebírat. Několik žáků uvedlo odpověď na tuto otázku i tehdy, kdy odpověděli, že si o tomto tématu povídají. Uváděli například, že toto téma doma řeší, neboť mají v pubertě staršího sourozence.

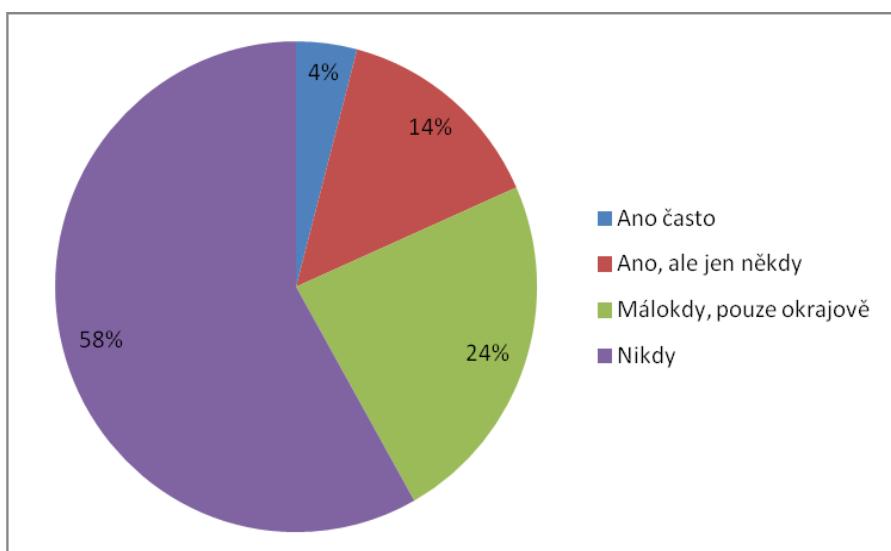
Zde uvádím několik doslovných odpovědí respondentů.

- *Nějak to neprojevují. (dívka, 11 let)*
- *Nepovídám si o tom, protože mě to zatím nezajímá a nechci o tom doma mluvit. (dívka, 11 let)*
- *Nikdy mě to nenapadlo. (chlapec, 10 let)*
- *Zajímá mě, co ze mě bude. (chlapec, 11 let)*

Položka č.7

Povídáš si o pubertě se svými kamarády?

Graf č.7 Povídání si o tématu puberta s kamarády

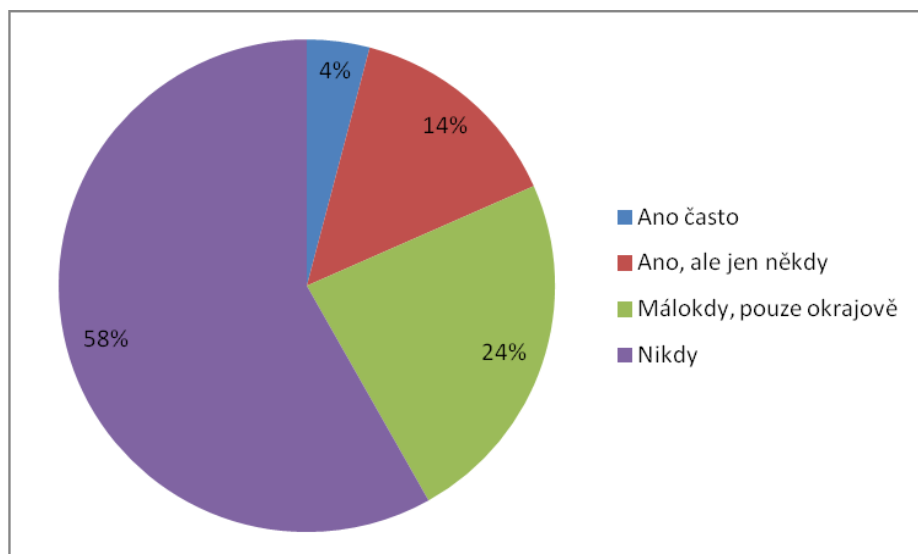
Graf č.7 Odpovědi na tuto položku byly pro mě překvapením. Předpokládala jsem, že bude převažovat odpověď zcela opačná. Taková, že žáci téma puberta rozebírají s kamarády často. Nicméně více než polovina respondentů uvedla, že toto téma s kamarády neřeší nikdy. Druhá

nejčastější odpověď pak byla málokdy, pouze okrajově. Pouze malá část označila varianty odpovědi, které značily odpověď, že si s kamarády o pubertě povídají.

Položka č.8

Čteš nějaké časopisy pro děti, které se zabývají pubertou, přátelstvím, vztahy, atd. ?

Graf č.8 Četnost četby časopisů s tématem puberta

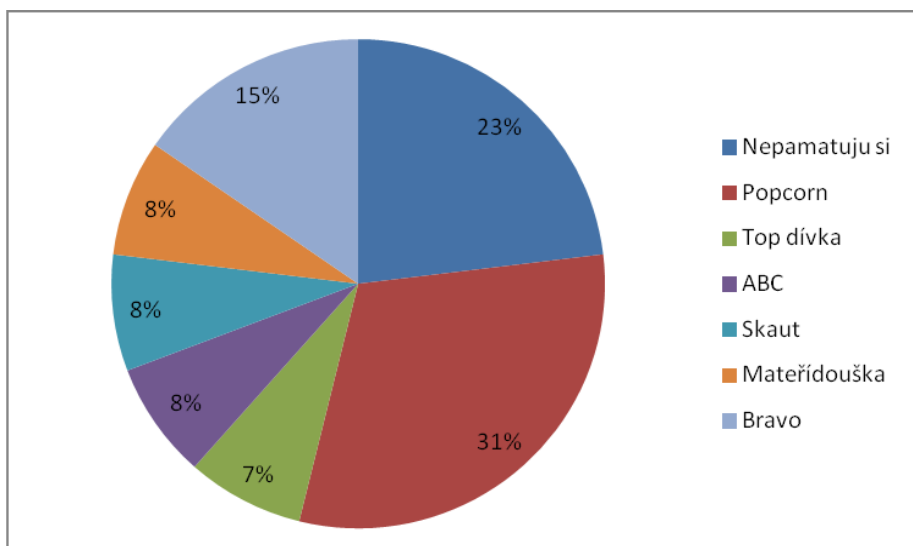
Graf č.8 Dle grafu vidíme, že žáci časopisy nečtou nebo pouze málokdy. Jen malé procento respondentů nějaké časopisy s touto tématikou čte.

Odpověď myslím není nijak překvapivá, neboť mládež všeobecně nevěnuje čas četbě, zajímá je spíše práce s počítači a jinou technikou. Je možné, že využívají raději jiné zdroje či je tematika nezajímá a věnuje svůj čas jiným, pro ně přitažlivějším tématům.

Položka č. 9

Pokud si u předchozí otázky odpověděl/a ano, jaké časopisy to jsou? Napiš jejich název.

Graf č.9 Časopisy s tématem puberta a dospívání

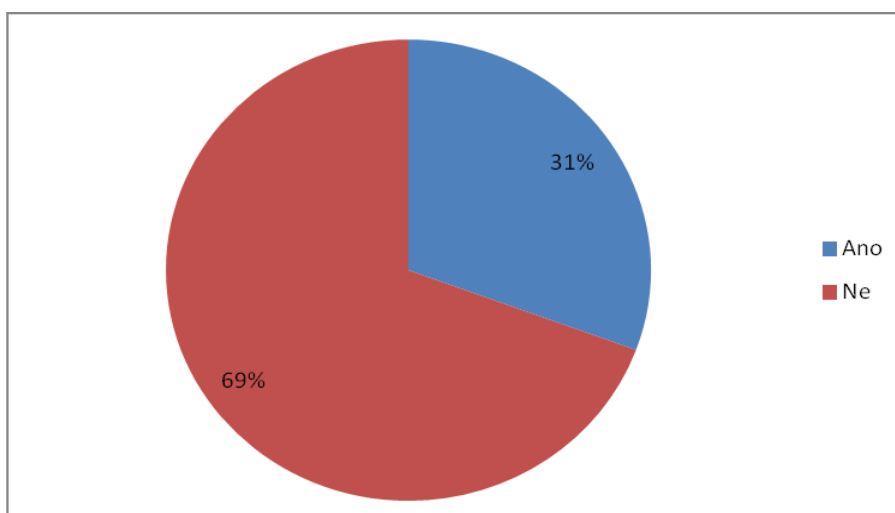

Graf č.9 I když několik respondentů v předešlé položce uvedlo, že nějaký časopis s tematikou puberta čtou, v této položce uvedli, že si název tohoto časopisu nepamatují. Z toho může plynout, že sice nějaké časopisy s tematikou dospívání čtou, ale nebude to často. Pokud se název časopisu objevil, nejčastěji a nejvíce oblíbený časopis byl časopis Popcorn, hned za ním následoval časopis Bravo. Respondenti uvedli i časopis ABC, Top dívka, Skaut nebo Mateřídouška.

Položka č.10

Četl/a si někdy nějakou knihu o pubertě a dospívání? Napiš název.

Graf č.10 Četnost čtení knih o pubertě

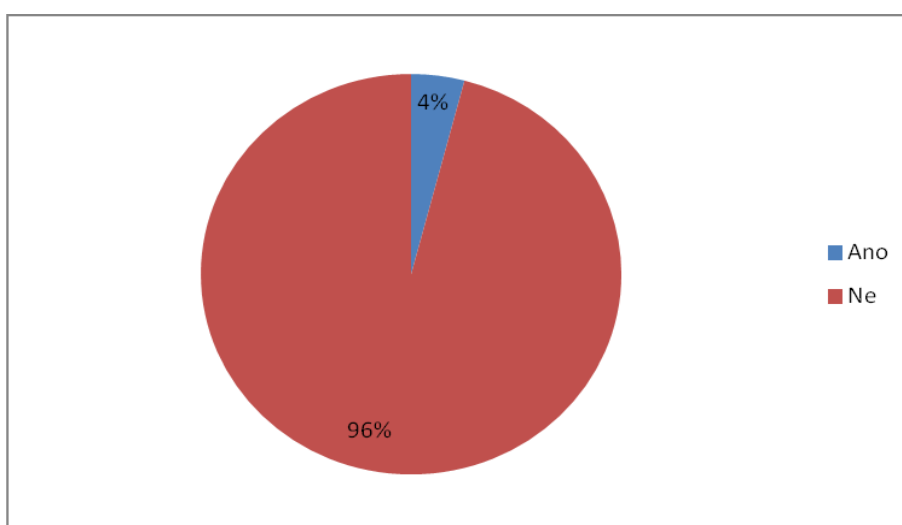

Graf č.10 Kladně na tuto otázku odpovědělo více respondentů, než u otázky týkající se četby časopisů, stále jde však o mnohem menší část zkoumaného vzorku, než pro odpověď zápornou. Stále tak dle mého názoru platí, že žáci raději využívají jiné zdroje pro získávání informací než četba nebo nemají sami chuť informace nějak získávat.

Položka č.11

Navštěvuješ nějaké internetové stránky, kde toto téma rozebírá? Pokud ano, napiš jaké.

Graf č.11 Četnost navštěvování internetových stránek s tématem puberta

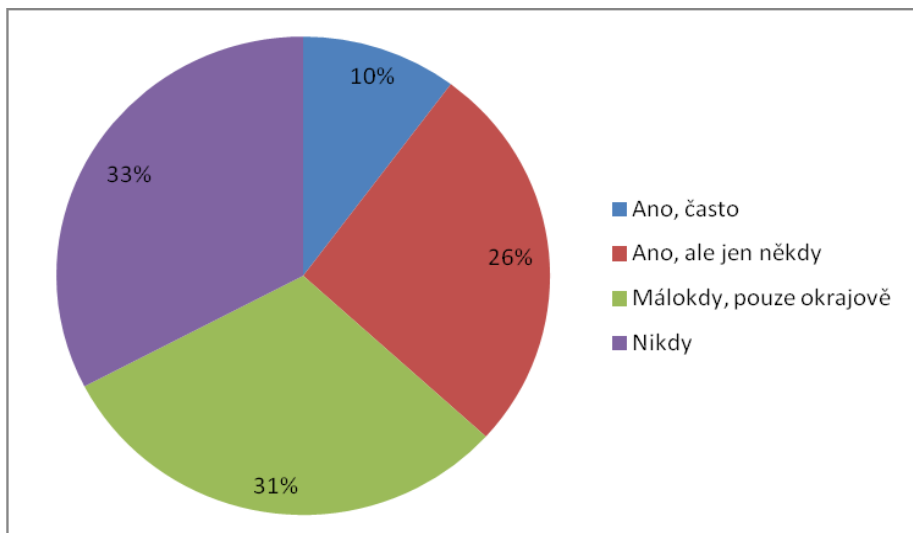
Graf č.11 Po prozkoumání grafu zjistíme, že žáci nenavštěvují žádné internetové stránky týkající se tématu puberta. Pouzí 4 respondenti uvedli, že tyto stránky využívají a znají.

Z těchto odpovědí může vyplývat, že žádné stránky s tématem puberta žáci neznají nebo nejsou žákům k dispozici. Přitom je právě práce s počítačem žákům blízká. Čerpání právě z tohoto zdroje by mohlo být pro žáky velkým přínosem.

Položka č. 12

Baví se s tebou na toto téma učitel ve škole?

Graf č.12 *Povídání na téma puberta s pedagogem*

Graf č.12 Ačkoliv je téma puberty a dospívání předmětem obsahu vzdělávání na prvním stupni základní školy, valná většina respondentů uvedla, že učitel na toto téma s žáky nekomunikuje.

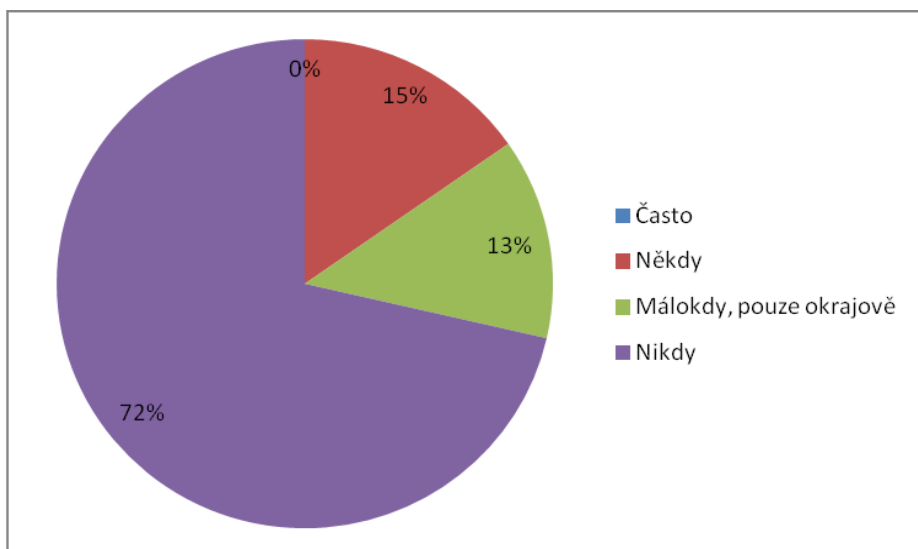
Právě pedagog by mohl být také jedním z kvalitních zdrojů informací o tomto tématu. Je škoda, že učitelé tomuto tématu nevěnují ve vyučování více prostoru. Dle grafu vidíme, že to učitelé dělají, dle mého názoru by mohli však téma zařazovat častěji nebo tak, aby ho žáci lépe registrovali.

Položka č. 13

Jak často se tématem puberta, přátelství, vztahy v rodině, atd. zabýváte:

A. V matematice

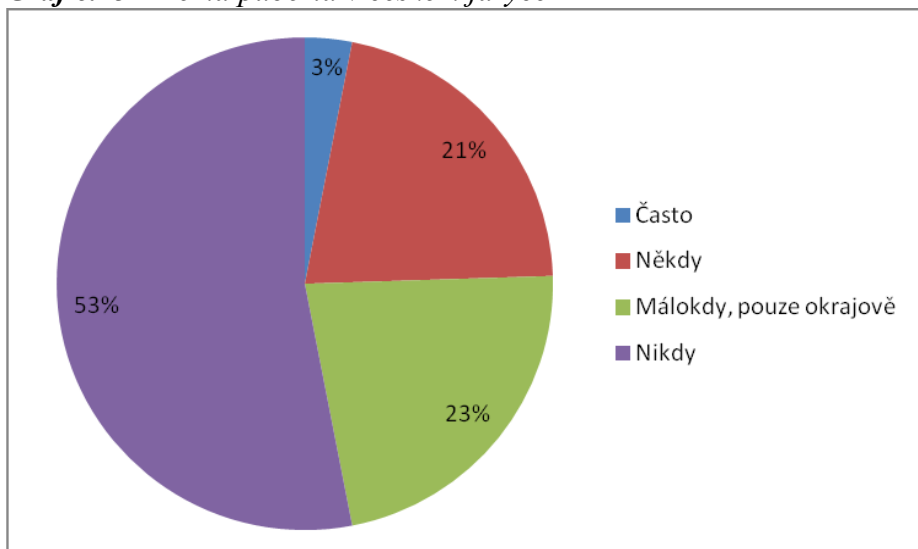
Graf č.13A Téma puberta v matematice

Graf č.13A Předmět matematika není primárně předmětem, kde by bylo toto téma obsahem, nicméně několik respondentů uvádí, že se s tímto pojmem a tematikou v předmětu setkává.

B. v českém jazyce

Graf č.13B Téma puberta v českém jazyce

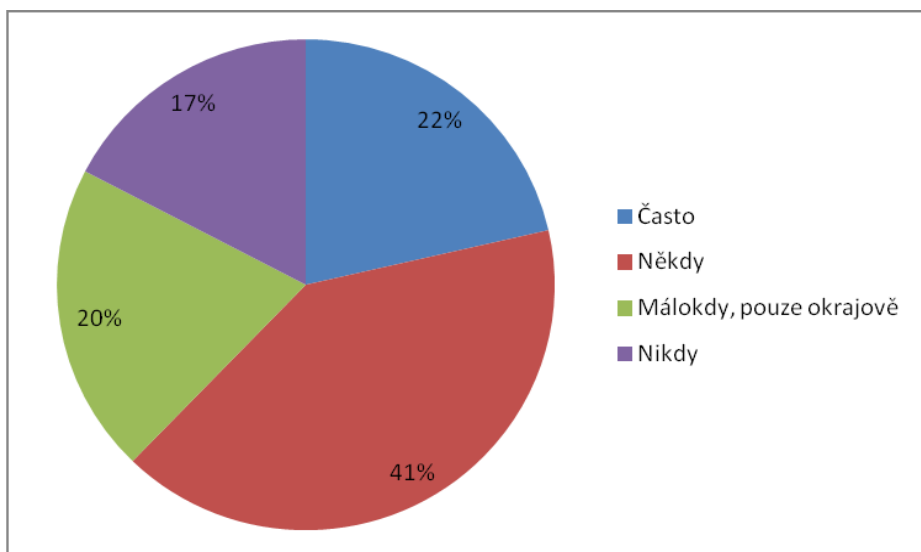

Graf č.13B V tomto grafu není procento kladných odpovědí také nijak zvlášť vysoké, nicméně je vyšší než například u předmětu matematika. Myslím si, že téma puberta je

vhodným tématem pro různé články a texty, s kterými mohou žáci v hodinách pracovat nebo na dané téma vézt různé diskuze, psát slohové práce. Získali by tak nejen informace, ale rozvíjeli by i různé oblasti českého jazyka.

C. v přírodovědě

Graf č.13C *Téma puberta v přírodovědě*

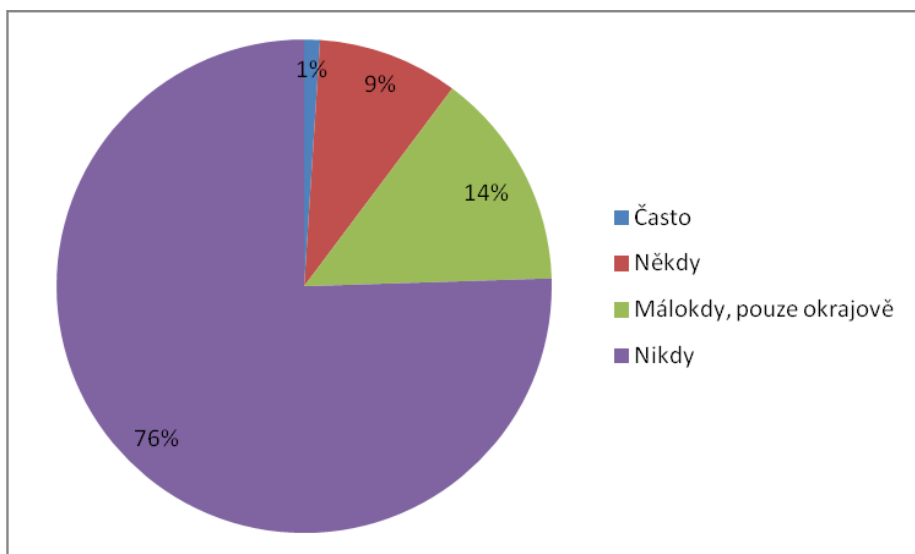

Graf č.13C Z grafu vyčteme, že téma je v hodinách přírodovědy obsaženo. Alespoň někdy uvádělo jako odpověď skoropolovina dotázaných. Jde vidět, že je pozornost na toto téma v hodinách přírodovědy zaměřena, ať už z důvodu toho, že je téma puberty a dospívání samotným obsahem přírodovědy nebo jen z důvodu toho, že je to téma spojené s člověkem, jeho vývojem a stavbou jeho těla, které s tímto předmětem souvisí.

Nicméně se stále vyskytovaly odpovědi, že žáci pojem puberta a jeho problematiku v předmětu přírodověda neregistrují.

D. ve vlastivědě

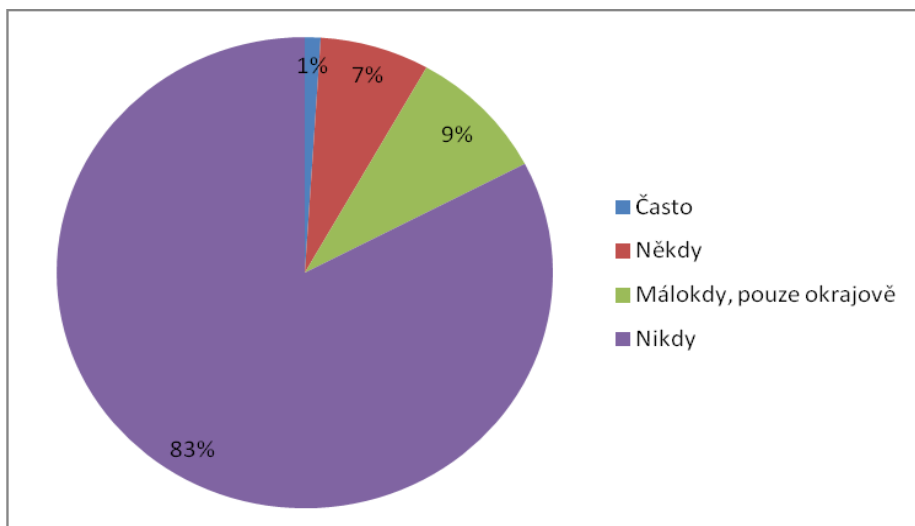
Graf č.13D *Téma puberta ve vlastivědě*

Graf č.13D Puberta obsahem předmětu vlastivěda není, což se potvrdilo i při výzkumu, a je zjevné i dle grafu vytvořeného na základě odpovědí žáků.

E. v cizím jazyce

Graf č.13E *Téma puberta v cizím jazyce*

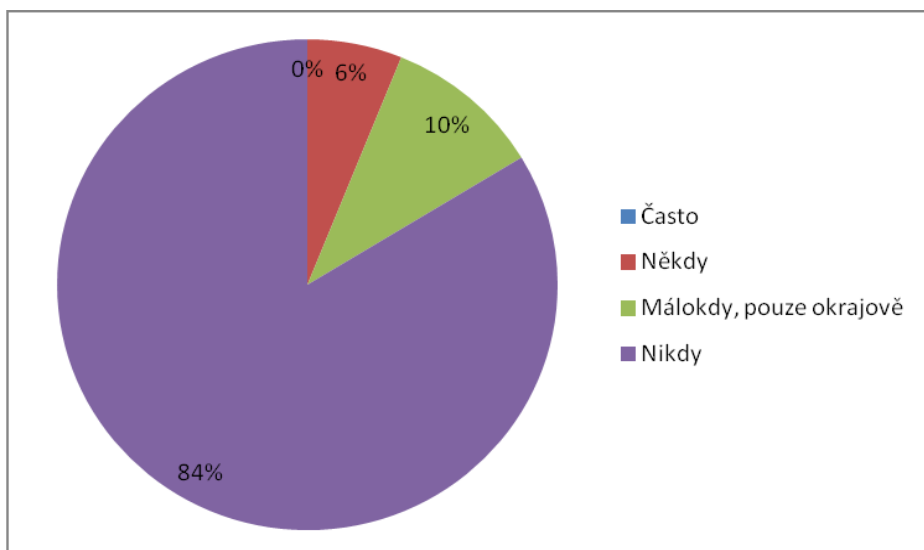

Graf č.13E Tato otázka a odpovědi respondentů na ni dokazuje, že v cizím jazyce není prostor pro téma dospívání a puberta nijak vymezen. Žáci uváděli jako nejčastější odpověď, že se téma puberta v hodinách cizího jazyka nevyskytuje nikdy.

Vyplývá tedy, že znalosti a slovní zásoba o tomto tématu není pro žáky nijak zvlášť důležitá. Témata v cizím jazyce jsou mnohem obecnějšího a základnějšího charakteru, tudíž si myslím, že nevěnování se pubertě v tomto předmětu není škodou.

F. v tělesné výchově

Graf č.13F *Téma puberta v tělesné výchově*

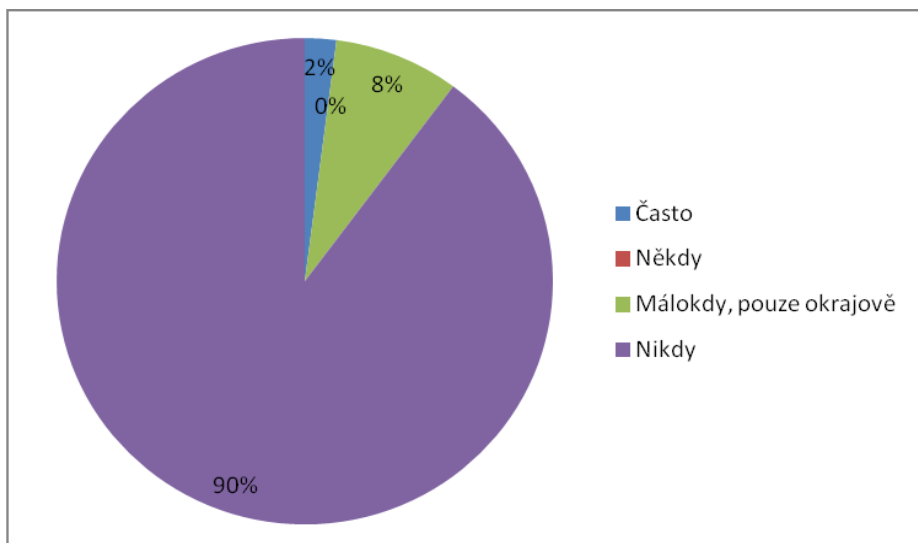

Graf č.13F I když by mohla tělesná výchova být předmětem, kde je prostor pro problematiku puberty, valná většina žáků odpověděla na otázku, že se tímto tématem v hodinách nesetkávají.

Jak bylo již mnohokrát zmíněno, v pubertě prochází žáci spoustou tělesných změn, které se projevují i na pohybových projevech pubescentů, tudíž by bylo možné tyto změny s žáky probrat či nějakým způsobem s těmito změnami seznámit. Ať již na rozdíly mezi pohlavími, či na rozdíly ve výkonech žáků spojených s tělesným růstem i růstem aktivní svalové hmoty.

G. v hudební výchově

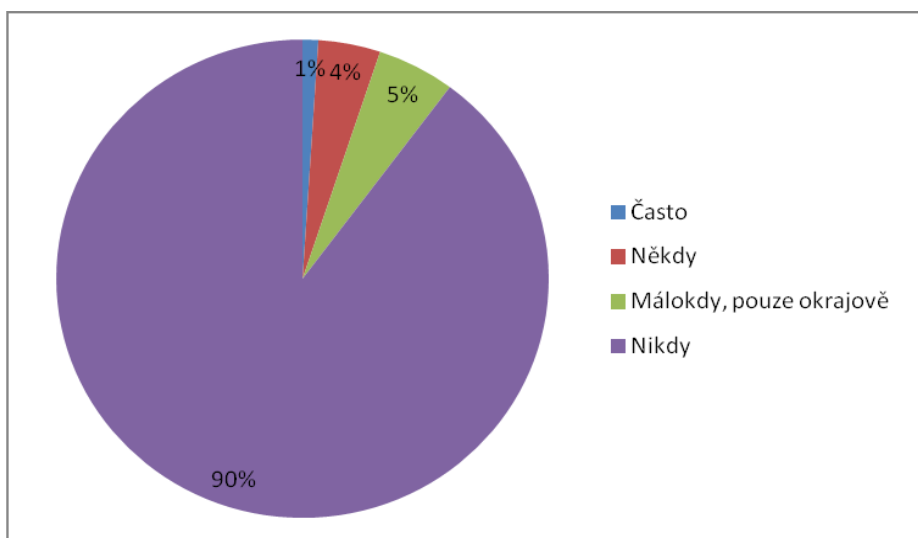
Graf č.13G Téma puberta v hudební výchově

Graf č.13G Dle grafu vidíme, že téma puberta není v hodinách hudebních výchovy z 90% obsaženo vůbec. Pouze pár respondentů uvedlo jinou odpověď než nikdy. Je možné, že jsou to odpovědi žáků, kteří si uvědomují a dávají do souvislosti i tělesné změny spojené s pubertou, které se mohou v hodinách projevit a to mutace, která musí být zřejmá při nácviu písni u chlapců.

H. v informatice

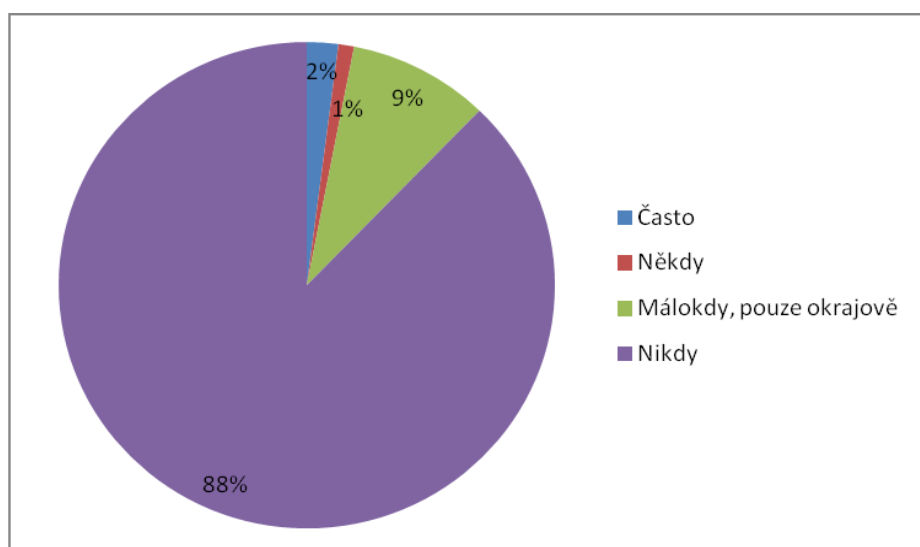
Graf č.13H Téma puberta v informatice

Graf č.13H Dle grafu vidíme, že téma puberta není v hodinách hudebních výchovy z 90% obsaženo vůbec. Pouze pár respondentů uvedlo jinou odpověď než nikdy. Je možné, že jsou to odpovědi žáků, kteří si uvědomují a dávají do souvislosti i tělesné změny spojené s pubertou, které se mohou v hodinách projevit a to mutace, která musí být zřejmá při nácviu písni u chlapců.

I. ve výtvarné výchově

Graf č.13I *Téma puberta ve výtvarné výchově*

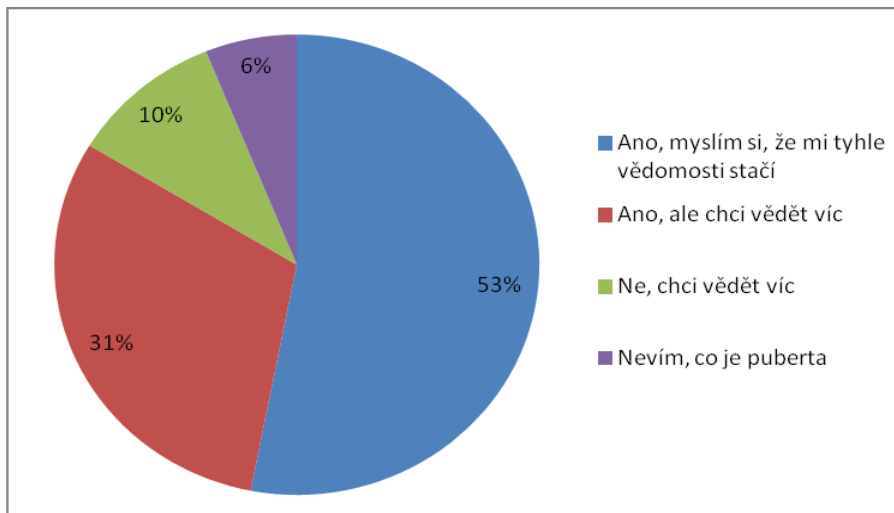

Graf č.13I Stejně jako v ostatních výchovách, ani výtvarná výchova není, co se týká odpovědí respondentů jiná. Velké množství žáků uvedlo v dotaznících, že tematiku dospívání s tímto předmětem spojenou nemají. Obsahem tohoto předmětu tedy ve většině případů není.

Položka č. 14

Myslíš si, že toho víš o pubertě a dospívání dost?

Graf č.14 Informovanost o pubertě

Graf č.14 Velké procento žáků uvedlo, že mají vědomostí o pubertě dostatek a že jim tyto informace stačí. Hned po té následovalo nejvíc odpovědí, že mají nějaké informace, ale že by se rádi dozvěděli víc. Několik žáků mělo pocit, že mají informací nedostatek a že touží po dalších. Objevili se však tací, kteří neví, co je puberta, ale ani se o toto téma zajímat nechtějí.

Z výzkumu a z výsledných odpovědí bylo zjištěno, že žáci po absolvování prvního stupně vzdělávání jsou v jisté míře o tématu a problematice puberty informovaní, tato míra však nenabývá velkých rozměrů. Žáci jsou schopni obecně říci, co znamená pojem puberta, do jisté míry mají i pocit, že jsou jejich vědomosti dostačující, nicméně projevují i zájem dozvědět se a získat informací mnohem víc. Zjištěno bylo, že žáci využívají různých zdrojů. Nedostatky se však objevují v komunikaci o tomto tématu mezi žákem a rodičem i žákem a učitelem. Důraz by měl být kladen hlavně na prohloubení dosavadních znalostí žáků s využitím veškerých dostupných zdrojů.

7.2 Popis výsledků výzkumu s pedagogy

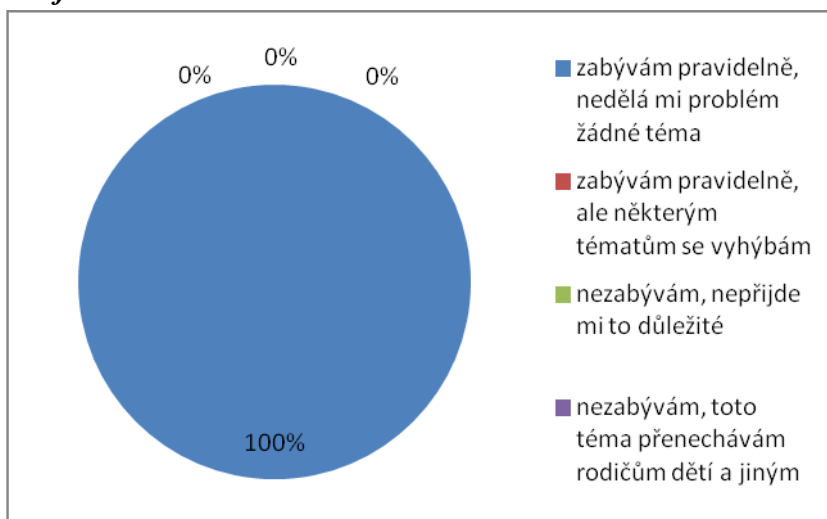
Výzkumu se zúčastnili 4 respondenti. Jednalo se o třídní učitele pátých tříd, ve kterých proběhl výzkum s žáky.

První dvě otázky v dotazníku byly opět informační a rozřídovací. Jednalo se o otázku týkající se praxe, po jakou dobu učitelé již působí.

Položka č. 1

Tématem puberta a dospívání se při výuce:

Graf 1

Graf 1 Všichni dotazovaní respondenti odpověděli shodně. Žádná témata nejsou pedagogům v otázce puberty cizí. Pro výuku žáků jsou tedy velmi vhodné předpoklady, že by mohlo být začlenění tohoto tématu lepší.

Položka č.2

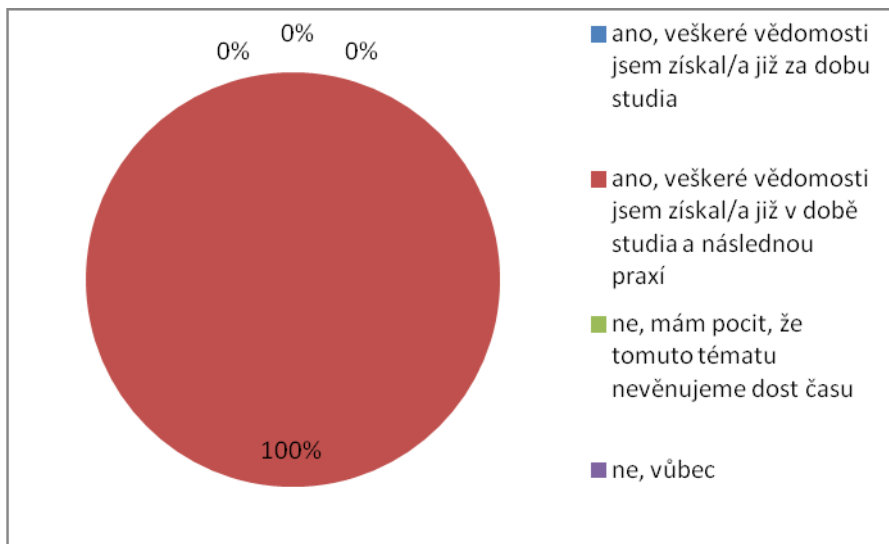
Pokud jste v předchozí otázce odpověděli, že některá témata s žáky neprobíráte, jaká témata to jsou a proč?

Tato otázka zůstala u všech dotazovaných nezodpovězena.

Položka č.3

Máte pocit, že máte k výuce tohoto tématu dostatek vědomostí?

Graf 3

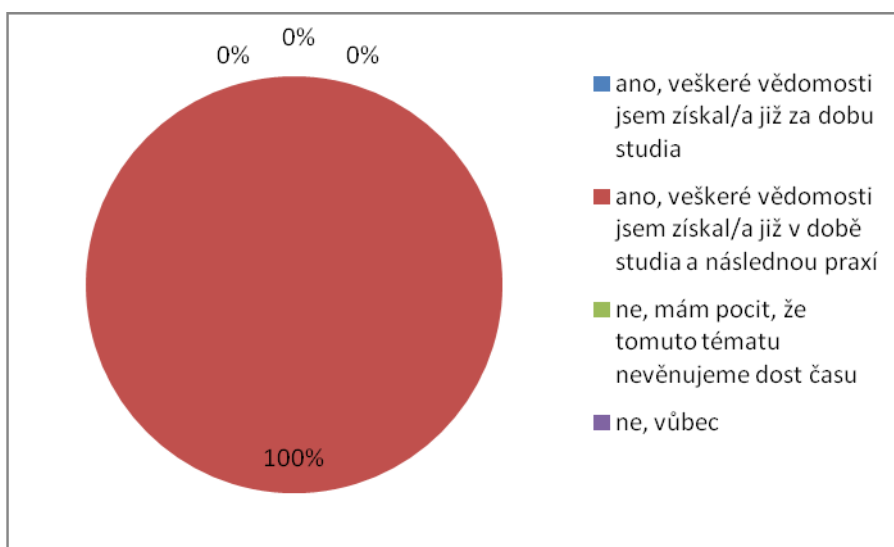

Graf 3 Z grafu jasně vidíme, že učitelé získali vědomosti o problematice puberty v době studia a následnou praxí.

Položka č.4

Máte pocit, že máte k výuce tohoto tématu dostatek zkušeností?

Graf 4

Graf 4 Stejně jako u předchozí otázky, i zde odpověděli pedagogové shodně. Jsou si jisti, že mají k výuce tématu puberta dostatek zkušeností, které získali v době studia a dále v praxi.

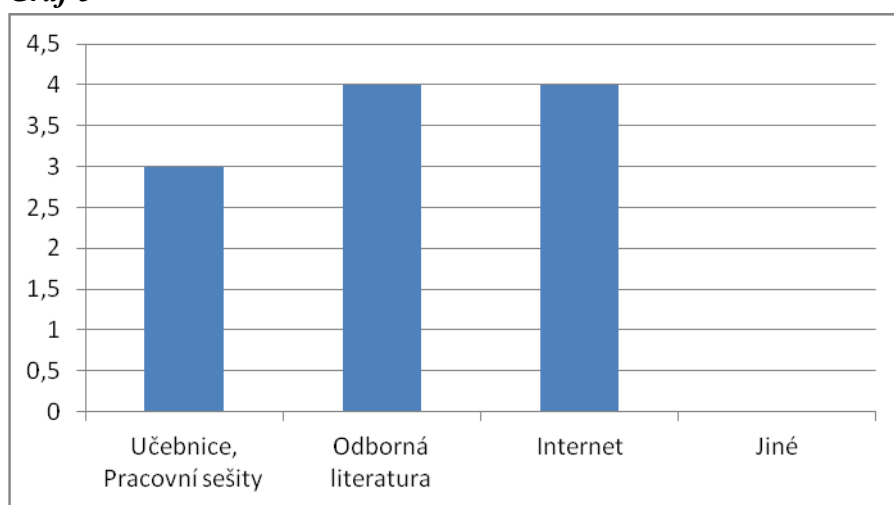
Nemusíme se tedy obávat, že by nedostatečné kompetence bránili pedagogům k výuce této problematiky.

Položka č.5

Odkud čerpáte materiály při výuce tématu puberta a dospívání?

a) učebnice, pracovní sešity	1	2	3	4	5
b) odborná literatura	1	2	3	4	5
c) internet	1	2	3	4	5
d) jiné	1	2	3	4	5

Graf 5

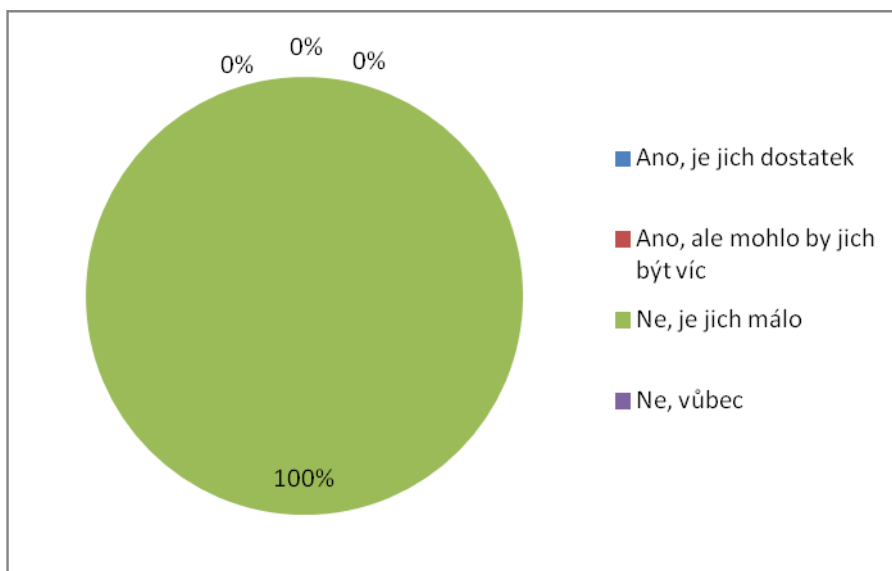

Graf 5 Po přečtení grafu vidíme, že nejčastěji využívanými materiály, ze kterých pedagogové při výuce čerpají, je odborná literatura a internet. Hned za těmito prostředky následují učebnice a pracovní sešity. Můžeme se tedy domnívat, že učebnice nemají téma puberta zařazeno v obsahu v dostatečném rozsahu. Učitelé tedy musí využívat i jiných prostředků.

Položka č.6

Máte pocit, že je k dispozici dostatek didaktických materiálních pomůcek k výuce tématu puberta a dospívání?

Graf 6

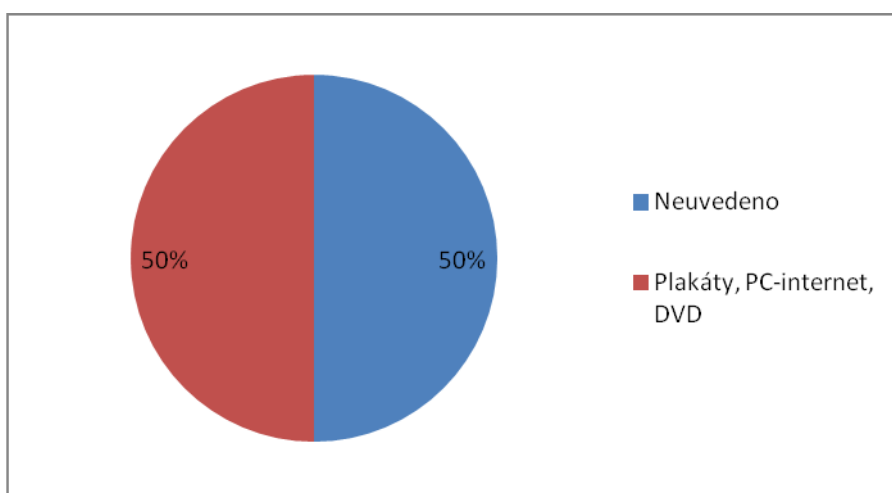

Graf 6 Z odpovědí na tuto otázku jasně plyne, že jsou učitelé nespokojeni s množstvím dostupných didaktických pomůcek k tématu puberta a dospívání. Uvádějí, že jich je málo a jsou tedy nuceni využívat různých zdrojů a materiálu ke své výuce.

Položka č.7

Jaké didaktické materiální pomůcky k tématu puberta využíváte ve svých hodinách?

Graf 7

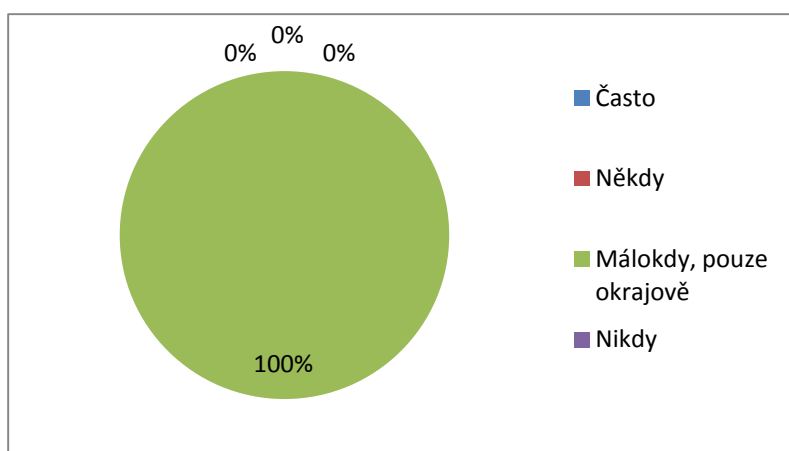
Graf 7 Z grafu vyčteme, že učitelé využívají ke své výuce o problematice nejčastěji plakáty, PC s internetem či DVD. Polovina dotazovaných však neuvedla pomůcky žádné. Je tedy pravděpodobné, že žádné pomůcky ke své výuce navíc nevyužívají.

Položka č.8

V kterém předmětu věnujete tématu puberta nejvíc času?

A. v matematice

Graf č. 8A

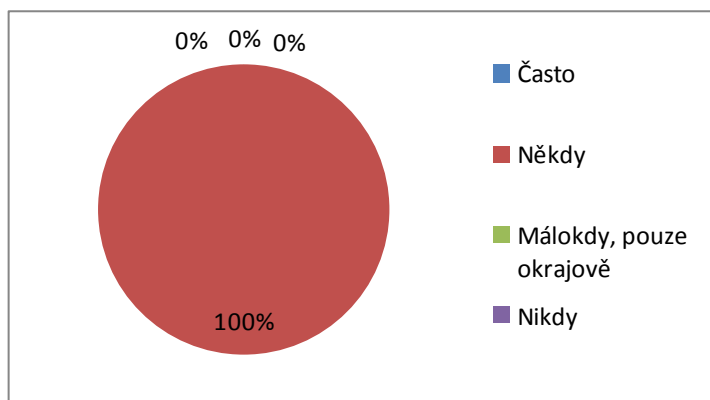

Graf č. 8A Respondenti jednotně odpověděli, že se tématu puberta v matice věnují pouze okrajově. Téma dospívání není obsahem vzdělávací oblasti Matematika a její aplikace, tudíž se tato odpověď dala očekávat.

Odpovědi žáků u této otázky převažovali v odpovědi poslední, tedy že se tématu puberty nevěnují v matice nikdy. V porovnání s odpověďmi s učiteli se tedy trochu liší.

B. v českém jazyce

Graf č. 8B

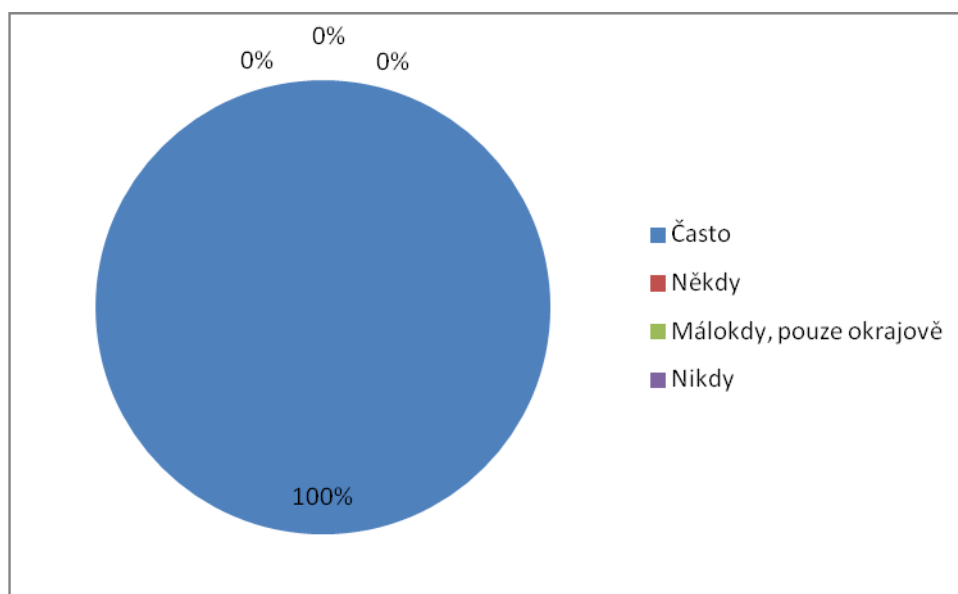

Graf č. 8B Z grafu vyplývá, že problematiku a téma puberta zařazují učitelé do předmětu český jazyk častěji, než do matematiky. Uvádějí, že toto téma zařazují někdy. Není to tedy často, ale když přihlídneme k tomu, že toto téma není primárně obsahem předmětu český jazyk, zařazují toto téma v dostatečné míře.

Žáci však uvádějí, že se s tématem puberta v hodinách českého jazyka nesetkávají nikdy. Učitelé by tedy zřejmě mohli na zařazení tématu více upozornit, aby mohli žáci zachytit více informací.

C. v přírodovědě

Graf č. 8C

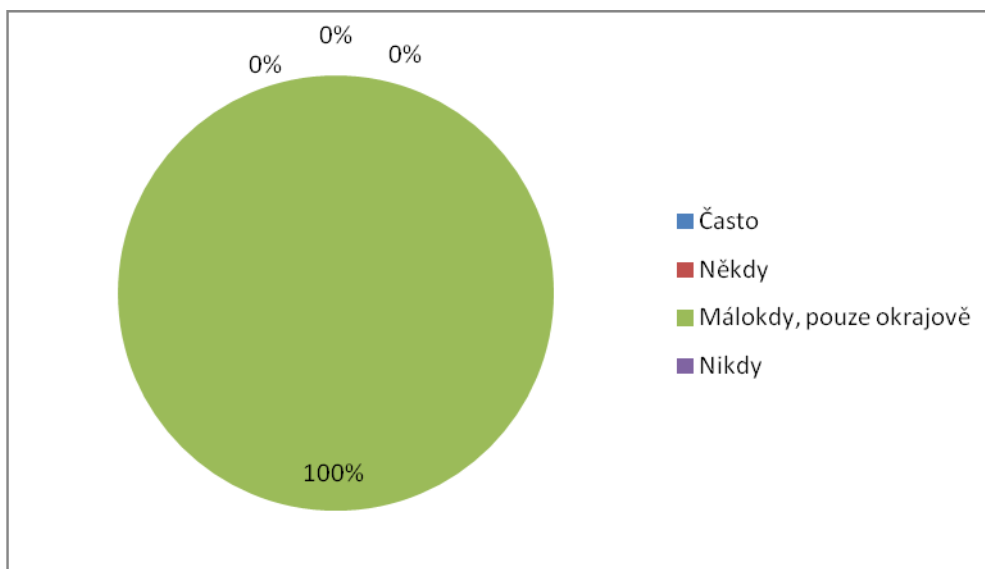

Graf č. 8C Výsledek po přezkoumání odpovědí této otázky je takový, že téma puberta se v hodinách přírodovědy vyskytuje často. Učitelé tedy zařazují učivo ve vhodné míře, což se dalo očekávat, vzhledem k tomu, že je učivo o dospívání, tělesných a psychických změnách v období puberty obsahem této vzdělávací oblasti.

Odpovědi žáků se v této otázce shodují s odpověďmi učitelů. Učivo je vždy zřejmě dobře uvedeno a je mu věnováno dostatek času. Žáci mají tedy možnost zachytit dostatek informací a získat tak potřebné vědomosti.

D. ve vlastivědě

Graf č. 8D

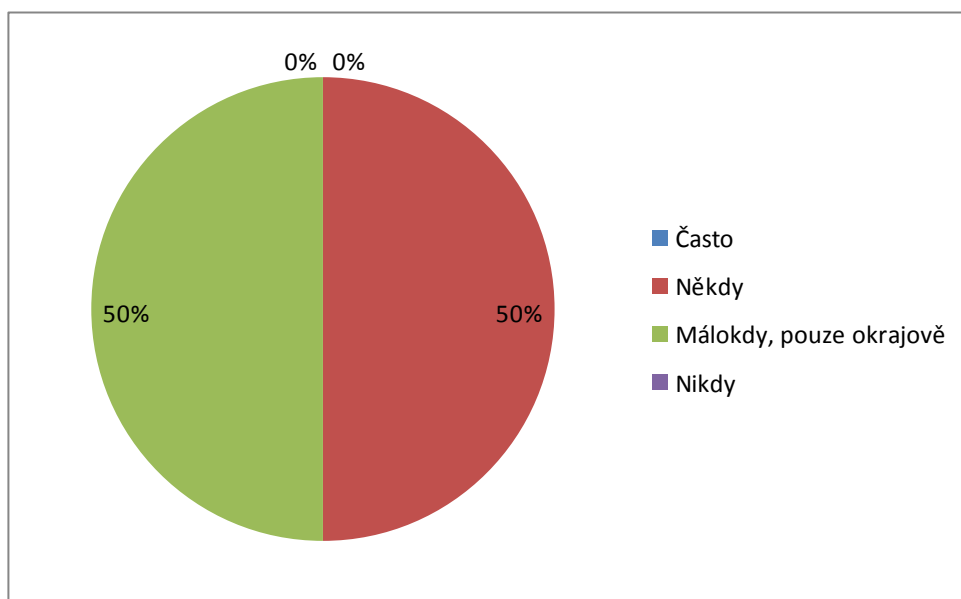

Graf č. 8D Odpovídající učitelé shodně zatrhlí odpověď třetí, tedy že se téma puberty v jejich hodinách vlastivědy vyskytuje pouze okrajově a málokdy.

Ani v tomto předmětu však žáci problematiku puberty nevnímají, nejčastější odpověď žáků byla, že se téma puberty neobjevuje v jejich hodinách vlastivědy nikdy.

E. v cizím jazyce

Graf č. 8E

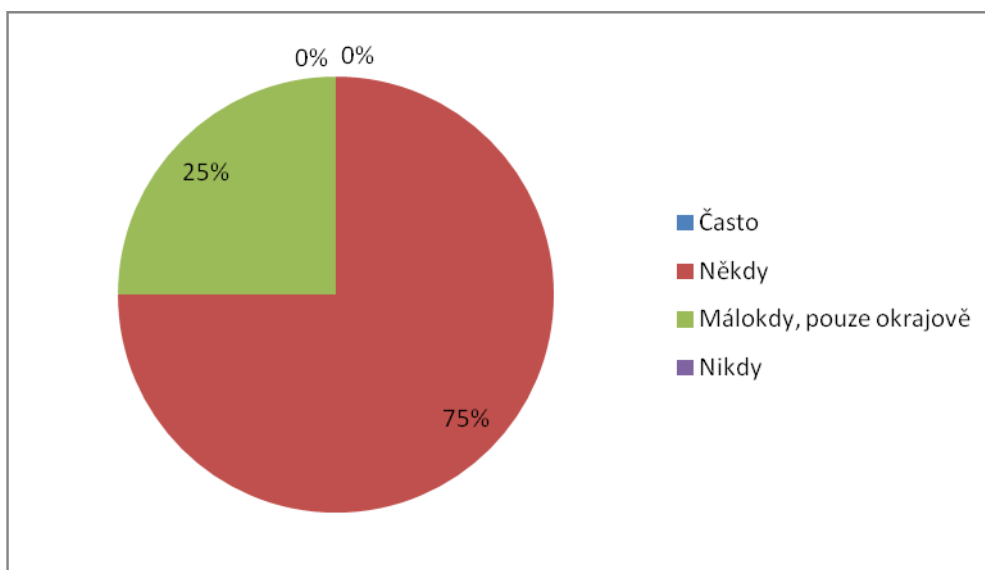

Graf č. 8E V tomto předmětu se téma puberta objevuje ve vyučování zřejmě častěji. Plyne tak z odpovědí, jež můžeme vyčíst z tohoto grafu. Polovina tázaných vybrala odpověď, že zařazují téma někdy, polovina, že málokdy.

Žáci však uvádějí, že téma puberta v hodinách cizího jazyka neprobírají nikdy.

F. v tělesné výchově

Graf č. 8F

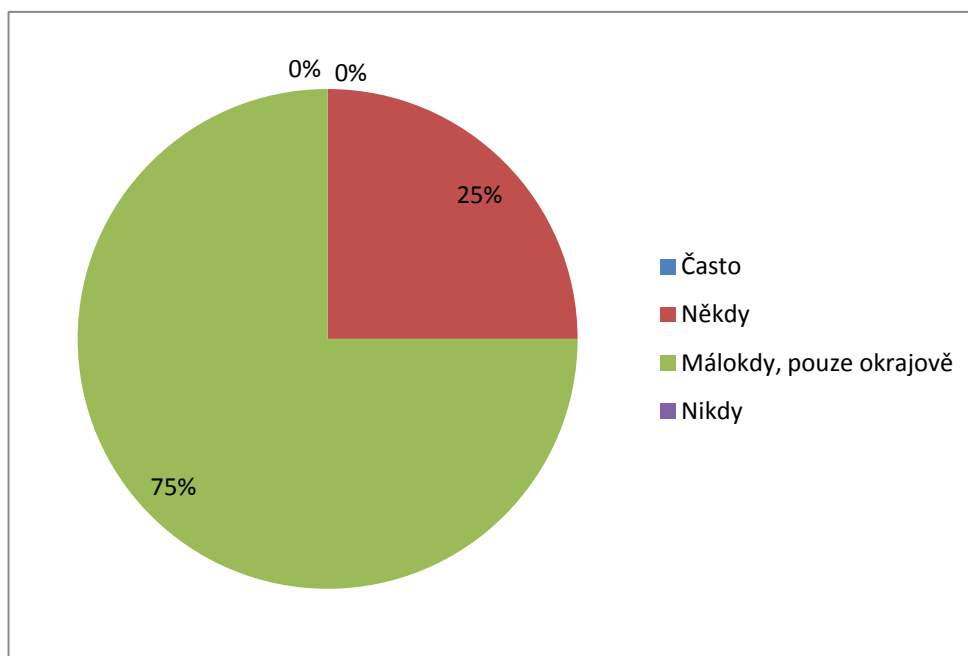

Graf č. 8F Nejčastější odpověď respondentů byla, že se v tělesné výchově věnují tématu puberta jen někdy. Odpověď koresponduje s tím, že mohou být v tělesné výchově jasně viditelné tělesné změny, které ovlivňují výkony žáků či se mohou již objevovat rozdíly mezi pohlavími.

Žáci však opět z většiny odpovídali, že se učivo o dospívání v hodinách tělesné výchovy neobjevuje. Sami tak zřejmě žádné změny neregistrují.

G. v hudební výchově

Graf č. 8G

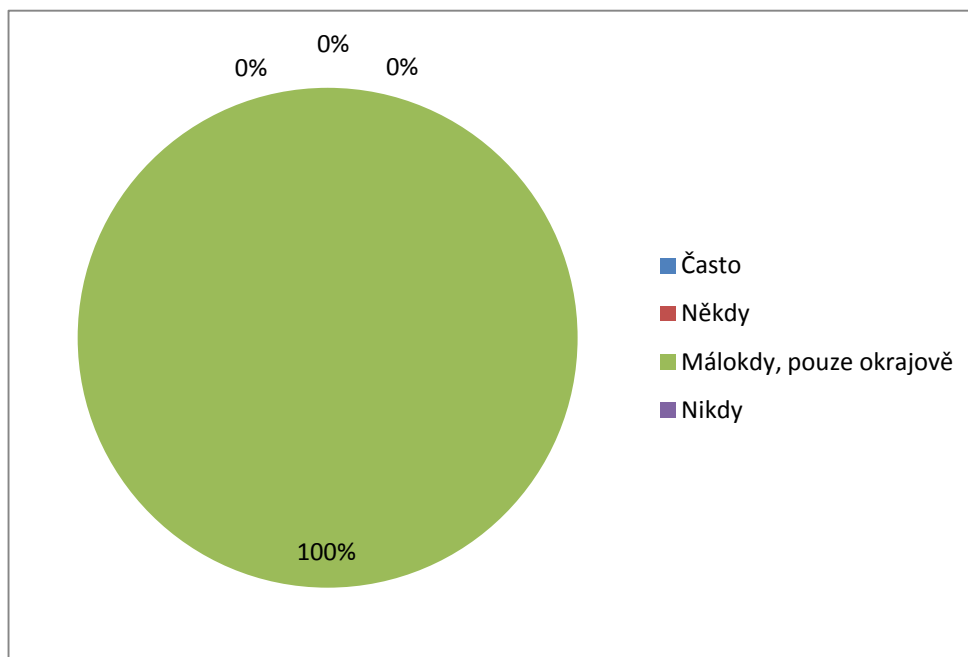

Graf č. 8G V hudební výchově nevěnují učitelé dle grafu pubertě hodně prostoru. Věnují se jí pouze okrajově. Mohlo by se jednat například o informace spojené s mutací a změnou hlasu u chlapců, které je v hudební výchově jistě registrovatelné.

Žáci si v tomto předmětu opět nejsou vědomi toho, že by se téma puberta v učivu objevovalo.

H. v informatice

Graf č. 8H

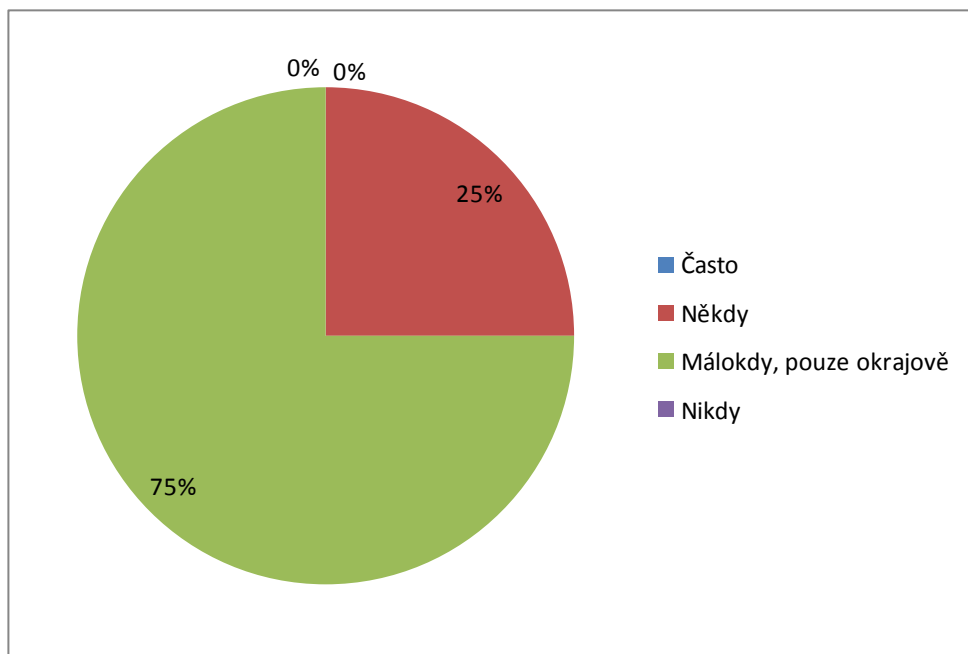

Graf č. 8H V informatice se učitelé dle odpovědí věnují učivu puberta pouze okrajově. Učivo není obsahem tohoto předmětu. Tuto odpověď tedy šlo očekávat.

Odpověď žáků byla opět většinou nikdy. Ani oni učivo puberta v předmětu informatika nepřijímají.

I. ve výtvarné výchově

Graf č. 8I

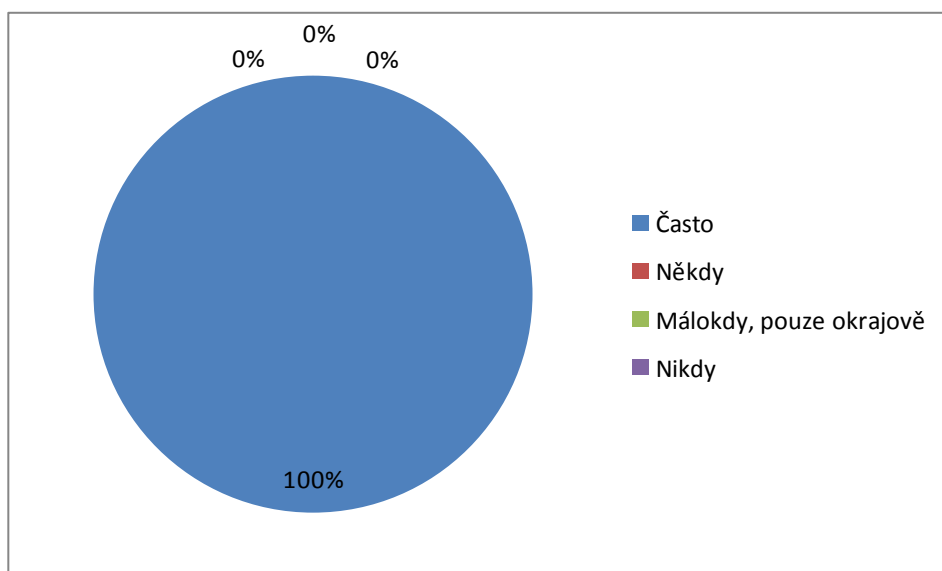

Graf č. 8I Ve výtvarné výchově zařazují pedagogové učivo související s pubertou pouze okrajově. Ani u tohoto předmětu se nedala očekávat o mnoho odlišnější odpověď, neboť ani ve výtvarné výchově není učivo o dospívání obsahem.

Žáci opět vybrali jako nejčastější odpověď nikdy. Učivo o dospívání v předmětu výtvarná výchova nevnímají.

J. v jiném: Třídnická hodina

Graf č. 8J

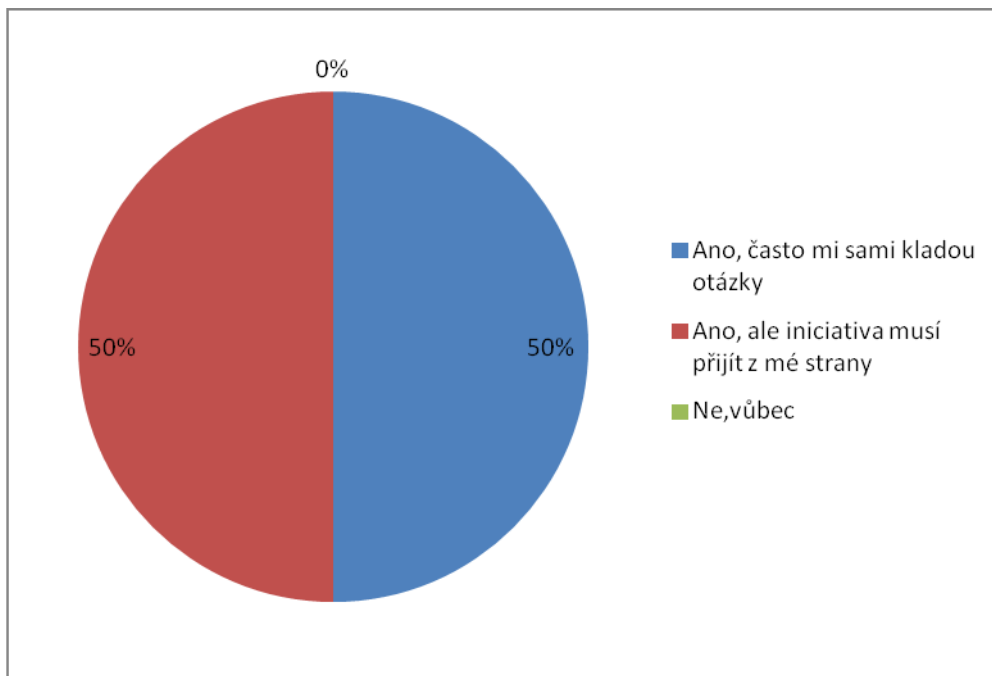

Graf č. 8J Tato varianta byla obsahem pouze dotazníku pro učitele. Nemůžeme tedy srovnat s odpověďmi žáků, ale výsledkem šetření u této otázky je, že učitelé často řeší problematiku puberty v třídnických hodinách. Můžeme se tedy domnívat, že v důsledku nastupujících změn v chování žáků, se objevují takové problémy, které je třeba řešit v zvlášť vyhraněných hodinách.

Položka č.9

Myslíte si, že se žáci o toto téma zajímají?

Graf č. 9

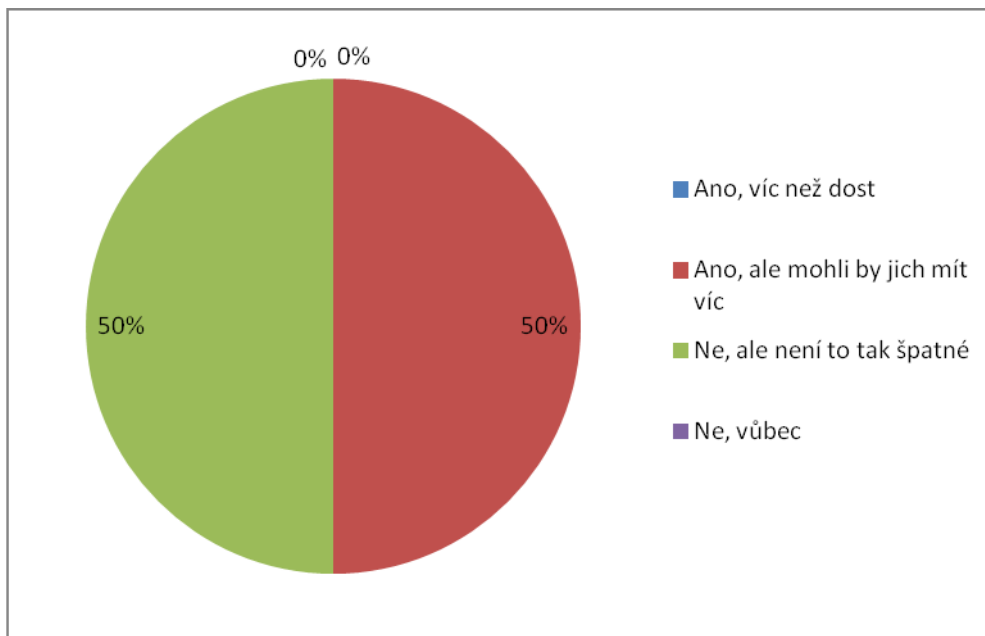

Graf č.9 Dle grafu zjistíme, že žáci se o danou problematiku zajímají, ať už z vlastní či z iniciativy učitele. Žádný z tázaných učitelů neodpověděl, že by žáci neměli o toto téma vůbec zájem. Je tedy zřejmé, že žáky tato problematika zajímá.

Položka č.10

Myslíte si, že mají žáci dostatek informací o pubertě?

Graf č. 10

Graf č.10 Tuto otázku můžeme opět porovnat s otázkou z dotazníku žáků, neboť jde o otázky shodné. Obě dvě zjišťují, zda mají tázání pocit, že mají dostatečné informace o dospívání a pubertě.

Po srovnání odpovědí nám vychází, že jak učitelé, tak žáci mají pocit, že mají vědomostí a informací dostatek. Nebrání se však informacím dalším. Žádný z učitelů neodpověděl, že by byly vědomosti žáků o pubertě nedostatečné. Někteří žáci však tento pocit mají.

Z výzkumného šetření v závěru vyplývá, že mají učitelé pocit o informovanosti svých žáků takový, jako žáci. Tedy že nějakou míru informovanosti mají, nicméně by mohla být vyšší a kvalitnější. Dozvídáme se také, že by učitelé uvítali větší množství dostupných materiálů k výuce tématu puberta a dospívání, neboť mají dle odpovědí materiálů a prostředků nedostatek. Nejčastějším prostředkem k výuce je internet a odborná literatura. Učivo puberta není v učebnicích určeným žákům zřejmě dostatečně obsaženo.

ZÁVĚR

Pubertu jako vývojovou fázi absolvuje během života každý člověk. Jde o velmi specifické období, které s sebou přináší obrovské změny. Tělo i mysl prochází v krátké době velkými přeměnami a je většinou velmi obtížné tyto změny v počátku překonat a přijmout. Mohlo by se tvrdit, že je problematika puberty zkoumána již dlouho a z různých hledisek, výsledkem však zřejmě nebudou nikdy žádné všeobecně platné definice či poznatky. Každý člověk je originálem a stejně originálním způsobem prožívá i období dospívání. U někoho se puberta projevuje mírnějším způsobem, u jiného může být období puberty obdobím velmi bouřlivým. S tím souvisí i změny sociální, neboť pubescent mění projevy svého dosavadního chování a myšlení i jednání v různých situacích, mění své postoje a tím narušuje a mění i své dosavadně získané vztahy. Nové vztahy ovlivňují také postoje a emocionální prožívání pubescenta. Jedinec přijímá a získává nové role a ať je tato životní fáze jakkoliv pro člověka náročná, nakonec se s ní vypořádá každý.

Diplomová práce si kladla za úkol dosáhnout jednoho hlavního cíle a tří cílů dílčích. Všech těchto cílů bylo dosaženo.

V teoretické části diplomové práce byla popsána vývojová fáze mladšího školního věku a také vývojová fáze puberty. Obě tato vývojová období byla následně popisována z různých hledisek a byly popsány změny probíhající ve všech oblastech osobnosti. Popisována byla i fáze prepuberty, která pubertě předchází, a která je obdobím neméně důležitým. U všech popisovaných období jsme se zaměřili na proměny psychické, tělesné proměny, ale i na změny v sociální oblasti a v oblasti emocionálního vývoje. Snažili jsme se seznámit a sepsat dostupné zdroje, které nabízejí pubescentům informace o problematice dospívání a pokusili jsme se zmínit i oblasti a možnosti využití volného času pubescentů, které by mohly pomoci překonat toto období svou relaxační a oddechovou funkcí, ale i funkcí výchovnou, přesto nenásilnou a dobrovolnou. Jak se k dospívání jedinec postaví, zda se o toto téma bude zajímat, bude hledat cesty, jak si pomoci nebo jak si nechat pomoci, je jen na něm samotném. V teoretické části jsme se pokusili vystihnout i obsah Rámcového vzdělávacího programu, který se váže s tématem puberta. Popsána a vymezena byla i použitá výzkumná metoda dotazníku.

Ve výzkumné části diplomové práce bylo cílem zjistit míru informovanosti žáků o tématu puberta na konci prvního stupně vzdělávání. Tento cíl byl také naplněn, a to díky

výzkumu, který proběhl s žáky pátých ročníků a jejich třídních učitelů. Šetřením bylo zjištěno, že jistá míra informovanosti o této problematice u žáků existuje, není však nijak vysoká a samo žáci uváděli, že by rádi získali vědomosti a informace další.

Prostor v této práci byl vymezen i k zjišťování toho, do jaké míry je téma puberta zasazena do obsahu vzdělávání na prvním stupni základního vzdělávání. Zjistili jsme, že problematika vztahů, dospívání, tělesných proměn člověka ve fázi puberty je začleněna do obsahu vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět.

Také proto byl doplňkovým materiálem a jedním z dílčích cílů k výzkumu o informovanosti žáků také výzkum prováděný s učiteli, kde bylo zkoumáno, v jaké míře se tématu puberta věnují oni, v jakých předmětech toto téma zařazují, jak často, jaké pomůcky a materiály využívají k výuce a jaký pohled na informovanost žáků z pohledu pedagoga mají oni. Učitelé ve většině případů uváděli, že oni sami se zdají být kompetentní k vyučování tohoto tématu a nemají problém toto téma s žáky probírat. Nedostatky vidí učitelé v malém množství dostupných vyučovacích prostředků. Hojně však využívají například audiovizuálních pomůcek v podobě dvd nebo internet. Současný životní styl a doba totiž vzdělávání a výchovu v problematice dospívání přenechává právě na škole a učitelích, kteří přebírají místo za základní zdroj informací, který by měla znamenat rodina a rodinné prostředí.

Ve výzkumném šetření jsme se zabývali otázkami, které zjišťovaly, kolik informací žáci o pubertě mají, kde informace a vědomosti získávají, zda si oni sami myslí, že je jejich informovanost dostatečná a že jsou dostatečně připraveni tuto životní fázi zvládnout. Výzkumu se zúčastnilo 106 respondentů. Po vyřazení řádně nezodpovězených dotazníků pak bylo vyhodnocováno 98 dotazníků. V závěru vyšlo, že mají žáci pocit dostatečné informovanosti, ale z velké většiny by chtěli i informace další. Sami se však nevěnují ani četbě časopisů s touto tematikou, téma puberty neprobírají ani doma s rodiči, velkým překvapením bylo i to, že téma dospívání neřeší ani se svými vrstevníky. Může to být způsobeno také tím, že mládež v dnešní době není zvyklá komunikovat přirozenou cestou a víc času tráví se svými přáteli například chatováním, kde řeší úplně jiná témata. Opačné překvapení však bylo, že docela velká část respondentů už někdy četla knihu, kde se vyskytovala témata spojená s pubertou. Vztahy, přátelství, kamarádství a podobně. Je tedy jasné, že zdroje v podobě literatury, časopisů nebo i internetových stránek existují. Přesto ale

je pro žáky důležitější základní cesta předávání informací a to prostřednictvím komunikace v rodině, s učitelem nebo s jinými pověřenými odborníky. Jsou zde i cesty jiné, což jsou besedy, ať už ve škole či v jiných institucích. Žáci tyto besedy zřejmě absolvují. Je však otázkou, zda mají takový účinek, jaký mít mají, neboť žáci přesto často nemají vědomosti dostatečné nebo si tyto besedy ani nevybavují. Žáky, kterých se toto téma ještě úplně netýká, je zřejmě těžké zaujmout a motivovat.

Bylo zjištěno, že nějaká míra informovanosti o tématu puberta u žáků je. Není však nijak vysoká a zřejmě i nedostatečná. Nabízí se tak otázka, jak takovou situaci vyřešit. Napadá mě vytvoření příručky, učebnice, návodu pro učitele, kde bude nabídka a soubor cvičení, témat k diskuzím, které by se pubertou zabývaly. Možná by bylo nápomocné nějaké přesnější vymezení učiva a očekávaných výstupů spojených s dospíváním a pubertou, které by dovolilo učitelům věnovat této problematice třeba větší časovou dotaci. Žáci by jistě přivítali i počítačové programy, hry, naučné dokumenty s touto tematikou, které by je více motivovaly a aktivizovaly k dalšímu učení a zájmu. V neposlední řadě by pubescentům jistě ulehčilo prožití tohoto náročného období i zlepšení komunikace s rodiči, což je někdy vzhledem k jejich práci a jiným vytížením nesnadné.

SEZNAM LITERATURY:

ARLTOVÁ, Marianne. *Puberta je, když začínají s rodiči potíže*. Praha: Portál, 1994. 134 s. ISBN 80-7178-020-0

BLATNÝ a spol, *Psychologie osobnosti*. Praha: Grada, 2010, 304 s. ISBN 978-80-247-3434-7

FLAVELL, H. John. *Cognitive development*. New Jersey: Prentice-Hall, 1977. 338 s. ISBN 0-13-139981-0

GAVORA, P. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000, 261 s. ISBN 978-80-7315-185-0

CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2007, 265 s. ISBN 978-80-247-1369-4.

CHRÁSKA, Miroslav a František HORÁK. *Metodologie pedagogiky*. 1. vyd. Olomouc: Rektorát Univerzity Palackého, 1983, 147 s.

JANDERKOVÁ, Dita. *Slovník základních pojmů z pedagogiky, psychologie a metodologie*. 1. vyd. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2010, 59 s. ISBN 978-80-7375-372-6.

KURIC, Jozef. *Ontogenetická psychologie*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1986, 264 s. ISBN 46-00-31/1

LANGMEIER, Josef. KREJČÍŘOVÁ, Dana. *Vývojová psychologie*. Grada: 2006, 368 s. ISBN 978-80-247-1284-0

MACEK, Petr. *Adolescence*. Vyd. 2., upr. Praha: Portál, 2003, 141 s. ISBN 8071787477

MAŇÁK, J. a kol. *Kapitoly z metodologie pedagogiky*. Brno: Paido 1994, 125 s. ISBN 80-210-1031-2

MELGOSA, Julián. *Žít naplno*. Praha: Severografie Most, 2000, 191s. ISBN 80-7172-300-2

NAKONEČNÝ, Milan. *Obecná psychologie*. Praha, 2015, 662 s. ISBN 978-80-7387-929-7

PELIKÁN, Jiří. *Základy empirického výzkumu pedagogických jevů*. Praha: Karolinum, 1998. s. 104. ISBN 80-7184-569-8.

PIAGET, Jean a INHELDER, Bärbel. *Psychologie dítěte*. Praha: Portál, 2014. 144 s. ISBN 978-80-262-0691-0

ŘÍČAN, Pavel. *Cesta životem, vývojová psychologie*. Praha: Portál, 2006, 390 s. ISBN 80-7367-124-7

STEPHENSON, Bret. *Co dělá z chlapců muže*. Praha: DharmaGaia, 2012. 349 s. ISBN 978-80-7436-019-0

SVOBODA, Pavel. *Metodologie kvantitativního speciálněpedagogického výzkumu*. Univerzita Palackého v Olomouci, 2012. ISBN 978-80-244-3067-6

ŠMÍČKOVÁ – ČÍŽKOVÁ, Jitka a kol. *Přehled vývojové psychologie*. Olomouc: UP Olomouc, 2010, 175 s. ISBN 978-80-244-2433-0

THOROVÁ, Kateřina. *Vývojová psychologie: Proměny lidské psychiky od početí po smrt*. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0714-6

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2012. 531 s. ISBN 978-80-246-2153-1

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2007. 126 s. [cit. 2016-01-24]. Dostupné z WWW: <http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVPZV_2007-07.pdf>

SEZNAM PŘÍLOH:

Příloha č. 1: Vzdělávací oblast Člověk a jeho svět

Příloha č. 2: Dotazník pro žáky

Příloha č. 3: Dotazník pro učitele

Příloha č. 4: Přehled odpovědí žáků ve výzkumném šetření

Příloha č. 5: Přehled odpovědí učitelů v doplňkovém výzkumném šetření

Příloha č.1

Vzdělávací oblast Člověk a jeho svět

ČLOVĚK A JEHO SVĚT

Charakteristika vzdělávací oblasti

Vzdělávací oblast **Člověk a jeho svět** je jedinou vzdělávací oblastí RVP ZV, která je koncipována pouze pro 1. stupeň základního vzdělávání. Tato komplexní oblast vymezuje vzdělávací obsah týkající se člověka, rodiny, společnosti, vlasti, přírody, kultury, techniky, zdraví a dalších témat. Uplatňuje pohled do historie i současnosti a směřuje k dovednostem pro praktický život. Svým široce pojatým syntetickým (integrovaným) obsahem spoluutváří povinné základní vzdělávání na 1. stupni.

Vzdělávání v oblasti Člověk a jeho svět rozvíjí poznatky, dovednosti a prvotní zkušenosti žáků získané ve výchově v rodině a v předškolním vzdělávání. Žáci se učí pozorovat a pojmenovávat věci jevy a děje, jejich vzájemné vztahy a souvislosti a utváří se tak jejich prvotní ucelený obraz světa. Poznávají sebe i své nejbližší okolí a postupně se seznamují s místně i časově vzdálenějšími osobami i jevy a se složitějšími ději. Učí se vnímat lidi a vztahy mezi nimi, všimnout si podstatných věcných stránek i krásy lidských výtvorů a přírodních jevů, soustředěně je pozorovat a přemýšlet o nich. Na základě poznání sebe a svých potřeb a porozumění světu kolem sebe se žáci učí vnímat základní vztahy ve společnosti, porozumět soudobému způsobu života, jeho přednostem i problémům, vnímat současnost jako výsledek minulosti a východisko do budoucnosti. Při osvojování poznatků a dovedností ve vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět se žáci učí vyjadřovat své myšlenky, poznatky a dojmy, reagovat na myšlenky, názory a podněty jiných.

Podmínkou úspěšného vzdělávání v dané oblasti je vlastní prožitek žáků vycházející z konkrétních nebo modelových situací při osvojování potřebných dovedností, způsobů jednání a rozhodování. K tomu významně přispívá i osobní příklad učitelů. Propojení této vzdělávací oblasti s reálným životem a s praktickou zkušeností žáků se stává velkou pomocí i ve zvládnutí nových životních situací i nové role školáka, pomáhá jim při nalézání jejich postavení mezi vrstevníky a při upevňování pracovních i režimových návyků.

Vzdělávací oblast tak připravuje základy pro specializovanější výuku ve vzdělávacích oblastech *Člověk a společnost*, *Člověk a příroda* a ve vzdělávacím oboru *Výchova ke zdraví*.

Vzdělávací obsah vzdělávacího oboru **Člověk a jeho svět** je členěn do *pěti tematických okruhů*. Propojováním tematických okruhů je možné vytvářet v ŠVP různé varianty vyučovacích předmětů a jejich vzdělávacího obsahu.

V tematickém okruhu *Místo, kde žijeme* se žáci učí na základě poznávání nejbližšího okolí, vztahů a souvislostí v něm chápat organizaci života v rodině, ve škole, v obci, ve společnosti. Učí se do tohoto každodenního života vstupovat s vlastní aktivitou a představami, hledat nové i zajímavé věci a bezpečně se v tomto světě pohybovat. Důraz je kladen na dopravní výchovu, praktické poznávání místních a regionálních skutečností a na utváření přímých zkušeností žáků. Různé činnosti a úkoly by měly přirozeným způsobem probudit v žácích kladný vztah k místu jejich bydliště, postupně rozvíjet jejich národní cítění a vztah k naší zemi.

V tematickém okruhu *Lidé kolem nás* si žáci postupně osvojují a upevňují základy vhodného chování a jednání mezi lidmi, uvědomují si význam a podstatu tolerance, pomoci a solidarity mezi lidmi, vzájemné úcty, snášenlivosti a rovného postavení mužů a žen. Poznávají, jak se lidé sdružují, baví, jakou vytvářejí kulturu. Seznamují se s základními právy a povinnostmi, ale i s problémy, které provázejí soužití lidí, celou společnost nebo i svět (globální problémy). Celý tematický okruh tak směřuje k prvotním poznatkům a dovednostem budoucího občana demokratického státu.

V tematickém okruhu *Lidé a čas* se žáci učí orientovat v dějích a v čase. Poznávají, jak a proč se čas měří, jak události postupují v čase a utvářejí historii věcí a dějů. Učí se poznávat, jak se život a věci vyvíjejí a jakým změnám podléhají v čase. V tematickém okruhu se vychází od neznámějších událostí v rodině, obci a regionu a postupuje se k nejdůležitějším okamžikům v historii naší země. Podstatou tematického okruhu je vyvolat u žáků zájem o minulost, o kulturní bohatství regionu i celé země. Proto je důležité, aby žáci mohli samostatně vyhledávat, získávat a zkoumat informace z dostupných zdrojů, především pak od členů své rodiny i od lidí v nejbližším okolí, aby mohli společně navštěvovat památky, sbírky regionálních i specializovaných muzeí, veřejnou knihovnu atd.

V tematickém okruhu *Rozmanitost přírody* žáci poznávají Zemi jako planetu sluneční soustavy, kde vznikl a rozvíjí se život. Poznávají velkou rozmanitost i proměnlivost živé i

neživé přírody naší vlasti. Jsou vedeni k tomu, aby si uvědomili, že Země a život na ní tvoří jeden nedílný celek, ve kterém jsou všechny hlavní děje ve vzájemném souladu a rovnováze, kterou může člověk snadno narušit a velmi obtížně obnovovat. Na základě praktického poznávání okolní krajiny a dalších informací se žáci učí hledat důkazy o proměnách přírody, učí se využívat

a hodnotit svá pozorování a záznamy, sledovat vliv lidské činnosti na přírodu, hledat možnosti, jak ve svém věku přispět k ochraně přírody, zlepšení životního prostředí a k trvale udržitelnému rozvoji.

V tematickém okruhu *Člověk a jeho zdraví* žáci poznávají především sebe na základě poznávání člověka jako živé bytosti, která má své biologické a fyziologické funkce a potřeby. Poznávají, jak se člověk vyvíjí a mění od narození do dospělosti, co je pro člověka vhodné a nevhodné z hlediska denního režimu, hygieny, výživy, mezilidských vztahů atd. Získávají základní poučení o zdraví a nemocech, o zdravotní prevenci i první pomoci a o bezpečném chování v různých životních situacích, včetně mimořádných událostí, které ohrožují zdraví jedinců i celých skupin obyvatel. Žáci si postupně uvědomují, jakou odpovědnost má každý člověk za své zdraví a bezpečnost i za zdraví jiných lidí. Žáci docházejí k poznání, že zdraví je nejcennější hodnota v životě člověka. Potřebné vědomosti a dovednosti získávají tím, že pozorují názorné pomůcky, sledují konkrétní situace, hrají určené role a řeší modelové situace.

Cílové zaměření vzdělávací oblasti

Vzdělávání v dané vzdělávací oblasti směřuje k utváření a rozvíjení klíčových kompetencí tím, že vede žáka k:

- utváření pracovních návyků v jednoduché samostatné i týmové činnosti
- orientaci ve světě informací a k časovému a místním propojování historických, zeměpisných a kulturních informací
- rozšiřování slovní zásoby v osvojovaných tématech, k pojmenovávání pozorovaných skutečností a k jejich zachycení ve vlastních projevech, názorech a výtvorech

- poznávání a chápání rozdílů mezi lidmi, ke kulturnímu a tolerantnímu chování a jednání na základě společně vytvořených a přijatých nebo obecně uplatňovaných pravidel soužití, k plnění povinností a společných úkolů
- samostatnému a sebevědomému vystupování a jednání, k efektivní, bezproblémové a bezkonfliktní komunikaci i v méně běžných situacích, k poznávání a ovlivňování své jedinečnosti (možností a limitů)
- utváření ohleduplného vztahu k přírodě i kulturním výtvorům a k hledání možností aktivního uplatnění při jejich ochraně
- přirozenému vyjadřování pozitivních citů ve vztahu k sobě i okolnímu prostředí
- objevování a poznávání všeho, co jej zajímá, co se mu líbí a v čem by v budoucnu mohl uspět
- poznávání podstaty zdraví i příčin nemocí, k upevňování preventivního chování, účelného rozhodování a jednání v různých situacích ohrožení vlastního zdraví a bezpečnosti i zdraví a bezpečnosti druhých

Vzdělávací obsah vzdělávacího oboru

1. stupeň

MÍSTO, KDE ŽIJEME

Očekávané výstupy – 1. období

žák

- *vyznačí v jednoduchém plánu místo svého bydliště a školy, cestu na určené místo a rozliší možná nebezpečí v nejbližším okolí*
- *začlení svou obec (město) do příslušného kraje a obslužného centra ČR, pozoruje a popíše změny v nejbližším okolí, obci (městě)*
- *rozliší přírodní a umělé prvky v okolní krajině a vyjádří různými způsoby její estetické hodnoty a rozmanitost*

Očekávané výstupy – 2. období

žák

- *určí a vysvětlí polohu svého bydliště nebo pobytu vzhledem ke krajině a státu*
- *určí světové strany v přírodě i podle mapy, orientuje se podle nich a řídí se podle zásad bezpečného pohybu a pobytu v přírodě*
- *rozlišuje mezi náčrtky, plány a základními typy map; vyhledává jednoduché*

údaje o přírodních podmínkách a sídlištích lidí na mapách naší republiky, Evropy a polokouli

- *vyhledá typické regionální zvláštnosti přírody, osídlení, hospodářství a kultury, jednoduchým způsobem posoudí jejich význam z hlediska přírodního, historického, politického, správního a vlastnického*
- *zprostředkuje ostatním zkušenosti, zážitky a zajímavosti z vlastních cest a porovná způsob života a přírodu v naší vlasti i v jiných zemích*

Učivo

- **domov** – prostředí domova, orientace v místě bydliště
- **škola** – prostředí školy, činnosti ve škole, okolí školy, bezpečná cesta do školy
- **obec (město), místní krajina** – její části, poloha v krajině, minulost a současnost obce (města), význačné budovy, dopravní síť
- **okolní krajina (místní oblast, region)** – zemský povrch a jeho tvary, vodstvo na pevnině, rozšíření půd, rostlinstva a živočichů, vliv krajiny na život lidí, působení lidí na krajinu a životní prostředí, orientační body a linie, světové strany
- **regiony ČR** – Praha a vybrané oblasti ČR, surovinové zdroje, výroba, služby a obchod
- **naše vlast** – domov, krajina, národ, základy státního zřízení a politického systému ČR, státní správa a samospráva, státní symboly
- **Evropa a svět** – kontinenty, evropské státy, EU, cestování
- **mapy obecně zeměpisné a tematické** – obsah, grafika, vysvětlivky

LIDÉ KOLEM NÁS

Očekávané výstupy – 1. období

žák

- *rozlišuje blízké příbuzenské vztahy v rodině, role rodinných příslušníků a vztahy mezi nimi*
- *odvodí význam a potřebu různých povolání a pracovních činností*

Očekávané výstupy – 2. období

žák

- *vyjádří na základě vlastních zkušeností základní vztahy mezi lidmi, vyvodí a dodržuje pravidla pro soužití ve škole, mezi chlapci a dívkami, v rodině, v obci (městě)*
- *rozlišuje základní rozdíly mezi jednotlivci, obhájí při konkrétních činnostech své názory, popřípadě připustí svůj omyl, dohodne se na společném postupu a řešení se spolužáky*
- *rozpozná ve svém okolí jednání a chování, která se už tolerovat nemohou a která porušují základní lidská práva nebo demokratické principy*
- *orientuje se v základních formách vlastnictví; používá peníze v běžných situacích*

Učivo

- **rodina** – postavení jedince v rodině, role členů rodiny, příbuzenské a mezigenerační vztahy, život a funkce rodiny, práce fyzická a duševní, zaměstnání
- **soužití lidí** – mezilidské vztahy, komunikace, obchod, firmy, zájmové spolky, politické strany, církve, pomoc nemocným, sociálně slabým, společný „evropský dům“
- **chování lidí** – vlastnosti lidí, pravidla slušného chování, principy demokracie
- **právo a spravedlnost** – základní lidská práva a práva dítěte, práva a povinnosti žáků školy, protiprávní jednání, právní ochrana občanů a majetku, soukromého vlastnictví, duševních hodnot
- **vlastnictví** – soukromé, veřejné, osobní, společné; hmotný a nehmotný majetek; peníze
- **kultura** – podoby a projevy kultury, kulturní instituce, masová kultura a subkultura
- **základní globální problémy** – významné sociální problémy, problémy konzumní společnosti, nesnášenlivost mezi lidmi, globální problémy přírodního prostředí

LIDÉ A ČAS

Očekávané výstupy – 1. období

žák

Učivo

- *využívá časové údaje při řešení různých situací v denním životě, rozlišuje děj v minulosti, přítomnosti a budoucnosti*
- *pojmenuje některé rodáky, kulturní či historické památky, významné události regionu, interpretuje některé pověsti nebo báje spjaté s místem, v němž žije*
- *uplatňuje elementární poznatky o sobě, o rodině a činnostech člověka, o lidské společnosti, soužití, zvycích a o práci lidí; na příkladech porovnává minulost a současnost*

Očekávané výstupy – 2. období

žák

- *pracuje s časovými údaji a využívá zjištěných údajů k pochopení vztahů mezi ději a mezi jevy*
- *využívá archivů, knihoven, sbírek muzeí a galerií jako informačních zdrojů pro pochopení minulosti; zdůvodní základní význam chráněných částí přírody, nemovitých i movitých kulturních památek*
- *rozeznává současné a minulé a orientuje se v hlavních reáliích minulosti a současnosti naší vlasti s využitím regionálních specifik*
- *srovnává a hodnotí na vybraných ukázkách způsob života a práce předků na našem území v minulosti a současnosti s využitím regionálních specifik*

asový řád – určování času, čas jako fyzikální veličina, dějiny jako časový sled událostí, kalendáře, letopočet, generace, režim dne, roční období

- **současnost a minulost v našem životě** – proměny způsobu života, bydlení, předměty denní potřeby, průběh lidského života, státní svátky a významné dny
- **regionální památky** – péče o památky, lidé a obory zkoumající minulost
- **báje, mýty, pověsti** – minulost kraje a předků, domov, vlast, rodný kraj

ROZMANITOST PŘÍRODY

Očekávané výstupy – 1. období

žák

- *pozoruje, popíše a porovná viditelné proměny v přírodě v jednotlivých ročních obdobích*
- *roztřídí některé přírodniny podle nápadných určujících znaků, uvede příklady výskytu organismů ve známé lokalitě*
- *provádí jednoduché pokusy u skupiny známých látek, určuje jejich společné a rozdílné vlastnosti a změří základní veličiny pomocí jednoduchých nástrojů a přístrojů*

Očekávané výstupy – 2. období

žák

- *objevuje a zjišťuje propojenost prvků živé a neživé přírody, princip rovnováhy přírody a nachází souvislosti mezi konečným vzhledem přírody a činností člověka*
- *vysvětlí na základě elementárních poznatků o Zemi jako součásti vesmíru souvislost s rozdělením času a střídáním ročních období*
- *zkoumá základní společenstva ve vybraných lokalitách regionů, zdůvodní podstatné vzájemné vztahy mezi organismy a nachází shody a rozdíly v přizpůsobení organismů prostředí*
- *porovnává na základě pozorování základní projevy života na konkrétních organismech, prakticky třídí organismy do známých skupin, využívá k tomu i jednoduché klíče a atlasy*
- *zhodnotí některé konkrétní činnosti člověka v přírodě a rozlišuje aktivity, které mohou prostředí i zdraví člověka podporovat nebo poškozovat*

Učivo

- **látky a jejich vlastnosti** – třídění látek, změny látek a skupenství, vlastnosti, porovnávání látek a měření veličin s praktickým užíváním základních jednotek
- **voda a vzduch** – výskyt, vlastnosti a formy vody, oběh vody v přírodě, vlastnosti, složení, proudění vzduchu, význam pro život

- **nerosty a horniny, půda** – některé hospodářsky významné horniny a nerosty, zvětrávání, vznik půdy a její význam
- **Vesmír a Země** – sluneční soustava, den a noc, roční období
- **rostliny, houby, živočichové** – znaky života, životní potřeby a projevy, průběh a způsob života, výživa, stavba těla u některých nejznámějších druhů, význam v přírodě a pro člověka
- **životní podmínky** – rozmanitost podmínek života na Zemi; význam ovzduší, vodstva, půd, rostlinstva a živočišstva na Zemi; podnebí a počasí
- **rovnováha v přírodě** – význam, vzájemné vztahy mezi organismy, základní společenstva
- **ohleduplné chování k přírodě a ochrana přírody** – odpovědnost lidí, ochrana a tvorba životního prostředí, ochrana rostlin a živočichů, likvidace odpadů, živelné pohromy a ekologické katastrofy

ČLOVĚK A JEHO ZDRAVÍ

Očekávané výstupy – 1. období

žák

- *uplatňuje základní hygienické, režimové a jiné zdravotně preventivní návyky s využitím elementárních znalostí o lidském těle; projevuje vhodným chováním a činnostmi vztah ke zdraví*
- *dodržuje zásady bezpečného chování tak, aby neohrožoval zdraví své a zdraví jiných*
- *chová se obezřetně při setkání s neznámými jedinci, odmítne komunikaci, která je mu nepříjemná; v případě potřeby požádá o pomoc pro sebe i pro jiné dítě*
- *uplatňuje základní pravidla účastníků silničního provozu*
- *reaguje adekvátně na pokyny dospělých při mimořádných událostech*

Očekávané výstupy – 2. období

žák

- *využívá poznatků o lidském těle k vysvětlení základních funkcí jednotlivých orgánových soustav a podpoře vlastního zdravého způsobu života*
- *rozlišuje jednotlivé etapy lidského života a orientuje se ve vývoji dítěte*

před a po jeho narození

- *účelně plánuje svůj čas pro učení, práci, zábavu a odpočinek podle vlastních potřeb s ohledem na oprávněné nároky jiných osob*
- *uplatňuje účelné způsoby chování v situacích ohrožujících zdraví a v modelových situacích simulujících mimořádné události*
- *předvede v modelových situacích osvojené jednoduché způsoby odmítání návykových látek*
- *uplatňuje základní dovednosti a návyky související s podporou zdraví a jeho preventivní ochranou*
- *ošetří drobná poranění a zajistí lékařskou pomoc*

Učivo

- **lidské tělo** – životní potřeby a projevy, základní stavba a funkce, pohlavní rozdíly mezi mužem a ženou, základy lidské reprodukce, vývoj jedince
- **partnerství, rodičovství, základy sexuální výchovy** – rodina a partnerství, biologické a psychické změny v dospívání, etická stránka sexuality, HIV/AIDS (cesty přenosu)
- **péče o zdraví, zdravá výživa** – denní režim, pitný režim, pohybový režim, zdravá strava; nemoc, drobné úrazy a poranění, první pomoc, úrazová zábrana; osobní, intimní a duševní hygiena – stres a jeho rizika; reklamní vlivy
- **návykové látky a zdraví** – odmítání návykových látek, hrací automaty a počítače
- **osobní bezpečí** – bezpečné chování v rizikovém prostředí, bezpečné chování v silničním provozu v roli chodce a cyklisty, krizové situace (šikana, týrání, sexuální zneužívání atd.), brutalita a jiné formy násilí v médiích, služby odborné pomoci
- **situace hromadného ohrožení**

Příloha č. 2

Dotazník pro žáky

Dotazník

Milí žáci, jsem studentka Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci a ráda bych Vás poprosila o vyplnění tohoto dotazníku. Tento dotazník je zcela anonymní, nemusíte se tedy nikde podepisovat. Pokuste se, prosím, odpovědět, co nejpravdivěji na všechny otázky, aby pak byly mé výsledky co nejpřesnější.

Předem moc děkuji za vyplnění!

A. Jsem:

- a) dívka
- b) chlapec

B. Je milet a chodím do.....třídy.

*U každé otázky zakroužkuj vždy **jednu** z nabízených možností. U otázek, kde je prostor pro rozepsání, napiš odpověď stručně svými slovy.*

1. Napiš stručně svými slovy, co je to puberta.

.....
.....
.....
.....
.....
.....

2. Zúčastnil/a ses někdy ve škole nebo mimo školu nějaké přednášky o pubertě?

- a) ano
- b) ne

3. Pokud si v předchozí otázce odpověděl/a „ano“, napiš, kde přednáška proběhla. Pokud si odpověděl „ne“, otázku nevyplňuj.

.....
.....

4. Setkal/a ses někdy ve škole se slovem „puberta“ ?

- a) ano, často
- b) ano, ale jen někdy
- c) málokdy, pouze okrajově
- d) nikdy

5. Povídáš si o pubertě a dospívání s rodiči?

- a) ano, často
- b) ano, ale jen někdy
- c) málokdy, pouze okrajově
- d) nikdy

6. Pokud si odpověděl/a málo nebo nikdy, napiš proč?

.....
.....
.....
.....

7. Povídáš si o pubertě se svými kamarády?

- a) ano, často
- b) ano, ale jen někdy
- c) málokdy, pouze okrajově
- d) nikdy

8. Čteš nějaké časopisy pro děti, které se zabývají pubertou, přátelstvím, vztahy, atd.?

- a) ano, často
- b) ano, ale jen někdy
- c) málokdy, pouze okrajově
- d) nikdy

9. Pokud si u předchozí otázky odpověděl/a ano, jaké časopisy to jsou? Napiš jejich název.

.....
.....
.....

10. Četl/a si někdy nějakou knihu o pubertě a dospívání?

- a) ano
- b) ne

11. Navštěvuješ nějaké internetové stránky, kde se toto téma rozebírá? Pokud ano, napiš jaké.

- a) ano
- b) ne

.....

12. Baví se s tebou na toto téma učitel ve škole?

- a) ano, často
- b) ano, ale jen někdy
- c) málokdy, pouze okrajově
- d) nikdy

13. Jak často se tématem puberta, přátelství, vztahy v rodině, atd. zabýváte:

A. V matematice

- a) často
- b) někdy
- c) málokdy, pouze okrajově
- d) nikdy

B. v českém jazyce

- a) často
- b) někdy
- c) málokdy, pouze okrajově
- d) nikdy

C. v přírodovědě

- a) často
- b) někdy
- c) málokdy, pouze okrajově
- d) nikdy

D. ve vlastivědě

- a) často
- b) někdy
- c) málokdy, pouze okrajově
- d) nikdy

E. v cizím jazyce

- a) často
- b) někdy
- c) málokdy, pouze okrajově
- d) nikdy

F. v tělesné výchově

- a) často
- b) někdy
- c) málokdy, pouze okrajově
- d) nikdy

G. v hudební výchově

- a) často
- b) někdy
- c) málokdy, pouze okrajově
- d) nikdy

H. v informatice

- a) často
- b) někdy

- c) málokdy, pouze okrajově
- d) nikdy

I. ve výtvarné výchově

- a) často
- b) někdy
- c) málokdy, pouze okrajově
- d) nikdy

14. Myslíš si, že toho víš o pubertě a dospívání dost?

- a) ano, myslím si, že mi tyhle vědomosti stačí
- b) ano, ale chci vědět víc
- c) ne, chci vědět víc
- d) nevím, co je to puberta

Děkuji za váš čas!

Eva Grácová, studentka PdF UPOL

Příloha č.3

Dotazník pro učitele

Dotazník

Vážená paní učitelko, pane učiteli, jsem studentka Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci a byla bych velice vděčná za vyplnění tohoto dotazníku, který mi dopomůže k vypracování mé diplomové práce na téma Puberta v edukaci primární školy. Dotazník je zcela anonymní.

Předem moc děkuji!

A. Jsem pedagogem vtřídě.

B. Jsem pedagogem s pedagogickou praxí:

- a) 1-5 let
- b) 6-10 let
- c) 11-15
- d) 15 a více let

U každé otázky zatrhněte, prosím, vždy jednu odpověď. U otázek, kde je prostor pro rozepsání, napište svými slovy, prosím, stručnou odpověď. U otázek, kde se vyskytuje i číselná škála, označte ještě číslo od 1 do 5, kde 1(nejméně), 5(nejvíce).

1. Tématem puberta a dospívání se při výuce:

- a) zabývám pravidelně, nedělá mi problém žádné téma
- b) zabývám pravidelně, ale některým tématům se vyhýbám
- c) nezabývám, nepřijde mi to důležité
- d) nezabývám, toto téma přenechávám rodičům dětí a jiným

2. Pokud jste v předchozí otázce odpověděli, že některá témata s žáky neprobíráte, jaká témata to jsou a proč?

.....

.....

.....

.....

3. Máte pocit, že máte k výuce tohoto tématu dostatek vědomostí?

- a) ano, veškeré vědomosti jsem získal/a již za dobu studia
- b) ano, veškeré vědomosti jsem získala v době studia a následnou praxí
- c) ne, mám pocit, že tomuto tématu nevěnujeme dost času
- d) ne, vůbec

4. Máte pocit, že máte k výuce tohoto tématu dostatek zkušeností?

- a) ano, veškeré vědomosti jsem získal/a již za dobu studia
- b) ano, veškeré vědomosti jsem získala v době studia a následnou praxí
- c) ne, mám pocit, že tomuto tématu nevěnujeme dost času
- d) ne, vůbec

5. Odkud čerpáte materiály při výuce tématu puberta a dospívání?

e) učebnice, pracovní sešity	1	2	3	4	5
f) odborná literatura	1	2	3	4	5
g) internet	1	2	3	4	5
h) jiné	1	2	3	4	5

Pokud čerpáte z jiných materiálů, jaké materiály to jsou? Prosím, uveďte.

.....

6. Máte pocit, že je k dispozici dostatek didaktických materiálních pomůcek k výuce tématu puberta a dospívání?

- a) ano, je jich dostatek
- b) ano, ale mohlo by jich být víc
- c) ne, je jich málo
- d) ne, vůbec

7. Jaké didaktické materiální pomůcky k tématu puberta využíváte ve svých hodinách?

.....

8. V kterém předmětu věnujete tématu puberta nejvíc času?

A.V matematice

- e) často
- f) někdy
- g) málokdy, pouze okrajově
- h) nikdy

B.v českém jazyce

- e) často
- f) někdy
- g) málokdy, pouze okrajově
- h) nikdy

C.v přírodovědě

- e) často
- f) někdy
- g) málokdy, pouze okrajově
- h) nikdy

D.ve vlastivědě

- e) často
- f) někdy
- g) málokdy, pouze okrajově
- h) nikdy

E.v cizím jazyce

- e) často
- f) někdy
- g) málokdy, pouze okrajově
- h) nikdy

F.v tělesné výchově

- e) často
- f) někdy
- g) málokdy, pouze okrajově
- h) nikdy

G.v hudební výchově

- e) často
- f) někdy
- g) málokdy, pouze okrajově
- h) nikdy

H.v informatice

- e) často
- f) někdy
- g) málokdy, pouze okrajově
- h) nikdy

I.ve výtvarné výchově

- e) často
- f) někdy
- g) málokdy, pouze okrajově
- h) nikdy

J.v jiném (uved'te)

- a) často
- b) někdy
- c) málokdy, pouze okrajově
- d) nikdy

9. Myslíte si, že se žáci o toto téma zajímají?

- a) Ano, často mi sami kladou otázky
- b) Ano, ale iniciativa musí přijít z mé strany
- c) Ne, vůbec

10. Myslíte si, že mají žáci dostatek informací o pubertě?

- a) Ano, víc než dost
- b) Ano, ale mohli by jich mít víc
- c) Ne, ale není to tak špatné
- d) Ne, vůbec

Pokud máte již jako zkušený pedagogové nějaký svůj názor na toto téma nebo máte jen nějaké zážitky či připomínky k výuce tématu puberta na 1. stupni základní školy, zde je prostor pro Vaše vyjádření.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Moc děkuji za Váš čas při vyplňování!

Eva Grácová, PdF UPOL

Příloha č.4

Přehled odpovědí žáků ve výzkumném šetření

A Jsem dívka/chlapec:

Odpověď	Počet	Zastoupení v %
dívka	52	53%
chlapec	46	47%

Položka č.1

Napiš stručně svými slovy, co je to puberta.

Odpověď	Počet	Zastoupení v %
Nevím	10	10%
Dospívání	27	28%
přeměna na dospělého	5	5%
Změna nálad a chování	21	21%
Mění se hormony	2	2%
Nezodpovězeno	33	34%

Položka č. 2

Zúčastnil/a ses někdy ve škole nebo mimo školu nějaké přednášky o pubertě?

Odpověď	Počet	Zastoupení v %
Ano	20	20%
Ne	78	80%

Položka č.3

Pokud si v předchozí otázce odpověděl/a „ano“, napiš, kde přednáška proběhla. Pokud si neodpověděl/a „ne“, otázku nevyplňuj.

Odpověď	Počet	Zastoupení v %
Ve škole	13	67%
ZUŠ Miroslava Ctibora	1	5%
na Pedagogické fakultě pro děti	1	5%
V přírodovědě	3	17%
Nepamatuju si	2	6%

Položka č.4

Setkal/a ses někdy ve škole se slovem „puberta“?

Odpověď	Počet	Zastoupení v %
A) ano, často	38	39%
B) ano, ale jen někdy	32	34%
C) málokdy, pouze okrajově	27	26%
D) ne, nikdy	1	1%

Položka č. 5

Povídáš si o pubertě a dospívání s rodiči?

Odpověď	Počet	Zastoupení v %
A) ano, často	4	4%
B) ano, ale jen někdy	52	53%
C) málokdy, pouze okrajově	21	22%
D) ne, nikdy	21	21%

Položka č. 6

Pokud si odpověděl/a málo nebo nikdy, napiš proč?

Odpověď	Počet	Zastoupení v %
nezajímá mě to, nechci se o tom bavit	8	27%
nemám k tomu ještě důvod	6	20%
protože mám staršího sourozence v pubertě	2	7%
Nevím	7	23%
je to divné téma, stydím se	4	13%
rodiče se o tom nechtějí bavit	3	10%

Položka č.7

Povídáš si o pubertě se svými kamarády?

Odpověď	Počet	Zastoupení v %
A) ano, často	4	4%
B) ano, ale jen někdy	52	53%
C) málokdy, pouze okrajově	21	22%
D) ne, nikdy	21	21%

Položka č.8

Čteš nějaké časopisy pro děti, které se zabývají pubertou, přátelstvím, vztahy, atd.?

Odpověď	Počet	Zastoupení v %
A) ano, často	4	4%
B) ano, ale jen někdy	14	14%
C) málokdy, pouze okrajově	23	24%
D) ne, nikdy	57	58%

Položka č.9

Pokud si u předchozí otázky odpověděl/a ano, jaké časopisy to jsou? Napiš jejich název.

Odpověď	Počet	Zastoupení v %
nepamatuju si	3	23%
Popcorn	4	31%
Top dívka	1	7%
Bravo	2	15%
Skaut	1	8%
Mateřídouška	1	8%

Položka č.10

Četl/a si někdy nějakou knihu o pubertě a dospívání?

Odpověď	Počet	Zastoupení v %
Ano	30	31%
Ne	68	69%

Položka č.11

Navštěvuješ nějaké internetové stránky, kde se toto téma rozebírá? Pokud ano, napiš jaké.

Odpověď	Počet	Zastoupení v %
Ano	4	4%
Ne	94	96%

Žáci uvedli tyto stránky: Youtube, Google

Položka č.12

Baví se s tebou na toto téma učitel ve škole?

Odpověď	Počet	Zastoupení v %
A) ano, často	10	10%
B) ano, ale jen někdy	25	26%
C) málokdy, pouze okrajově	31	31%
D) ne, nikdy	32	33%

Položka č.13

Jak často se tématem puberta, přátelství, vztahy v rodině, atd. zabýváte:

13A. v matematice

Odpověď	Počet	Zastoupení v %
A) ano, často	0	10%
B) ano, ale jen někdy	15	26%
C) málokdy, pouze okrajově	13	31%
D) nikdy	70	33%

13B. v českém jazyce

Odpověď	Počet	Zastoupení v %
A) ano, často	3	10%
B) ano, ale jen někdy	21	26%
C) málokdy, pouze okrajově	23	31%
D) nikdy	54	33%

13C. v přírodovědě

Odpověď	Počet	Zastoupení v %
A) ano, často	20	22%

B) ano, ale jen někdy	39	41%
C) málokdy, pouze okrajově	19	22%
D) nikdy	16	17%

13D. ve vlastivědě

Odpověď	Počet	Zastoupení v %
A) ano, často	1	10%
B) ano, ale jen někdy	9	26%
C) málokdy, pouze okrajově	14	31%
D) nikdy	74	33%

13E. v cizím jazyce

Odpověď	Počet	Zastoupení v %
A) ano, často	1	10%
B) ano, ale jen někdy	7	26%
C) málokdy, pouze okrajově	9	31%
D) nikdy	81	33%

13F. v tělesné výchově

Odpověď	Počet	Zastoupení v %
A) ano, často	0	10%
B) ano, ale jen někdy	6	26%
C) málokdy, pouze okrajově	10	31%
D) nikdy	82	33%

13G. v hudební výchově

Odpověď	Počet	Zastoupení v %
A) ano, často	2	10%

B) ano, ale jen někdy	0	26%
C) málokdy, pouze okrajově	8	31%
D) nikdy	88	33%

13H. v informatice

Odpověď	Počet	Zastoupení v %
A) ano, často	1	1%
B) ano, ale jen někdy	4	4%
C) málokdy, pouze okrajově	5	5%
D) nikdy	88	90%

13I. ve výtvarné výchově

Odpověď	Počet	Zastoupení v %
A) ano, často	2	2%
B) ano, ale jen někdy	1	1%
C) málokdy, pouze okrajově	9	9%
D) nikdy	86	88%

Položka č.14

Myslíš si, že toho víš o pubertě a dospívání dost?

Odpověď	Počet	Zastoupení v %
A) ano, myslím si, že mi tyto vědomosti stačí	52	53%
B) ano, ale chci vědět víc	30	31%
C) ne, chci vědět víc	10	10%
D) nevím, co je to puberta	6	6%

Příloha č. 5

Přehled odpovědí učitelů v doplňkovém výzkumném šetření

A Jsem pedagogem v.....třídě.

odpověď	počet	zastoupení v %
v 5. třídě	4	100%

B Jsem pedagogem s pedagogickou praxí:

odpověď	počet	zastoupení v %
1-5 let	0	0%
6-10 let	0	0%
11-15 let	0	0%
15 a více let	4	100%

Položka č. 1

Tématem puberta a dospívání se při výuce:

Odpověď	Počet	Zastoupení v %
A) zabývám pravidelně, nedělá mi problém žádné téma	4	100%
B) zabývám pravidelně, ale některým tématům se vyhýbám	0	0%
C) nezabývám, nepřijde mi to důležité	0	0%
D)	0	0%

Položka č. 2

Pokud jste v předchozí otázce odpověděli, že některá témata s žáky neprobíráte, jaká témata to jsou a proč?

Tato otázka zůstala nezodpovězena u všech respondentů.

Položka č.3

Máte pocit, že máte k výuce tohoto tématu dostatek vědomostí?

Odpověď	Počet	Zastoupení v %
A) ano, veškeré vědomosti jsem získal/a již za dobu studia	0	0%
B) ano, veškeré vědomosti jsem získal/a již v době studia a následnou praxí	4	100%
C) ne, mám pocit, že tomuto tématu nevěnujeme dost času	0	0%
D) ne, vůbec	0	0%

Položka č.4

Máte pocit, že máte k výuce tohoto tématu dostatek zkušeností?

Odpověď	Počet	Zastoupení v %
A) ano, veškeré vědomosti jsem získal/a již za dobu studia	0	0%
B) ano, veškeré vědomosti jsem získal/a již v době studia a následnou praxí	4	100%
C) ne, mám pocit, že tomuto tématu nevěnujeme dost času	0	0%
D) ne, vůbec	0	0%

Položka č.5

Odkud čerpáte materiály při výuce tématu puberta a dospívání?

učebnice, pracovní sešity	1	2	3	4	5
odborná literatura	1	2	3	4	5
internet	1	2	3	4	5
jiné	1	2	3	4	5

Odpovědi:

učebnice, pracovní sešity	3 – 100%
odborná literatura	4 – 100%
internet	4 – 100%
jiné	nezodpovězeno

Položka č.6

Máte pocit, že je k dispozici dostatek didaktických materiálních pomůcek k výuce tématu puberta a dospívání?

Odpověď	Počet	Zastoupení v %
A) ano, je jich dostatek	0	0%
B) ano, ale mohlo by jich být víc	0	0%
C) ne, je jich málo	4	100%
D) ne, vůbec	0	0%

Položka č.7

Jaké didaktické materiální pomůcky k tématu puberta využíváte ve svých hodinách?

Odpovědi: plakáty, PC – internet, DVD

Položka č.8

V kterém předmětu věnujete tématu puberta nejvíc času?

8A. v matematice

Odpověď	Počet	Zastoupení v %
A) často	0	0%
B) někdy	0	0%
C) málokdy, pouze okrajově	4	100%
D) nikdy	0	0%

8B. v českém jazyce

Odpověď	Počet	Zastoupení v %
A) často	0	0%
B) někdy	4	100%
C) málokdy, pouze okrajově	0	0%
D) nikdy	0	0%

8C. v přírodovědě

Odpověď	Počet	Zastoupení v %
A) často	4	100%
B) někdy	0	0%
C) málokdy, pouze okrajově	0	0%
D) nikdy	0	0%

8D. ve vlastivědě

Odpověď	Počet	Zastoupení v %
A) často	0	0%
B) někdy	0	0%
C) málokdy, pouze okrajově	4	100%
D) nikdy	0	0%

8E. v cizím jazyce

Odpověď	Počet	Zastoupení v %
A) často	0	0%
B) někdy	2	50%
C) málokdy, pouze okrajově	2	50%
D) nikdy	0	0%

8F. v tělesné výchově

Odpověď	Počet	Zastoupení v %
A) často	0	0%
B) někdy	3	75%
C) málokdy, pouze okrajově	1	25%
D) nikdy	0	0%

8G. v hudební výchově

Odpověď	Počet	Zastoupení v %
A) často	0	0%
B) někdy	1	25%
C) málokdy, pouze okrajově	3	75%
D) nikdy	0	0%

8H. v informatice

Odpověď	Počet	Zastoupení v %
A) často	0	0%
B) někdy	0	0%
C) málokdy, pouze okrajově	4	100%
D) nikdy	0	0%

8I. ve výtvarné výchově

Odpověď	Počet	Zastoupení v %
A) často	0	0%
B) někdy	1	25%
C) málokdy, pouze okrajově	3	100%
D) nikdy	0	0%

8J. v jiném (uved'te) = třídnické hodiny

Odpověď	Počet	Zastoupení v %
A) často	4	100%
B) někdy	0	0%
C) málokdy, pouze okrajově	0	0%
D) nikdy	0	0%

Položka č.9

Myslíte si, že se žáci o toto téma zajímají?

Odpověď	Počet	Zastoupení v %
A) ano, často mi kladou otázky	2	50%
B) ano, ale iniciativa musí přijít z mé strany	2	50%
C) ne, vůbec	0	0%

Položka č.10

Myslíte si, že mají žáci dostatek informací o pubertě?

Odpověď	Počet	Zastoupení v %
A) ano, víc než dost	0	0%
B) ano, ale mohli by jich mít víc	2	50%
C) ne, ale není to tak špatné	2	50%
D) ne, vůbec	0	0%

Anotace

Jméno autora:	Eva Grácová
Instituce:	Univerzita Palackého v Olomouci, Pedagogická fakulta
Obor:	Učitelství pro 1. stupeň základních škol
Název práce:	Puberta v edukaci primární školy
Vedoucí práce:	Doc. PaedDr. Miluše Rašková, Ph. D.
Počet stran:	71 + přílohy
Počet příloh:	5
Rok odevzdání:	2017
Klíčová slova:	puberta, dospívání, informovanost, psychické změny, tělesné změny, socializace

Cílem této diplomové práce je zjistit a popsat míru informovanosti žáků prvního stupně základních škol o tématu puberta. Dalším cílem je také definovat pojem puberta a uchopit pubertu z hlediska psychologického, popsat tělesné vývojové změny jedince v pubertě a popsat také změny v sociálním životě pubescenta.

Abstract

Author's name: Eva Grácová

School: Palacký University, Olomouc

Program: Teaching for 1st stage of primary schools

Title: Puberty in education in primary schools

Consultant: Doc. PaedDr. Miluše Rašková, Ph. D.

Number of pages: 71 + attachments

Number of attachments: 5

Year: 2017

Key words: puberty, adolescence, awareness, emotional changes, physical changes, socialization

The aim of this thesis is to identify and describe the level of awareness of pupils in primary schools about puberty. Another aim is to define the concept of puberty and to look at this concept in the terms of psychology. Physical changes as well as social life changes in puberty will be described in this thesis.